

No. 5.

Cat. 732 $\frac{V}{c}$ (2)

A

DESCRIPTIVE CATALOGUE
OF
SANSKRIT MANUSCRIPTS
IN THE LIBRARY OF THE
CALCUTTA SANSKRIT COLLEGE.

Prepared under the orders of the Government of Bengal,

BY

HRISHIKESA SĀSTRĪ,
SECOND GRAMMAR PANDIT, SANSKRIT COLLEGIATE SCHOOL,

AND

SIVA CHANDRA GUI, M.A., B.L.,
LECTURER, SANSKRIT COLLEGE.

CALCUTTA:

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS.
1896.

SMRITI.

No 1. बौधायनसूत्रम् । Baudháyana Súttram. Substance, country-made white paper, 12×5 inches. Folia, 25. Lines, 10 in a page. Character, Nágara. Date, Samvat 1805. Appearance, nearly fresh. Generally correct. Complete.

Baudháyana's Aphorisms on Dharma, directing the performance of purifying ceremonies, &c. It is complete in twenty-two chapters, of which the first chapter is subdivided into twenty sections, while the rest are not divided at all. The first page of the first folium contains a short manual on the worship of Gopála.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ पंगुवधिरसूकानां संस्कारं व्याख्यास्यामः ।
ऋतुर्यथाकामी स्यात् पुण्ये नक्षत्रे ब्राह्मणान् भोजयित्वा शिषो वाचयित्वा
केशानोप्य स्नानं शुचिवाससं बद्धशिरं यज्ञोपवीतिनमप चाचम्य
देवयजनमुदानयत्यथ देवयजनोक्तेखनप्रभृत्यग्निमुखान् कृत्वा याज्ञिकीं
समिधमाज्ये लाजा तूष्णीमभ्याधारयति ।

End. पुरोवाक्यामनूच्य परोमाचयेति याज्यया जुहोति प्रागग्रान् दर्भाना-
स्तीर्य तेषु बलिं ददात्येवं सोद्यानादिप्रतिष्ठाकल्पो वरुणेभ्यः साध्येभ्यो
नमः सर्वेभ्यो देवेभ्यो नमः सर्वाभ्यो देवताभ्यो नमो विष्णवे नमस्तेषां
यथा दक्षिणा ददाति प्रदक्षिणीकृत्य ब्राह्मणान् भोजयित्वा शेष अनु-
ज्ञायाचार्यादीन् संपूज्य सवत्साधेनुवरप्रदानात् सर्वांल्लोकानधि-
गच्छति । ब्रह्मलोके महीयत इत्याह भगवान् बौधायनः ॥ ॥ द्वाविंशः ॥

Colophon. संवत् १८०५ वर्षे पौष शुद्ध पौर्णमास्यां भृगुवासरे लिखितं व्यासजय-
शंकरेण वाराणस्यां विश्वेश्वरसमीपे लेखकपाठकयोः शुभं भवतु ॥
॥ शुभमस्तु ॥ यादृशं पुस्तकं दृष्टा (दृष्टं ?) तादृशं लिखितं मया
यदि शुद्धमशुद्धं वा मम दोषो न दीयते ॥ १ ॥

The following verses occur here, though they have no connection with the original text.

॥ सैकातिथिर्वारयुता कृतार्था शेषे गुणे सुवि वल्लिवासः । सौख्याय
होमे शशि १ युग्म २ शेषे प्राणार्थनाशौ दिवि भूतले च ॥ १ ॥
सूर्यभ्रात्रिचिमे(?) चन्द्रे सूर्ये विष्णुक्रपंगवः(?) । चंद्रा रेज्यागु शिखिनो(?)

नेष्टा होमाहुतिः खले ॥ २ ॥ सूर्य्य भौम शनि राज केतवः खलाः ॥
 ॥ गंधाष्टकं तत्त्रिविधं शक्तिविष्णुशिवात्मकं ॥ चंदनागुरुकर्पूरचोर-
 कुंकुमरोचनाः । जटामांसी कपियुता शक्तेर्गंधाष्टकं विदुः ॥ १ ॥
 चंदनागुरु ह्रीवेर कुष्ठकुंकुमसेयकाः । जटामांसी सुरमिति (?) विष्णो
 र्गंधाष्टकं विदुः ॥ २ ॥ चंदनागुरु कर्पूर तमाल तजकुङ्कुमं । उशीरं
 कुष्ठसंयुक्तं शैवं गंधाष्टकं स्मृतम् ॥ ३ ॥

विवरणम् । बौधायनधर्मसूत्रमत्र द्वाविंशतिरध्यायाः सन्ति । तत्र प्रथमाध्यायस्य विं-
 शतिः परिच्छेदास्सन्ति तत्र प्रथमात्मप्रमपर्य्यन्तं पंगुवधिरमूकानां संस्कारविधिर्याख्यातः ।
 ततोऽष्टमनवमयोः अश्वत्यसंस्कारविधिरभिहितः । दशमे विष्णुप्रतिष्ठाकल्पोव्याख्यातः ।
 एकादशे महापुरुषपरिचर्याविधिः । द्वादशे विष्णुस्नपनप्रकारः । त्रयोदशे रुद्रप्रतिष्ठाक-
 ल्पोव्याख्यातः । चतुर्दशे महादेवस्य प्रात्यहिकपरिचर्याविधिः । पञ्चदशे रुद्रस्नानार्चनाविधिः ।
 षोडशे पुनः प्रतिष्ठाकल्पः । सप्तदशे देवस्नपनविधिः । अष्टादशे शिवपूजाप्रकरणभेदः ।
 एकोनविंशविंशयोस्तु स एव विषयः । द्वितीयाध्याये व्याहृतिकल्पोव्याख्यातः । तृतीये
 दुर्गाकल्पोव्याख्यातः । चतुर्थे पशुपतिकल्पः । पञ्चमे श्रीकल्पः । षष्ठे सरस्वतीकल्पः । सप्तमे
 विष्णुकल्पः । अष्टमे रविकल्पः । नवमे ज्येष्ठाकल्पः । दशमे विनायककल्पः । एकादशे
 अपमृत्युञ्जयकल्पः । द्वादशे शिखिनीकल्पः । चतुर्दशे यमनकल्पः । पञ्चदशे विरूपाक्षार्च-
 नविधिः । षोडशे वृषोत्सर्गविधिः । सप्तदशे सहस्रभोजनविधिः । अष्टादशे सहस्रभोजनस्तुत्यं ।
 एकोनविंशे जीवच्छादविधिः । विंशे नारायणवल्लिव्यवस्था । एकविंशे आत्मश्राद्धादिसपिण्डी-
 करणव्यवस्था । द्वाविंशे नारायणवल्लिव्याख्यानम् ।

No. 2. मनुभाष्यम् । Manubhāshyam. Substance, foolscap and country-made coloured paper, 18×8 inches. Folia, 437. Lines, 12 in a page. Character, Bengali. Date, Samvat 1241. Appearance, almost new. Prose. Not correct. Complete.

A commentary on Manu's text generally known as Mann Sañhitā by Medhātithi Bhaṭṭa, son of Vīraswāmin Bhaṭṭa. This commentary has been lately published by Mr. Viśvanātha Nārāyan Maṇḍlik of Bombay, with other commentaries as well as the text.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ वेदान्तवेद्यतत्त्वाय जगन्नितयहेतवे । प्रध्वस्ताशेषदोषाय परस्मै ब्रह्मणे नमः ॥ १ ॥ मनुमेकाग्रमासीनमभिगम्य महर्षयः । प्रतिपूज्य यथान्यायमिदं वचनमब्रुवन् ॥ २ ॥ चतुर्भिः पादस्त्रोक्तैर्विशिष्टकर्तृत्वमनन्यप्रमाणवेद्यपुरुषार्थोपदेशकत्वं । चास्य शास्त्रस्य प्रतिपाद्यते प्रतिष्ठार्थं प्रतिष्ठते हि शास्त्र-

कर्तृणां शसीप्राप्येते(?) यावत् संसारमनपायिनी च भवतः । शास्त्रं प्रतिष्ठां लभते ।

End.

अनेन च द्वितीयप्रत्ययान्तरितात्मैकत्वज्ञानमनुष्ठेयमाह । न हि विजातीयप्रत्ययोत्पत्तौ सर्वसम्भता भवति ॥ अथान्तश्चैतदुक्तं भवति ॥ अहं ममेति त्यक्ताहङ्कारस्य ममकारस्य तदेकज्ञाननिरततया निरतिशयं परमानन्दरूपं ब्रह्म प्राप्नोति । अनिष्टनिवृत्तिः शास्त्रे प्रदर्शिताभिप्रेतनियमस्य प्राप्तिश्च फलसिद्धिर्भवति इत्यर्थः ॥०॥ ० ॥ ० ॥ ० ॥ ० ॥ ० ॥ ० ॥

Colophon.

इति श्रीभट्टधीरसूनुर्भट्टमेधातिथिविरचिते (?) मनुभाष्ये द्वादशोऽध्यायः ॥ ० ॥ दुर्गा ॥ शाल १९ । ४१ शान ॥ ०

विवरणम् । मेधातिथिकृतमनुभाष्यम् सूत्रप्रसिद्धमेतदस्मत्पण्डितकुलेषु ।

No. 3. मनुभाष्यम् । Manubhāshyam. Substance, Kāśmīri paper, 16 × 6½ inches. Folia, 34. Lines, 13-15 in a page. Character, Nāgara. Date, ? Appearance, old. Prose. Generally correct. Incomplete.

Medhātithi's commentary on Manu, containing the 12th chapter only.

Beginning.

॥ ॥ ६५ ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ चातुर्वर्णस्य कृत्स्नोऽयमुक्तो धर्मस्त्वयानघ ॥ कर्मणां च निवृत्तिश्च शंस नस्त्वं ततः परं ॥ अथोऽर्द्धश्लोकः । शास्त्रपरिसमाप्तिदर्शनाधिकांक्षानिवृत्त्यर्थः । कृत्स्नग्रहणं सामान्यार्थं । एतेन तावन्तः स्मार्त्ता धर्मा यस्मिन् ।

End.

एवंविषयश्चेद्भवति यथेष्टदेवतादिलक्षणे- इ + + गतिं वात्मां (त्मीयां ?) अनिष्टशास्त्रप्रदर्शिताभिप्रेतमतिनियतकं च फलसिद्धिर्भवतीत्यर्थः ॥ मामा (?) कापि मनुस्मृतिस्तदुचिताख्याता हि मेधातिथेः सा लुप्तैव विधेर्वशात् कचिदपि प्राप्यं न यत् पुस्तकम् ॥ क्षौणीन्द्रो मनः (?) संहारणस्ततोदेशान्तरादाहते जीर्णोद्धारमचीकरत् तत इतस्तत् पुस्तकैर्लेखितैः ॥

Colophon.

॥ ॥ इति श्रीभट्टवीरसामिसूनुर्भट्टमेधातिथिविरचिते (भाष्ये?) द्वादशोऽध्यायः ॥ १९ ॥ शुभं भूयात् कल्याणमस्तु श्रीरस्तु शुभं भूयात् ॥

विवरणम् । मेधातिथिकृतं मनुसंहिताद्वादशाध्यायभाष्यमात्रम् ॥

No. 4. अत्रिसंहिता । Atri Sañhitá. Substance, foolscap paper, 20×4 inches. Folia, 12. Lines, 8 in a page. Extent, 369 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Appearance, almost new. Verse. Generally correct. Complete.

The text of Atri is the second of the eighteen Dharma Sañhitás, and has been published in both Bengali and Nágara characters.

Beginning. ॐ नमोगणेशाय ॥ होताग्निहोत्र (ऊताग्नि होत्र ?) मासीनमैत्रिं (मत्रिं ?) वेदविदाम्बरं । सर्वशास्त्रविधिज्ञानं ऋषिभिश्च नमस्कृतम् ॥१॥ नमस्कृत्य च ते सर्वे इदं वचनमब्रवीत् । हितार्थं सर्वलोकानां भगवन् कथयस्व नः ॥ २ ॥

End. धन्यानामपि धन्यास्ते देवानामपि वा वराः । विष्णोर्गु तीर्थ्य(?) दीयते न कदाचन ॥ ३६८ ॥ विद्यार्थी लभते विद्यां धनार्थी लभते धनं आयुःकामस्तथैवायुः श्रीकामोमहतीं श्रियम् ॥ ३६९ ॥

Colophon. इति अत्रिमहर्षिस्मृतिः सम्पत्ता (?) ॥ * ॥ * ॥ * ॥

विवरणम् । अत्रिसंहितामूलभागमात्रम् ।

No. 5. विष्णुसंहिता । Vishṇu Sañhitá. Substance, foolscap paper, 20×4 inches. Folia, 39. Lines, 7-8 in a page. Character, Bengali. Date, ? Appearance, almost new. Verse. Generally correct. Complete.

Only the Sañhitá text of Vishṇu. It has been published in Calcutta, Benares, Bombay, and other places, and also translated into English.

Beginning. श्रीश्रीगणेशाय नमः ॥ ब्रह्मराजो व्यतीतायां विबुधे पद्मसम्भवे विष्णुः सिद्धक्षुर्भूतानि ज्ञात्वा भूमिं जलानुगां ॥ १ ॥ जलक्रीडारुचिश्च भं इन्द्रादिषु यथा पुरा । वाराहमास्थितो रूपमाजुहाव वसुन्धरां ॥ २ ॥

End. स्वदारतुष्टेषु चमारतेषु । जितेन्द्रियक्रोधविवर्जिते च ॥ स्वकार्यदत्ते परकार्यदत्ते कल्याणचित्ते च सदा विनीते ॥ ११ ॥ नारीषु नित्यं प्रविभूषितासु मनोहरासु प्रियवादिनीषु ॥ असुक्तहस्तप्रथितासु तासु सुगुप्ताभाण्डास्वनिप्रियासु ॥ १२ ॥ सुहृद्वेणीषु शुचीन्द्रियासु कलियपेतासु च मानिनीषु ॥ स्वधर्मयुक्तासु दयान्वितासु स्थिता सदाऽहं मधुसूदने च ॥ १३ ॥ निमेषमात्रं विनाकृताऽहं जानामि त्वां हि पुरुषोत्तम त्वं ॥

Colophon.

इति श्रीवैष्णवे धर्मशास्त्रे द्विनवतितमोऽध्यायः ॥ ६९ ॥ धर्मशास्त्रमिदं
 श्रेष्ठं स्वयं देवेन भाषितं । तद्द्विजा धारयिष्यन्ति तेषां स्वर्गे गतिः परा ॥
 इदं पवित्रं मङ्गल्यं स्वयमायुष्यमेव च । ज्ञानं यशस्यं वलं सौभाग्य-
 वर्धनं ॥ अध्येतव्यं धारणीयं श्राव्यं श्रोतव्यमेव च । आक्षेपे आवणीयञ्च
 भूतिकामे नरे सदा । य इदं पठते नित्यं भूमिकामो नरः सदा ।
 इदं रहस्यं परमं कथितञ्च धरे तव ॥ मया प्रसङ्गे गदितार्थं(?) सौभाग्य-
 मेतत् परमं यशस्यं । दुःस्वप्ननाशनं षड्गुणयुक्तं शिवालयं शाश्वत-
 धर्मशास्त्रं ॥ इति वैष्णवे धर्मशास्त्रे द्विनवतितमोऽध्यायः ॥ ६९ ॥ * ॥
 इति वैष्णवधर्मशास्त्रं समाप्तश्चायं ॥ ० ॥ ॥ ॐ तत्सत् ॐ अद्येत्यादि ।

विवरणम् । विष्णुसंहिता (मूलमात्रम्)

No. 6. हारीतसंहिता । Háríta Sañhitá. Substance, foolscap paper, 17×4 inches. Folia, 7. Lines, 6-8 in a page. Character, Bengali. Date, ? Appearance, almost new. Verse. Generally correct. Complete.

The text, Háríta Sañhitá, has been published in several places in India.

Beginning.

श्रीगणेशाय नमः ॥ ये वर्णाश्रमधर्मस्थास्ते भक्ता केशवं प्रति । प्रति-
 पूर्वं त्वया प्रोक्तं भुर्भुवः स्वर्दिजोत्तमाः ॥ १ ॥ वर्णानामाश्रमाश्च
 धर्मान् नो ब्रूहि सत्तमः । येन संतुष्यते देवोनारसिंहः सनातनः ॥ २ ॥
 मार्कण्डेयः ॥ अत्राहं कथयिष्यामि पुरातनमनुत्तमं । ऋषिभिः सह
 सम्वादं हारीतस्य महात्मनः ॥ ३ ॥

End.

वर्णाश्रवारो राजेन्द्र चत्वारश्चापि चाश्रमाः । स्वधर्मे ये तु तिष्ठन्ति
 लभन्ते परमां गतिं ॥ १६ ॥ स्वधर्मेण यथेन्द्राणां नारसिंहः प्रसीदति । न
 तुष्यति तथान्येन कर्मणा मधुसूदनः ॥ २० ॥ ततः कुर्वन् निजं कर्म
 यमा (यथा ?) कालमतन्द्रितः । सहस्रानीकदेवेशं नारसिंहञ्च सालयं
 ॥ २१ ॥ उत्पन्नवैराग्यवने च योगी ध्यायेत् (ध्यायेत् ?) परं ब्रह्म सदा
 क्रियावान् । सत्यं सुखं रूपमनन्तमाद्यं विद्वा देहं परमेति (विद्वाय
 देहं पदमेति ?) विष्णोः ॥ * ॥ * ॥

Colophon.

इति हारीतधर्मशास्त्रे सप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥ * ॥ इति हारीतस्मृति (?:)
 समाप्ता ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ॐ नमो गणेशाय ॥
 ॐ नमः शिवाय नमः ॥

विवरणम् । हारीतसंहिता सुप्रसिद्धा सानुवादं सुद्रिता च ॥

No. 7. याज्ञवल्क्यटीका । Yājñavalkyatíkā. Substance, country-made yellow paper, $20 \times 4\frac{1}{2}$ inches. Folia, 211. Lines, 10 in a page. Character, Bengali. Date, ? Appearance, almost new. Prose. Not correct. Complete.

Aparārka's commentary on Yājñavalkya's text is famous throughout the country. Aparārka or Aparāditya was the son of Jímútavāhana, king of the Siláhāras. (Sitahāras?) According to Dr. Bühler, the time of his reign was between 1140-1186 A. D. (See his report on Káśmír, p. 52; and Digest, 3rd ed., I. p. 18.)

Beginning. श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः । श्रीगुरुभ्यो नमः । श्रीजानकी-
वल्लभाय नमः ॥ योगीश्वरं याज्ञवल्क्यं संपूज्य मुनयोब्रुवन् । वर्णा-
श्रमेतरानाञ्च (नो?) ब्रूहि कर्म नसेषत (धर्मानशेषतः ?) ॥ संसिद्ध्यर्थ-
मिलत्सु वा सुवनखौनिस्थितयो प्रानुसत्द्रुतु प्रभवप्रकृष्टविविधप्रेङ्ख-
न्मयूखोज्ज्वलमाश्रये विघ्नमहामलप्रषमने दिव्यं यदेकौषधं भूयादोदिर-
दाननांत्रिकमलद्वन्द्वन्दिष्टाप्तये (?) विश्वानुभूति संभूति स्थिति संहति-
सुक्तयः प्रभवन्ति यतस्तस्मै परस्मै ब्रह्मणे नमः । यो विश्वस्य (सर्ग?) परि-
पालनसंरुतीहे (संहतीहे?) ब्रह्मा हरि खिल (रिह ?) यमश्च भवत्य-
मेयः । तं शुद्धबोधमभयं सुखसत्त्वज (सुखमस्तसंज्ञ?) मात्मानमद्वयमन-
न्तमुपास्महेजं (?) । विद्वात्मनः सुक्तयजंषि (चिदात्मनः शुक्तयजूंषि?)
जनौखायोपां(?) योगिगणायगण्यः तं याज्ञवल्क्यं मुनिवृन्दं यं (वन्द्यं?)
नमामि तत् कीर्तितधर्मवृद्धौ । भक्त्या स (यस्य?) सविस्मयः स्मररिपु-
र्मत्या च वाचस्पतिर्विक्रान्त्या द्विषतां गणा शुचितया भास्वान् क्षमित्वेन
भूः जीमूतान्वयभूषणः सविनयो योगीश्वरोदीरिते सान्ते (शास्त्रे?)
वाक्यनयानूगां वितनुते वाचं सतां सम्मतां । धर्मसंहितामारभ-
माणस्तस्याः पौरुषत्वे सामान्यज्ञायमानाप्रामाण्यशङ्कां महाजनस्य
तदध्ययनधारणादिविषये परिपन्थिनीमपनेतुमाह योगी संयमवान्
तत्रापि चेश्वरः ।

End.

तत् सर्वं क्षत्रियस्य राज्ञां कुर्वतो विहितं तदा + + + क्षत्रियः
क्षत्रियकार्यं कुर्यात् तदानेनार्थं तत् सर्वमनुष्ठेयं तत् कार्यं यत्-
पातधर्मलाभ इति न्यायात् करटा न प्रयुक्ताश्च प्रजापालनस्य सर्वो
हि धनं प्रयच्छन्नां(?) समवादिप्रयोजनमुद्दिशति न च कद्रानस्य (?) ॥

गुप्तेरन्यत् प्रयोजनमस्ति तस्मात् कल्याददानेन प्रजाननं (रक्षादानेन-
प्रजापालनं ?) विधेयमिति सिद्धम् (?) ॥

Colophon. इति श्रीविद्याधरवंशप्रभवश्रीसिनाहार(सिताहार?) नरेन्द्रजीमूतवाह-
नवयप्रसूत (वंशप्रसूत?) श्रीमदपरादित्यदेवविरचिते याज्ञवल्कीयधर्मशास्त्रनिबन्धे राज-
नीतिप्रकरणं समाप्त (म्?) ॥ ० ॥ श्रीश्रीकालीपदभरणा मात्र ॥ ० ॥ ० ॥
० ॥ ॥ ० ॥ * ॥

विवरणम् । याज्ञवल्क्यसंहिताया अपरार्ककृतटीका । सुप्रसिद्धेयमत्र सर्व्वत्र । अपरा-
कीऽयं सिनाहारनरेन्द्रजीमूतवाहनात्मजः डक्टरवूल्फरमते तद्राज्यसमयः ११४०-११८६
ख्रिष्टाब्दाः । असावपरादित्येतिनाम्नापि प्रसिद्धः ।

No. 8. याज्ञवल्क्यटीका । Yājñavalkyatīkā. Substance, country-
made white paper, 14 × 5 inches. Folia, 220. Lines, 10-11 in a page.
Character, Nāgara. Date, ? Appearance, very old, and written
by different hands. Prose. Generally correct. Incomplete.

An incomplete copy of the work noticed last.

Beginning. ॐ नमस्सूर्याय ॥ अभीष्टकर्मफलप्राप्तौ विघ्नपरिहारस्याप्युपायमिदा-
नीमाह ॥ विनायकः कर्मविघ्नसिद्ध्यर्थं विनियोजितः ॥ गणानामा-
दिपत्ये (माधिपत्ये ?) च रुद्रेण ब्रह्मणा तथा । विनायकाख्यो देव-
विशेषः सर्व्वेषां कर्तृणां कर्मविघ्नार्थं कर्मसिद्ध्यर्थं च पुष्पदंतानामीश्व-
रत्वे च रुद्रचतुर्मुखाभ्यां च नियुक्तः ॥ अतोऽसौ विहितोपायेनैव निवा-
रयितुमाराधयितुं च शक्यत इति ॥ तदुपाय विनारभ्यते(?) ।

End. नास्ति ।

Colophon. नास्ति ।

विवरणम् । अपरार्कदेवकृताया याज्ञवल्क्यटीकायाः किमपि खण्डितं पुस्तकम् ।

No. 9. उषानःसंहिता । Uśanaḥ Sañhitā. Substance, foolscap
paper, 12 × 4½ inches. Folia, 3. Lines, 8 in a page. Character, Bengali.
Date, ? Appearance, almost fresh, but fol. 2 torn. Verse. Gen-
erally correct. Complete.

Uśanas's Institutes treating of the duties of the different
castes. It has been published in several parts of India.

Beginning.

श्रीश्रीगणेशाय नमः ॥ उशनस्सृतिः ॥ अतः परं प्रवक्ष्यामि जाति-
वृत्तिविधानकं । अनुलोमविधानञ्च प्रतिलोमविधिं तथा ॥ १ ॥ सान्त-
रालकसंयुक्तं सर्व्वं संचिष्य चोच्यते । नृपाद् ब्राह्मणकन्यायां विवाहेषु
समन्वयात् ॥ २ ॥ जातः स्तुतोऽत्र निर्दिष्टः प्रतिलोमविधिर्द्विजः ।
वेदानर्हस्तथा चैषां धर्माणामनुबोधकः ॥ ३ ॥ स्तुताद्विप्रप्रस्तुतायां
स्तुत(तो?) वेणुक उच्यते । नृपायामेव तस्यैव जातोयश्चर्मकारकः ॥ ४ ॥
ब्राह्मणां क्षत्रियाच्चौर्याद्रथकारः प्रजायते । वृत्तं च शूद्रवृत्तस्य द्विज-
त्वं प्रतिषिध्यते ॥ ५ ॥ यानानां योचयोचार(?)स्तेषाञ्च परिचारकाः ।
शूद्रवृत्ता (त्या?) जीवन्ति न क्षवं धर्ममाचरेत् ॥ ६ ॥ ब्राह्मणां
वैश्यसंसर्गाज्जातो मागध उच्यते । वन्दित्वं ब्राह्मणानां च क्षत्रियाणां
विशेषतः ॥ ७ ॥

End.

शूद्रस्य विप्रसंसर्गाज्जात उँय इति स्मृतः । नृपस्य दण्डधारः स्यादण्ड्य
दण्डेषु संचरेत् ॥ ४१ ॥ तस्यैव चारसंवृत्त्या जातः शुष्टिक उच्यते ।
जायायुष्टात् समारोप्य स्वष्टकर्मणि योजयेत् ॥ ४२ ॥ शूद्रायां वैश्य-
संसर्गात् विधिना स्तुचकः स्मृतः । स्तुचकाद्विप्रकन्यायां जातस्तुचक
उच्यते ॥ ४३ ॥ शिल्पकर्माणि चान्यानि प्रासादलक्षणं तथा । नृपाया-
मेव तस्यैव जातो यो मत्स्यबन्धकः ॥ ४४ ॥ शूद्रायां वैश्यतश्चौर्यात्
कटकार इति स्मृतः । वशिष्ठशापाक्षेतायां केचित् पारशकास्तथा ॥ ४५ ॥
वैखनसेन केचित्तु केचिद्भागवतेन च । वेदशास्त्रावलम्बास्ते भविष्यन्ति
कलौ युगे ॥ ४६ ॥ कटकारस्ततः पश्चात् नारायणगणः स्मृतः । शाखा
वैखानसेनोक्ता तन्त्रमार्गविधिक्रियाः ॥ ४७ ॥ निषेकाद्या श्मशानान्ताः
क्रियाः पूजाङ्गस्तुचिकाः । पञ्चरात्रेण वा प्राप्तं प्रोक्तं धर्मं समाचरेत् ॥ ४८ ॥
शूद्रादेव तु शूद्रायां जातः शूद्र इति स्मृतः । द्विजशूद्रशूषणपर(ः?)
पाकयज्ञपरान्वितः ॥ ४९ ॥ सत्शूद्रं तं विजानीयादसच्छूद्रस्ततो-
ऽन्यथा । चौर्यात् काकवतो ज्ञेया अश्वानां तृणवाहकाः ॥ ५० ॥ एतत्
संचेपतः प्रोक्तं जातिवृत्तं विभागशः । जात्यन्तराणि दृश्यन्ते संकल्पा-
दित एव तु ॥ ५१ ॥ * ॥

Colophon.

इति श्रीश्रीशनसं धर्मशास्त्रं समाप्तं ॥ ० ॥ समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥ * ॥

॥ * ॥ ० ॥ ० ॥ ० ॥ ० ॥

विवरणम् । उशनःसंहिता सुप्रसिद्धा सानुवादं मुद्रिता चेयं ॥

No. 10. अङ्गिरः संहिता । *Āngirah Saṅhitā.* Substance, country-made white paper, $9 \times 3\frac{1}{2}$ inches. Folia, 4. Lines, 9 in a page. Character, Nāgara. Date, ? Appearance, old, slightly worm-eaten, and torn. Verse. Generally correct. Complete.

The Institutes of Āngiras, famous throughout India, and published in several parts of the country.

Beginning. ॥ ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ एकविंशत्यह्यज्ञे विवाहे दश वासराः ।
यज्ञोपवीते चीण्येव आद्धे पाकपरिक्रिया ॥ १ ॥ भुजमानेषु विप्रेषु
नराणां ऋतसूतके । परैरन्नं प्रदानत्वं भोक्तव्यं च द्विजोत्तमैः ॥ २ ॥
वालानां विक्रयी चैव लाक्षापात्रविशेषतः । पतितस्तु भवेद्विप्रस्त्रिभिः
हृच्छैर्विशुध्यति ॥ ३ ॥ स्नानं दानं जपो होम स्वाध्यायोदेवतार्चनं ।
एथा तस्य महायज्ञा नीलीसूत्रस्य धारणात् ॥ ४ ॥ नीलीरक्तेन वस्त्रेण
यदन्नमुपदीयते । भोक्ता विद्यासमं भुङ्क्ते दाता च नरकं व्रजेत् ॥ ५ ॥

End. जन्मप्रभृतिसंस्कारे श्मशानान्ते तथैव च । गणान्ने गणिकान्ने वा चोरस्य
दृषलीपतेः ॥ ५० ॥ पावकान्ने (?) नवआद्धे संग्रहे चंद्रसूर्ययोः । स्त्रीणां
प्रथमगर्भे च भुक्ता चान्द्रायणं चरेत् ॥ ५१ ॥ पुनर्भूः पुनरेताश्च कामतो
व्यभिचारिणी । एतासां प्रथमे गर्भे भुक्ता चान्द्रायणं चरेत् ॥ ५२ ॥
अवीरा कीर्तिता नारी पुत्रभर्तृविवर्जिता । भोक्तुं प्रतिग्रहीतुं वा न
तस्याः स्यात् कदाचन ॥ ५३ ॥ स्त्रीधनानि च ये मोहादुपजीवन्ति
बांधवाः । नारीपात्राणि वस्त्राणि तेषां पापादधोगतिः ॥ ५४ ॥

Colophon. इत्यांगिरसं धर्मशास्त्रं सम्पूर्णं (र्णं ?) श्रीभवाणीशंकराभ्यां नमः ॥ ॥ ।

विवरणम् । अङ्गिरसंहिता, सुप्रसिद्धेयं, सानुवादं सुद्धिता च ॥

No. 11. अङ्गिरःस्मृतिः । *Āngirah-smṛiti.* Substance, foolscap paper, $13 \times 8\frac{1}{2}$ inches, bound in book form. Pages, 116. Lines, 7-18 in a page. Character, Nāgara. Date, ? Appearance, very old, worm-eaten throughout. Verse. Generally correct. Complete.

The codex contains two works, Āngiras Saṅhitā and Yama Saṅhitā, so bound together that they cannot be separated. The first work not only differs in reading from the work noticed just before, but is also considerably bigger. It contains 116 pages, while the latter occupies only 6 pages.

Beginning of the Aṅgiras-smṛiti. पावकप्रतिमं साक्षान्मुनिमांगीरसं द्वि-
जाः । ब्रूहि धर्मान्निशेषान्नः इत्युचुः प्रपिपत्तुतं (प्रणिपत्य तं ?) ॥

End. गरिष्ठमग्निहोत्रेभ्यः ब्राह्मणस्य सुखे ऊतं । देवाता (देवता ?) पित्रभूतानां
काचिद्भवति कस्यचित् ॥ ब्राह्मणो देवताः सर्वास्तु च सर्वस्य देवता ।
योहि यां देवतामिच्छेदाराधयतु (यितु ?) मय्यं ॥ सर्वोपायप्रयत्नेन
तोषयेद्ब्राह्मणस्तदा (ब्राह्मणं ? सदा) ॥ समस्तसंपत्समवाप्तिहोतवः
(हितवः ?) पुनंतु मां ब्राह्मणपादपांसवः ॥

Colophon. इत्यांगीरसधर्मशास्त्रे कच्छकधनन्नाम(?) द्वादशोऽध्यायः ॥ ० ॥

Beginning of the Yama-smṛiti. आश्रमस्य सुखासिनं (आश्रमस्य सुखासीनं ?)
वेदशास्त्रविशारदं । अष्टच्छत्रपयो (अष्टच्छत्रपयो ?) गत्वा यमं संयत-
मानसं ॥

End. चांद्रायणादिनि पावनानि (चांद्रायणादीनि सुपावनानि ?) पाप
दंहति ह द्दिताय मनुः (?) ॥ संसर्गजश्चेति फलंति । कलिज्ञानप्रदीपे
तमोऽधनामसे (तामसे ?) ॥ ० ॥

Colophon. इति यमकृतं धर्मशास्त्रं समाप्तं ॥ ० ॥ श्री ॥ श्री ॥ श्री ॥ श्री ॥ श्री ॥
॥ श्री ॥ श्री ॥ श्री ॥ श्री ॥ श्री ॥ श्री

विवरणम् । अत्र पुस्तकद्वयमस्ति । एकमङ्गिरस्संहिता, द्वितीयं यमसंहिता । तत्र प्रथमं
तावत् पूर्वोद्धिताङ्गिरस्संहिताया न केवलं भिन्नरूपं यावदुद्धत्तरश्च । एतद्धि द्वादशा-
ध्यायैः सम्पूर्णं । यमसंहिता तु संचिप्तेव ।

No. 12. आपस्तम्बसंहिता । Apastamba Sañhitá. Substance,
foolscap paper, 18×4½ inches. Folia, 7. Lines, 8 in a page. Cha-
racter, Bengali. Date, ? Appearance, nearly fresh. Verse. Gen-
erally correct. Complete.

Apastamba's Sañhitá is one of the eighteen original Dharma-
śāstras, and is consequently famous throughout the country. It
has been published in several parts of India.

Beginning. नमोगणेशाय ॥ आपस्तम्बं प्रवक्ष्यामि प्रायश्चित्तविनिर्णयं । दूषितानां
हितार्थाय वर्णानामनुपूर्वशः ॥ १ ॥ परेषां परिवादे तु निवृत्तमृषि-
सत्तमं । विविक्तदेशे आसीनं आत्मविद्यापरायणं ॥ अनन्यमनसं शान्तं
सच्चक्षुः योगवित्तमं । आपस्तम्बमुनिं सर्वे समेत्य मुनयोऽब्रुवन् ॥ २ ॥

End. सद्यः शुद्धिं विजानीयात् पूर्वसंकल्पितं चरेत् ॥ १५ ॥ देवद्रोण्यां विवा-
हेषु यज्ञेषु प्रततेषु च । कल्पितं सिद्धमन्नाद्यं नाशौचे मृतसूतके ॥ १६ ॥

Colophon. ॥ ० ॥ इत्यापस्तम्बीये धर्मशास्त्रे दशमोऽध्यायः ॥ * ॥ १० ॥ * ॥
इत्यापस्तम्बप्रोक्तं धर्मशास्त्रं समाप्तं ॥ * ॥ ० ॥ ० ॥ ० ॥

विवरणम् । अष्टादशमूलसंहितान्तर्गतापस्तम्बसंहिता सुप्रसिद्धैव । सुानुवादं प्रकाशिता
चेयम् ।

No. 13. सम्बर्त्तसंहिता । Sambartta Sañhitá. Substance, foolscap
paper, 18×4½ inches. Folia, 8. Lines, 8 in a page. Character, Ben-
gali. Date, ? Appearance, nearly fresh. Verse. Generally
correct. Complete.

This work also belongs to the eighteen original Dharma-
śāstras, and is famous throughout the country.

Beginning. नमोगणेशाय ॥ सम्बर्त्तमेकमासीनमात्मविद्यापरायणं । ऋषयस्तु
समागम्य पप्रच्छुर्धर्मकांक्षिणः ॥ १ ॥ भगवन् श्रोतुमिच्छामः श्रेयस्कर्म
द्विजोत्तम । यथावद्धर्ममाचक्ष्व शुभाशुभविवेचनम् ॥ २ ॥

End. मण्डलं ब्राह्मणं रुद्रं सूक्तोक्ताश्च बृहत्कथाः । वामदेवं बृहत्साम-
जप्त्वा पापैः प्रमुच्यते ॥ १० ॥ चान्द्रायणं तु सर्व्वेषां पापानां पावनं
परं । कृत्वा शुद्धिमवाप्नोति परमं स्थानमेव च ॥ ११ ॥ धर्मशास्त्र-
मिदं पुण्यं सम्बर्त्तेन तु भाषितं । अधीत्य ब्राह्मणो गच्छेद्ब्रह्मणः सद्म-
शाश्वतम् ॥ १२ ॥ * ॥ * ॥

Colophon. इति सम्बर्त्तेनोक्तं धर्मशास्त्रं समाप्तं ॥ * ॥ ० ॥ * ॥ * ॥ * ॥
॥ ॐ तत्सत् ॥ ॐ ॥ ० ॥ ० ॥

विवरणम् । सम्बर्त्तसंहिता मूलाष्टादशसंहितानामन्यतमा ॥

No. 14. सम्बर्त्तसंहिता । Sambartta Sañhitá. Substance, coun-
try-made white paper, 9×3½ inches. Folia, 13. Lines, 9 in a
page. Extent, 230 ślokas. Character, Nágara. Date, ? Appearance,
not old, but worm-eaten throughout. Verse. Generally correct.
Complete.

Another copy of the same work.

Colophon. इति सम्बर्त्तेन धर्मशास्त्रं इदं लिखितं सपूर्णमस्तु (संपूर्णमस्तु ?) ॥ ॥
शुभमस्तु ॥ ॥

No. 15. बृहस्पतिसंहिता । Brihaspati Sañhitá. Substance, foolscap paper, $18 \times 4\frac{1}{2}$ inches. Folia, 3. Lines, 8 in a page. Character, Bengali. Date, ? Appearance, fresh. Not correct. Complete.

Another work belonging to the eighteen original Dharmaśāstras.

Beginning. अथ बृहस्पतिधर्मशास्त्रं ॥ इष्ट्वा क्रतुशतं राजा समाप्तवरदक्षिणं । भगवन्तं गुरुश्रेष्ठं पर्य्यष्टच्छत् बृहस्पतिं ॥ १ ॥ भगवन् केन दानेन सर्वतः सुखमेधते । यदक्षरं महार्थञ्च तन्मे ब्रूहि महातपः ॥ २ ॥ एवमिन्द्रेण शृष्टोऽसौ देवदेवपुरोहितः । वाचस्पतिर्महाप्राज्ञो बृहस्पतिरुवाच ह ॥ ३ ॥ सुवर्णदानं गोदानं भूमिदानञ्च वासव । एतत् प्रयच्छमानस्तु सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ ४ ॥

End. सततं चैकशायी यः मालभेदीप्सितां गतिं । वीरासनं वीरशय्यां वीरस्थानमुपाश्रितः ॥ ६२ ॥ अक्षयास्तस्य लोकाः स्युः सर्वकामगमास्तथा । उपवासञ्च दीक्षाञ्च अभिषेकञ्च वासव ॥ ६३ ॥ कृत्वा द्वादशवर्षाणि वीरस्थानाद्विशिष्यते । अधीत्य सर्ववेदान् वै सद्योदुःखात्प्रमुच्यते ॥ ६४ ॥ पावनञ्चरते धर्मं स्वर्गलोके महीयते । बृहस्पतिमतं पुण्यं ये पठन्ति द्विजातयः ॥ ६५ ॥ चत्वारि तेषां वर्द्धन्ते आयुर्विद्यायशोबलं ॥ ६६ ॥

Colophon. इति बृहस्पतिप्रणीतं धर्मशास्त्रं समाप्तं ॥ * ॥

विवरणम् । बृहस्पतिसंहिता अष्टादशमूलसंहितानामन्यतमा मुद्रिता च सानुवादम् ।

No. 16. बृहत्पराशरसंहिता । Brihat Parásara Sañhitá. Substance, foolscap paper, $18 \times 4\frac{1}{2}$ inches. Folia, 97. Lines, 8 in a page. Character, Bengali. Date, ? Appearance, fresh. Verse. Generally correct. Complete.

Parásara's *Institutes* is one of the eighteen original Dharmaśāstras, and is especially intended for the Kali Yuga. There are two recensions of the text, the Brihat, or the large, and the Laghu, or the short. Both have been published.

Beginning. श्रीश्रीहरिः शरणं यत्तायत्तायदेवाय वेधसेऽनन्तवेधसे । नमस्कृत्य प्रव-
क्ष्यामि धर्मान् पाराशरोदितान् ॥ १ ॥ अथातोहिमशैलाग्रे देवदारु-
वनाश्रमे । व्यासमेकान्तमासीनं द्विजाः पृच्छन्ति धार्मिकाः ॥ २ ॥ मा-
नुषाणां हितं धर्मं वर्त्तमाने कलौ युगे । वर्णानामाश्रमाणाञ्च किञ्चित्
साधारणं वद ॥ ३ ॥ युगे युगे च ये प्रोक्ता धर्मा मन्वादिभिर्मुने ।
शक्यन्ते नैव तत् कर्तुं वर्णैराश्रमवासिभिः ॥ ४ ॥

End. पराशरोदिता यथा चतुर्वर्णाश्रमा यथा । हितमुक्तन्तु यत्नेन सदा ध्येयं
द्विजातिभिः ॥ ५ ॥ आवयिष्यति यः आढे ब्राह्मणान् भक्तितत्परः ।
प्राप्स्यन्ति पितरस्तस्य तृप्तिं वै शाश्वतीं द्विजाः ॥ ६ ॥ द्वादश द्वाद-
शाष्टौ वा सप्त षट् पञ्च वानघ । दैविके पैतृके वापि श्लोका आद्या
द्विजातिभिः ॥ ७ ॥ य इदं शृणुयाद्द्विप्राः आवयेत् पाठयेदिति ।
सप्रध्वस्तसमस्तैनो ब्रह्मलोकमवाप्नुयात् ॥ ८ ॥ * ॥

Colophon. इति बृहत्पाराशरे धर्मशास्त्रे सुव्रतप्रोक्तायां संहितायां द्वादशोऽध्या-
यः ॥ ० ॥ समाप्तोऽयं बृहत्पाराशरः ॥ * ॥ ० ॥

विवरणम् । पराशरसंहिता चाष्टादशसंहितानामन्यतमा तथा, “कलौ पाराशरं स्मृतं”
इति वचनेन कलिपुगस्य धर्मशास्त्रतया निर्दिष्टा च । बृहत्पाराशरेण चेयं द्विविधा वर्त्तते ।
उभयविधा च सानुवादं सटीकञ्च सुद्रिता लभ्यते ।

No. 17. बृहत्पाराशरसंहिता । Brihat Parásara Sañhitá. Sub-
stance, country-made white paper, 13×3 inches. Folia, 135 (of which
foll. 1-7 are wanting.) Lines, 13-14 in a page. Character, Nágara.
Date, S'aka 1676. Appearance, very old, worn out, and worm-eaten
throughout. Verse. Not correct. Complete.

Another copy of the same work.

Colophon. इति श्रीबृहत्पाराशरीये धर्मशास्त्रे (स्ते ?) सुव्रतप्रोक्तायां संहितायां
द्वादशोऽध्यायः । शके रस ऋषिर्ऋतुरिन्दुर्भाववासरः (?) वैशाखे कृष्णपक्षे
पंचम्यां चंद्रवासरे ॥ १ ॥ + + + शोद्धवेन स्मृत्वा विश्वेश्वरं गुरुं ॥ २ ॥
कुलदेवीं नमस्कृत्य लिखितं पुस्तकं मया । अग्निस्नेहजलभयात् सह
यत्नेन रक्षयेत् ॥ ३ ॥ श्री ॥ शुभमस्तु ॥ सर्वोदधिसमीपे तु वसही
नाम ग्रामके ॥

विवरणन्तूक्तपूर्वम् ।

No. 18. लिखितसंहिता । Likhita Sañhitá. Substance, country-made white paper, $10 \times 2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 3. Lines, 9 in a page. Character, Nágara. Date, ? Appearance, very old, decayed, and worm-eaten throughout. Verse. Not correct. Complete.

One of the eighteen original Dharmaśāstras, published in several parts of India.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः ॥ वासुदेवं नमस्कृत्य शंखेन लिखितस्य च । धर्मशास्त्रं (स्त्रं ?) प्रवक्ष्यामि दध्निचैव धृतं (?) यथा ॥ १ ॥ वैश्वदेवेन ये हीना आतिथ्येन विवर्जिताः सर्वे ते वृषला ज्ञेयाः प्राप्तवेदा इति द्विजाः ॥ २ ॥

End. प्रहरणो मन्यु हरिः चक्रान्तीक्ष्णतरोमन्युस्तस्माद्विप्राको(?) शुश्रूषां विप्रक्षत्रविशां क्रमात् कुर्यादितरयोर्योग्यः क्षत्रियो ब्राह्मण पथेत् (?) २८ अग्निदग्धं प्ररोहेत सूर्यदग्धं तमेव च दंडास्तु स प्ररोहेत ब्रह्मशापं हतो हतः ॥ २९ ॥

Colophon. इति श्रीधर्मशास्त्रे लिखितस्मृतिः समाप्ता ॥ ॥ ॥

विवरणम् । लिखितसंहिता चाष्टादशसंहितानामन्यतमासानुवादं प्रकाशिता चेयम् ।

No. 19. गौतमस्मृतिः । Gautama Smṛtiḥ. Substance, country-made white paper, 16×4 inches. Folia, 22. Lines, 7-9 in a page. Character, Nágara. Date, ? Appearance, fresh, but slightly worm-eaten. Prose. Not correct. Complete.

The Institutes of Gautama is one of the eighteen original Sañhitás and is consequently highly respected. It has been published in several parts of India. The proprietor of the *Bangabási* newspaper has published it with a Bengali translation in his series named *Sāstra Prakāśa*.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः । श्रीसीतारामचन्द्राभ्यां नमः । श्रीहनुमते नमः । वेदोधर्ममूलं तद्विदां स्मृतिशीले दृष्टो धर्मव्यतिक्रमः साहसंच महतां न न दृष्टार्थः वरदौर्वल्यात्(?) तुल्यवल्गुविरोधे विकल्पाः ।

End. राज्ञेतरेषां जड़जीवौ भर्त्तव्यौ अपत्यं जड़स्य भागार्हं भूद्रापुत्रवत् (शूद्रापुत्रवत्?) प्रतिलोमास्तु उदकयोगक्षेमकृतान्नेष्वविभागाः स्त्रीषु च संयुक्तास्तु अजानते (?) दशावरैः शिष्टैः (: ?) कक्षवद्भिः (?) अनुजैः प्रशस्तं कार्यं

चत्वारश्चतुर्णां पारगा वेदानां प्रागुत्तमास्त्रय आश्रमिणः पृथक् धर्मविद-
स्त्रय एतान् दशावरा आचक्षते (?) असंभवे चैतेषां श्रोत्रियोवेदवित्
शिष्टौ विप्रनियतौ भूतानहिंसानुग्रहयोगिषु धर्मिणां विशेषेण स्वर्गलोकं
धर्मविदाप्नोति ज्ञानभि (ज्ञानाभि?) निवेशाभ्यामिति धर्माधर्मः ॥

Colophon. इति गौतमीये धर्मशास्त्रे अष्टाविंशतिमो (?) ध्यायः ॥ ॥ श्रीरामचंद्राय
नमः श्रीरामचंद्राय नमः ॥ ॥ ६ ॥ ॥

विवरणम् । गौतमस्मृतिर्नामाष्टादशसंहितास्त्रयतमा सुप्रसिद्धा चेयं सानुवादं सुद्रिता च ।

No. 20. वशिष्ठसंहिता । *Vaśishṭha Sañhitā.* Substance, country-
made yellow paper, 18×5 inches. Folia, 28. Lines, 10 in a page.
Character, Bengali. Date, ? Appearance, fresh. Verse. Not
correct. Complete.

The Institutes of *Vaśishṭha* is the last of the eighteen original
Dharmaśāstras, and is of two recensions, *Laghu* and *Bṛihat*. The
codex under notice contains the text of the *Bṛihat Vaśishṭha*.

Beginning. श्रीवेद्यासाय नमः ॥ गुरुमिच्छाकुवंशस्य वशिष्ठं ब्रह्मसंभवं । पप्रच्छुर्मु-
नयः सर्वे पराशरपुरोगमाः ॥ भगवन् भवता प्रोक्ता यज्ञदानव्रतादयः ॥
वर्णाश्रमाणां कर्त्तव्यास्तथा राज्ञां महीभृताम् । अधुना श्रोतुमिच्छामो वि-
प्राणां विष्णुसेविनां कीदृग्विधाः प्रकर्त्तव्या नित्यनैमित्तिकाः क्रियाः ॥

End. स्नापयेत् पञ्चगव्येन मन्त्रपूतजलेन च । मन्त्रेण वाहरेदेवं परोव्योम्नि(?)
स्थितं विभुं ॥ महाभागवतः स्पृष्ट्वा मन्त्ररत्नं जपेत् सुधीः । दद्यात्
पुष्पाञ्जलिं पश्चात् तेनैव शतसंख्यया । आद्यं तेनैव होतव्यमष्टोत्तरशतं
ततः ॥ उपचारैः समभ्यर्च्य नमस्कुर्याच्च भक्तितः । वैष्णवान् भोजयेत्
पश्चादक्षिणाभिः प्रतोषयेत् ॥

Colophon. ॥ ० ॥ ० ॥ इति वशिष्ठस्मृतौ दशमोऽध्यायः समाप्तः ॥ ० ॥ श्रीहरिः ॥

विवरणम् । वशिष्ठसंहिताऽष्टादशसंहितानामन्यतमा प्रसिद्धा च । इयमपि दृढलघुभेदेन
द्विविधा । इयं हि दृढती ॥

No 21. नारदसंहिता । *Nārada Sañhita.* Substance, foolscap
paper, 16×4 inches. Folia, 19. Lines, 8 in a page. Character,
Bengali. Date, ? Appearance, fresh. Prose and verse. Gener-
ally correct. Complete.

Although Nārada Sañhitā does not belong to the eighteen original Dharmaśāstras, it is equally respected and held to be as high an authority. Among several editions of it, Dr. Jolly's edition appears to be the best.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः ॥ इति ह स्माह भगवान् मनुः प्रजापतिः सर्वभूतानु-
ग्रहार्थमाचर (माचार ?) स्थितिहेतुभूतं शास्त्रं चकार यत्रादौ लोक-
सृष्टिर्भूतसंविभागस्तद्देशप्रमाणं परिपल्लक्षणं वेदवेदान्तं यज्ञविधानमा-
चारो व्यवहारः कण्टकशोधनं राजवृत्तं वर्णधर्माश्रमप्रविभागा विवा-
हन्यायस्त्रीपुंसविकल्पदायादानुक्रमः आद्यविधावशौचकल्पभक्ष्याभक्ष्यल-
क्षणं विक्रेयाविक्रेयमीमांसापातकभेदैः स्वर्गनरकानुदर्शनं प्रायश्चित्तान्यु-
पनिषदोरहस्यानीत्येवं चतुर्विंशतिप्रकरणानि तदेतच्छ्लोकशतसहस्रमा-
सीत् । तेनाध्यायसहस्रेण मनुः प्रजापतिरुपनिबध्य देवर्षये नारदाय
प्रायच्छत् । तस्मादधीत्य महत्त्वान्नायं ग्रन्थः सुकरोमनुष्याणां शक्योधार-
यितुमिति द्वादशभिः सहस्रैः सञ्चितेप तच्च सुमतये भार्गवाय प्राय-
च्छत् स च तस्मादधीत्य तथैवायुर्ह्रासादल्पीयसां मनुष्याणां शक्तिरिति
ज्ञात्वा चतुर्भिः सहस्रैः सञ्चितेप तदेतत् सुमतिवृत्तं मनुष्या अधीयन्ति
विस्तरेण शतसहस्रं देवगन्धर्वादयो यत्राऽयमाद्यः श्लोको भवति आसी-
दिदं तमोभूतमप्रज्ञात किञ्चन (?) ततः स्वयंभूर्भगवान् प्रादुरासीच्चतु-
र्मुख इत्येवमधिकृत्य क्रमात् प्रकरणात् प्रकरणमनुक्रान्तं तत्र तु नवमं
प्रकरणं व्यवहारो नाम यस्येसां देवर्षिनारदः सूत्रस्थानीयां मातृकां
चकारेत्यस्याभिमुखम् ॥

End.

अशुचिर्वचनाद्यस्त (स्य ?) शुचिर्भवति मानवः । शुचिश्चैवाशुचिः
सम्यक् कथं राजा न दैवतं ॥ विदुर्य एव देवत्वं राज्ञोऽह्यमिततेजसः ।
तस्य ते प्रतिगृह्णन्तो न लिप्यन्ते कथञ्चन ॥ लोकेऽस्मिन्मङ्गलान्यष्टौ
ब्राह्मणो गौर्जताशनः हिरण्यं सर्पिरादित्य आपोराजा तथाष्टमः । एता-
नि सततं पश्येन्नमस्येदर्चयेत् स्वयम् । प्रदक्षिणञ्च कुर्वीत यथास्यायुः
प्रवर्द्धते ॥

Colophon.

इति श्रीनारदीये धर्मशास्त्रे प्रकीर्णकं नाम व्यवहारपदमष्टादशं समाप्तं ।
॥ ० ॥ ॐ नमो गणेशाय ॥ ॐ ॥

विवरणम् । नारदीयसंहितेयमष्टादशसंहिताखनन्तर्भूतापि ताभिः समं तुल्यमाहता
भवति । अस्याः सत्स्वपि वङ्गविधसंस्कारेषु डक्टरज्वलीकृतसंस्करणं सर्वोत्कृष्टतया प्रति-
भाति ।

No. 22. कपिलस्मृतिः । Kapila Smṛiti. Substance, country-made white paper, 13 × 9 inches. Pages, 91. Lines, 17-18 in a page. Extent, 10,000 ślokas. Character, Nāgara. Date ? Appearance, bound in book form, very old. Pages separated and worm-eaten throughout. Verse. Not correct. Complete.

A code or Dharma Śāstra by Kapila, complete in 10 chapters, each chapter having one hundred ślokas, and treating of the degradation of Brāhmaṇism in the present age, Kali Yuga, and the means of its regeneration, the śrāddha ceremony, and its kinds, purifying ceremonies such as are to be performed to purify the blind, &c., adopted sons, marriage, gifts, widows, the law of adoption, and some special gifts and penances.

Beginning. पुरा तु शौनकः श्रीमान् भाविनं कलिमीक्ष्य वै । भीतोऽत्यन्तं कलौ भूयः
तिष्ठेद्विप्रत्वमित्यसौ ॥ १ ॥ अत्यन्तं चिन्तयाविष्टः कपिलं विष्णुरपिणं ।
अवशादागतं शिष्यं(?) प्रहृष्टः सत्वरं तदा ॥ २ ॥ समुद्धायामिवाद्यैनं
(समुद्धायामिवाद्यैनं ?) गामर्धमुदकं शिवं । कल्पयित्वा नष्टग्रमं पश्चात्
प्राजलि (प्राञ्जलि ?) रविवीत् ॥ ३ ॥ कलौ पापैकवज्जले धर्मानुष्ठान-
वर्जिते । कथं तिष्ठति विप्रत्वं भूतले वद मे महन् ॥ ४ ॥

End. पंचपातकभिन्नानां पातकानां द्विजन्मनां । गायत्रीजप एव स्यात् नि-
ष्कृतिः शास्त्रसंमता ॥ शतं सहस्रमयुतं नियुतं न्यर्व्वुदं तथा । तत्सत्
कार्यासुगुणेन (कार्यानुगुणेन ?) व्याहृतीनां जपोऽथवा । सोमादि-
रेकादिषु च महादानादिषु च(क ?) चित् ७९४ । उनीतिः पुनरपि
क्रूर कर्मसु केवलम् ॥ वटगर्भादिवं चापि कार्यमेवेति निष्कृतौ ॥ ९५ ॥
प्रवन्धेति (प्रवदन्ति ?) महात्मानः नदीस्तानादिकानि च ॥ छच्छप्रति-
निधित्वेन केचिदाहुः श्व(?) पापिनाम् ॥ ९६ ॥ अनुग्रहाय सौलभ्यक-
रणाच्च च तादृशे ॥ पुषं (पुरुष ?) सूक्तं च समकं शिवसंकल्पकं तथा ॥
९७ ॥ रौद्रवैष्णवगायत्र्याः शाखा चोपनिषत्तु वा । अयंबक (त्रयम्बक ?)
मिदं विष्णुं पावकास्तारकाः स्मृताः ॥ ९८ ॥ सवेष्पपि (सर्व्वेष्वपि ?) च
कृत्येषु कपिले वेद (नेद ?) मीरितं ॥ धर्मशास्त्रं महासारं सर्व्वलोको-
पकारकं ॥ ९९ ॥ परद्वक्त्या (पठेद्वक्त्या ?) द्विजोनित्यमश्वमेधफलं लभेत् ॥
१०००० ॥ ० ॥ ० ॥ ० ॥ ० ॥ ० ॥ ० ॥ ० ॥ ० ॥

Colophon. (नास्ति) ।

विवरणम् । कपिलस्मृतिरियं दशाध्यायसम्पूर्णा । प्रत्यध्यायं शतं श्लोकाः सन्ति । ततश्च सहस्रश्लोकात्मकोऽयं ग्रन्थः । अत्र यथाक्रमं कलौ विप्राणामवसादः, ब्राह्मणत्वावस्थानं, आहुं, तद्भेदाः, अन्धबधिरादीनां संस्कारकर्माणि, दत्तकपुत्रविधिः, विवाहसङ्ग्रेहाश्च, दानानि, रण्डा, दत्तकग्रहणप्रकारः, विशेषदानविधिः, प्रायश्चित्तानीत्येते विषयाः समालोचिताः ।

No. 23. आश्वलायनस्मृतिः । *Āśvalāyana Smṛitiḥ.* Substance, country-made white paper, $13 \times 3\frac{1}{2}$ inches. Folia, 44. Lines 9 in a page. Extent, 837 ślokaś. Character, Nāgara. Date, ? Appearance, very old, worm-eaten throughout. Verse. Generally correct. Complete.

Āśvalāyana's Institutes for the Bahvrichas or followers of the Rīgveda, complete in 23 sections, each treating of a separate subject, as the first, for example, treats of Āchāra, the second of Sthālipāka, the third of Garbhādhāna, and so on. Āśvalāyana's Institutes is held as a high authority throughout the country and much respected.

Beginning. ॥ श्रीसरस्वतीविनायकाय नमः ॥ आश्वलायनमाचार्यं नत्वाऽष्टच्छन् मुनीश्वराः । द्विजधर्मान् वदाम्माकं स्वर्गप्राप्तिकरान् मुने ॥ १ ॥ इति तद्वचनं श्रुत्वा स धर्मान् मुनिरब्रवीत् । लोकस्य च हितार्थाय ब्राह्म-मार्गरतस्य च ॥ २ ॥ स्नानं संध्यां जपं होमं स्वाध्यायाध्ययनं तथा । माध्याह्निकक्रिया पञ्चयज्ञाद्यतिथिपूजनं ॥ ३ ॥ दानं शिष्टप्रतिग्राहं पोष्यवासिहाशनं (पोष्यवर्गं सहासनं?) सत्कथाश्रवणं सापसंध्या (सायं सन्ध्या) होमादिकञ्च हि ॥ ४ ॥ शयनञ्च यथाकाले धर्मपत्न्या गृही सह । ब्रह्मचारी स्वधर्मस्थोगुरुसेवापरोवसेत् ॥ ५ ॥

End.

दर्शाष्टके व्यतीपाते वैधृतिश्च महालयः । युगाश्च मनवः आहुकालाः संक्रान्तयस्तथा ॥ ८२९ ॥ गजच्छायोपरागश्च षष्ठीयाकापिला(?) तथा । अर्द्धोदयोदयाश्चैव आहुकाला स्मृता बुधैः ॥ ८३० ॥ संभूते च नवे धान्ये श्रोत्रिये गृहमागते आचार्याः केचिदिच्छन्ति आहुतीर्थे च (आहुं तीर्थे च?) सर्व्वदा ॥ ८३१ ॥ आहुकालेषु सर्व्वेषु कुर्याच्छ्राद्धानि शक्तिः ॥ विशेषेण मृताहे तु पित्रोश्चैव विधीयते ॥ ८३२ ॥ मोक्षान्न कुरुते आहुं मातापित्रोर्मृतेऽहनि ।

निराशाः पितरोयान्ति दुर्गती (दुर्गतिं?) चैव वै सुतः ॥ ८३३ ॥ अज्ञानाद्वा प्रमत्ताद्वा (प्रमादाद्वा?) यो मृताहमतिक्रमेत् । स याति नरकं

घोरं यावदाभूतसंस्तवं ॥ ८३४ ॥ अतिक्रमो मृताहस्य दोषः स्यात्
 स्तूतकं विना । न कुर्याच्छ्राद्धमाशौची प्रवदन्ति महर्षयः ॥ ८३५ ॥ आच-
 रेद्विधिवच्छ्राद्धे (ङं?) मातापित्रोर्मृतेऽहनि पितरस्तेन तृप्यन्ति गच्छन्ति
 पदमुत्तमम् ॥ ८३६ ॥ सदाचारपरोविप्रे (विप्रः?) कृपालु (ः?) श्राद्ध-
 कृत्या । आत्मनिष्ठोऽर्थदोलोके तारयेत् (लोकान् तारयेत्?) तरति-
 स्वयं ॥

Colophon. इत्याश्वलायनधर्मशास्त्रे श्राद्धोपयोगी प्रकरण (श्राद्धोपयोगिप्रकरणम्?) ॥
 इत्याश्वलायनस्मृतिः समाप्ता ॥ ॥ ॥

विवरणम् । आश्वलायनस्मृतिर्नामातिप्राचीना वङ्गुचानां स्मार्तधर्मोपदेशपरा । अत्र
 त्रयोविंशतिः परिच्छेदास्मन्ति । एकैकस्मिंश्चैकैकं प्रकरणं व्याख्यातम् । यथा प्रथमे सदाचार-
 प्रकरणं, द्वितीये स्थालीपाकप्रकरणं, तृतीये गर्भाधानं, चतुर्थे पुंसवनं, पञ्चमे सौमन्तोन्नयनं,
 षष्ठे जातकर्म, सप्तमे नामकरणं, अष्टमे निष्क्रामणं, नवमेऽन्नाशनं, दशमे चौलकर्म, एका-
 दशे उपनयनम्, द्वादशे महानाम्नीव्रतं, त्रयोदशे उत्सर्जनं, चतुर्दशे गोदानं, पञ्चदशे मधु-
 पर्कः, षोडशे कन्यादानं, सप्तदशे विवाहहोमप्रकरणं, अष्टादशे विवाहप्रकरणं, जनविंशे
 नान्दीश्राद्धं, विंशे प्रेतकर्मविधिः, एकविंशे लोकनिन्द्यत्वं, द्वाविंशे वर्णधर्माः, त्रयोविंशे श्राद्ध
 प्रकरणम् । इति ग्रन्थोऽयं प्रमाणिकतयाधुनिकधर्मनिबन्धकर्तृभिर्वङ्गः समुदाहृतः ।

No. 24. आश्वलायनस्मृतिः । Aśvalāyana Smṛitiḥ. Substance, coun-
 try-made white paper, 13 × 3½ inches. Folio, 52. Lines, 8-11 in a page.
 Character, Nāgara. Date, ? Appearance, not old, but slightly
 worm-eaten, and written by different hands. Verse. Not correct.
 Complete.

Another copy of the work noticed last, but having the fol-
 lowing five ślokaś more at the end of the text, as also one section
 more under the name of Tīrtha Prakaraṇa, which is the last, and
 is quoted below.

श्राद्धभुग्द्विजपन्तौ चेद् योभुङ्क्ते श्राद्धकृद्द्विजः । स याति नरकं घोरं
 पितरोयान्त्यधोगतिम् ॥ निर्दृत्य विधिवच्छ्राद्धं दर्शान्निकयुगादिषु ।
 इष्टैः सह द्विजोभुङ्क्ते स याति परमां गतिम् ॥ ब्राह्मणः कुरुते कर्म-
 श्रुतिस्मृत्युपपादितः । स तरेत् तारयत्यन्यान् प्रवदन्ति महर्षयः ॥ न कुर्यात्
 कर्मणोलोपं न न्यूनं नैत्यकस्य च । उपसर्गविना (गं विना?) विप्रः कर्म-
 कृत्स्यात् सदाव्रतौ ॥ कर्म कर्तुमशक्तश्चेयथा कालेतु वैदिकं । कुर्यात्

धर्मान् पुराणोक्तानसमर्थोपि वैदिके ॥ इत्याश्वलायनोक्तधर्मशास्त्रे आह-
विधिः ॥

(तीर्थप्रकरणम्) ।

ज्ञानाज्ञानकृतस्येह ब्रह्महत्यादिकस्य च । महापापोपपापस्य क्षयार्थं
सद्यश्चात्मनः ॥ सभार्यो वा द्विजश्चैव तीर्थयात्रामनुव्रजेत् । सर्वपाप-
विशुद्धार्थं स्वर्गसाधनहेतवे । गंतुमिच्छन् महातीर्थमुद्यतो यो भवेद्यदा ॥
नांदीश्राद्धं विधायादौ द्विजाः संतर्प्य शक्तितः । स्वयं चैव समश्रीया-
दिष्टैः सह सनाभिभिः ॥ निर्गच्छेत् स्वगृहात्प्रातः स्मृत्वा चाभीष्टदेव-
ताः । आचरेन्नैत्यकं कर्म ब्रह्मचर्यव्रतेन च ॥ स्मरन् गच्छेद्यथात्मानं
दुःप्रतिग्रहवर्जितं । तीर्थाभिगमने चैव ब्राह्मणः पादुकां त्यजेत् ॥
तीर्थप्राप्तिदिनात् पूर्वमुपोष्य प्रविशेद्द्विजः । दृष्ट्वा तीर्थं सचेलच्च
स्नात्वा केशांश्च वापयेत् ॥ तीर्थप्राप्तिदिने चापि तत्पूर्वदिवसे-
ऽथवा । उपवासो विधेयः स्यादिति केचिद्वदन्ति हि ॥ मुण्डनं तैर्यिकं
चैव प्रायश्चित्तं हि शक्तितः । श्राद्धं चैव भवेत्तीर्थे प्रवदन्ति महर्षयः ॥
दृष्ट्वा तीर्थं प्रणम्यादौ स्नात्वा केशांश्च वापयेत् । नित्यकर्म समाप्याथ श्राद्धं
कुर्याद्यथाविधि ॥ प्रयांति गौतमीभूमौ सिंहस्थे च दृढस्थतौ । कन्या-
राशिं गते जीवे कृष्णायामपि चेत्तथा ॥ सर्वपाप विनिर्मुक्तः स्नानमा-
त्रेण चैव हि ॥ स्नानदानादिकं श्राद्धं कृत्वा विप्रान् समाश्रयेत् । सर्वेषु
चैव तीर्थेषु विधिरेष उदाहृतः ॥ सकृत्स्नानेन वै विप्रो गौतम्यां सिंह-
गे गुरौ । कुलकोटिं समुद्धृत्य प्रयाति परमां गतिम् ॥ मया यत्पुरतः
शास्त्रं यदुक्तं भो मुनीश्वराः । तदाचरत वै यूयमाचरन्तु द्विजा अपि ॥
इत्याश्वलायनकृते धर्मशास्त्रे तीर्थप्रकरणम् ।

The whole section seems to be an interpolation, otherwise it would have occurred in all MSS.

विवरणन्तु पूर्वम् ।

No. 25. बुधस्मृतिः । Budhasmṛitiḥ. Substance, foolscap paper, 17 x 4 inches. Folia, 2. (The first page of the first fol. as also the second page of the second being blank, there is really one folium). Lines, 5-8 in a page. Character, Bengali. Date, 1748 S'aka. Appearance, fresh. Prose. Not correct. Complete.

The Institutes of Budha appears to be the shortest of its class. It treats only of the general principles of the Dharma Sāstras in the form of aphorisms. We give the whole work below.

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथातो बुधधर्मशास्त्रं व्याख्यास्यामः ॥ श्रेयोभ्युदय-
साधनं (नं?) धर्मः ॥ गर्भाष्टमे ब्राह्मणो वसन्तमात्मानमुपनयेत् । एकाद-
(शे?) क्षत्रियोऽग्नीष्ये । द्वादशे वैश्या वर्षासु ॥ मेखलाजिनदण्डकमण्डलू-
पवीतानि धारयेत् । वेदानधीत्य सु (शु?) श्रूपां कुर्वन् दुष्कार्यास्तनुयात्
(गुर्वर्थान्स्तनुयात् ?) सावित्रीं वेदप्रतीकोपनिषद्गोदानत्रिषु वर्णिकव्रता-
नि(?) चरेत् । गुरुणानुगतः स्नायात् । सवर्णां भार्यामुदहेत् । मातृत-
पितृतः पञ्चमो दशमीमन्यगोत्रजां ॥ ब्राह्मदैवर्षिप्राजापत्यगन्धर्वांसुर-
पैशाचराक्षसाः ॥ ऋतावुपेयात् । युष्मगाहे (युग्माहे?) पुत्रमुत्पादयेत् ।
गर्भाधानपुंसवनसीमन्तोन्व(न्न?) यनमासाध्यन्तीकर्म(?) नामकरणनिष्क्रम-
णान्नप्राशनचूडाकरणोपनयनं यावदग्रग्राधानं । तस्मिन् गृह्याणि देवपि-
तृमनुष्यभूतयक्षकर्मणि कु(का?) र्याणि । अतिथीन् पूजयेद्भृत्यान् बन्धू-
नपत्यवर्गांश्च । श्ववायसादिभ्योभूमौ दत्त्वा ब्राह्मणान् भोजयेत् । पित्रष्टका-
पार्वणश्राद्धश्रावणाग्रहायणीचैत्राश्वयुजीञ्च पाकयज्ञं कुर्यात् । अग्नी-
नाधायाग्निहोमं दर्शपूर्णमासौ चातुर्मास्यानि निरुद्धपशूनुबन्धः ।
सौत्रामनीति हविर्यज्ञान् कुर्यात् । अग्निष्टोत्र(?)ग्निष्टोम उक्थः षोडशी
वाजपेयातिरात्राप्तोर्याम इति । सोमयागानुतिष्ठेत् (सोमयागाननुतिष्ठेत्?)
दद्यात् सर्वभूतेषु क्षान्तिरनुसूया (अनसूया ?) शौर्यमनायासेन मङ्गलमका-
र्षणमास्पृशद्भोति(मनस्पृश्याङ्गानि ?) कुर्यात् । न्यायानुगतधनेन कर्मणि ।
अध्यापनं याजनं प्रतिग्रहः सर्वक्रयविक्रयसंविभागपरिग्रहाधिगमशि-
लोञ्छनमयाचितकर्षणवाणिज्यानि वृत्तयः । तदसम्भवे क्षत्रियवृत्त्या । आ-
पत्काले असाधु प्रतिगृह्णीयात् । वृत्तिसंकरं न कुर्यात् । कर्मवृत्तिसंकरौ
रक्षेत्कुलशुद्धयर्थं । कृषिः पाशुपाल्यं वाणिज्यं वैश्यकर्म । शूद्रस्य वृद्धि-
कर्म (वृत्तिकर्म?) ब्राह्मणादीनां त्रयाणां भर्तृशूश्रूषामभिचरतस्तस्य गुरु-
भक्तिः । प्रणामश्चेति धर्मक्षः (ज्ञाः?) । कृतकृत्यस्य वानप्रस्थ्यं । विरक्तस्य
पारिव्रज्यं । स्वधर्मानुष्ठानं वर्णानामाश्रमाणाञ्च । विहिताकरणे प्रति-
षिद्धसेवने यावत्तदकुर्वन्तो नरकप्राप्तिः । विहितमकुर्वन्तो राज्ञा कारयित-
व्याः । कण्टकाञ्छोधयेत् । व्यवहारानेकार्थिनां निर्णयेत् । बलवत-
श्चैतान् स्वधर्मं (र्म?) स्थापयेत् । तेषु परस्मै दण्डं दापयेत् । तथाकुर्वतः
कारयतश्चोभयोर्धर्मः सिद्धः । तस्य (तस्य?) धर्मविना (धर्मं विना?) तो-

ऽयसनानिरूपितमण्डलाध्यक्षः प्रक्षिपेत् । स(न्धि?) विग्रहासनयानसंश्रय-
 द्वैधीभावान् कामार्थं कारयेत् । वलीयान् संप्रणमयेत् (बलीयांसं प्रणम-
 येत्?) । अनिच्छति पलायनं । उपरुध्य परदुर्गं गृह्णीयात् । मन्त्रौषधि-
 प्रयोगेण परं निःषङ्गं कृत्वा राज्यं गृह्णीयात् । गृहीत्वा देवब्राह्मणपूजनं ।
 एवं कुर्वन् दृष्टमदृष्टफलं प्राप्नोति ॥ * ॥ * ॥ * ॥ इति श्रीबुधप्रोक्तं
 धर्मशास्त्रं समाप्तं ॥ * ॥ शुभमस्तु शकाब्दाः ॥ १७४८ ॥

विवरणम् । यदा ग्रन्थोऽयमशेषत उद्धृतस्तदा सर्वमेवैतद्गतं विदितमेव ।

No. 26. चतुर्विंशतिसृतिव्याख्या । Chaturviṃśati Smṛitivyākhyā.
 Substance, country-made white paper, 10 × 3 inches. Folia, 188. Lines,
 9 in a page. Character, Nāgara. Date, ? Appearance, new, but
 slightly worm-eaten. Prose. Generally correct. Incomplete.

According to Yājñavalkya, the number of original lawmakers
 is eighteen, their names being, Manu, Atri, Viṣṇu, Hārīta, Yājña-
 valkya, Usanas, Angiras, Yama, Āpastamba, Sambarta, Kātyā-
 yana, Vṛihaspati, Parāśara, Vyāsa, Śaṅkha, Likhita, Daksha,
 Gautama, Śātātapa, and Vasishṭha, while six more are added to
 this by some later authorities, viz., Viśvāmitra, Garga, Śāṅkhya,
 Vatsa, Nārada, and Baudhāyana. Even this list can hardly be said
 to be complete, as we see the Institutes of Āśvalāyana, Budha, &c.,
 treated with the same respect. The work under notice treats
 only of some general principles of the twenty-four institutes
 mentioned above with explanation. The codex under notice con-
 tain only two subjects, the Āchāra and the Prāyaścitta, and may
 therefore be regarded as incomplete.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः । सर्वज्ञः सकलेश्वरः श्रुतिगिरां
 तात्पर्यभूमिः परं द्वैतध्वान्तविधूननैकपटुभिः स्वान्ते चिरं चिन्तितः
 तेषामात्मतयैव योऽद्वयवपुर्विद्योतते सुप्रभः स्वेच्छोपात्तमनोहराकृतिमसुं
 श्रीबालकृष्णं नमः ॥ १ ॥ विबुधसुरमुनीन्द्रैर्वेदितं यत्पदाब्जं सकल-
 जगदुपात्तानन्तरायान् लुनाति । प्रथितविभव ईशोमत्कृतब्रह्मपूगं शम-
 यतु सगणानामग्रणीर्विघ्नराजः ॥ २ ॥ बालभावमवलम्ब्य भारतौ प्रार्थ-

ये किमपि काङ्क्षितं मुहुः । यत्त्वघाय पदपल्लवद्वयं मामकी नरसुता-
 तितिर्भवेत्(?) ॥ ३ ॥ नत्वा शास्त्रार्थतत्त्वज्ञानहं कुर्वे यथामति श्रीचतुर्विं-
 शतिमतस्मृतेर्याख्यानमादरात् ४ मन्वादि चतुर्विंशतिमतं संजिघृक्षुः
 कश्चिच्छिष्योतिनिर्विघ्नसमाप्तिफलकसंगलं शिष्यशिष्यार्थं मुनिकर्तृकतयैवो-
 पवध्नन्निधेयं प्रदर्शयति सर्वात्मने नमस्कृत्य ब्रह्मणेमिततेजसे धर्मानू-
 चुस्त्रिवेदोक्तान् स्वर्गादिफलदायकान् । धर्मानूचुरिति मन्वादय इति
 शेषः । ते चानुपदमेव वक्ष्यन्ते पौरुषेयत्वेण्यस्य वेदमूलत्वाद्धर्मो प्रामाण्य-
 मित्याशयेन धर्मान्विशनष्टि त्रिवेदोक्तानिति यद्यपि समाहारद्विगौ
 त्रिवेदीत्यपेक्षितं न च विशेषणं विशेष्येति कर्मधारयः दिक्संख्यासंज्ञा-
 यामिति नियमात् तथापि व्यववोवेद इति मध्यमपदलोपी समासः
 वेदशब्दः तत्संघातलक्षकः यथा चैतत् तथाद्विगोर्लुगनपत्य इति सूत्रे
 भाष्यादौ स्फुटं । के मन्वादय इत्याकाङ्क्षायामाह—मनुना याज्ञव-
 ल्क्येन विश्वामित्रेण चात्रिणा विष्णुना च वसिष्ठेन व्यासेनोसनसा तथा
 आपस्तम्बेन वत्सेन हारीतगुरुनारदैः पराशरेण गर्गेण गौतमेन यमेन
 च शातातपेन शंखेन सम्बर्त्तेन तथैव च बौधायनेन सांख्येन दक्षेणा-
 ङ्गिरसा तथा चतुर्विंशतिभिः शास्त्रं दृष्टं लोकहिते रतैः धर्मसंरक्षणा-
 र्थाय संक्षेपेण महात्मभिः ।

End.

जुगुप्सेरन्नचाप्येनं संवसेयुश्च सर्वश इत्यत्रापवादः स एवाह शरणागतबा-
 लस्त्रीहिंसकान्नतु संवसेत् । जीर्णव्रतानपि सतःचकृतघ्नसंहितानिमानिति
 यद्यपि व्यभिचारिण्याः स्त्रियावेधे (बधे?) ऽल्पं प्रायश्चित्तं तथापि तत्परि-
 ग्रहे वाचनिकोऽयं निषेधः नास्ति वचनास्याति भार इति न्यायादि-
 त्याहुः । द्विजस्याश्नौतु निर्यातुः शोधितस्यापि संग्रहः असवर्णांगनादुष्टैः
 संसर्गः शोधितैरपीति आदिकलिनिषिद्धमध्ये प्रागेवोक्तं इति प्रायश्चि-
 त्तप्रकरणम् ।

Colophon. (नास्ति) ।

विवरणम् । ग्रन्थेऽस्मिन् संक्षेपसङ्कलितानां चतुर्विंशतिस्मृतिमतानां व्याख्यानं वर्त्तते,
 चतुर्विंशतिस्मृतयस्तु याज्ञवल्क्योक्तमन्वाद्यष्टादशसंहितास्तथा विश्वामित्रगर्गवत्सनारदबौधा-
 यनसांख्यस्मृतयश्च । पुरुकेऽस्मिन्नाचारप्रकरणं प्रायश्चित्तप्रकरणञ्चेति प्रकरणद्वयं वर्त्तते । तत-
 स्चासम्पूर्णमिदं पुस्तकम् ।

No. 27. बौधायनाह्निकम् । Baudháyanaáhnika. Substance, country-made paper, 9 × 3 inches. Folia 57 (of which fol. 1 is wanting.) Lines, 8-10 in a page. Character, Nágara. Date ? Appearance, very old, worn out, and worm-eaten. Prose. Generally correct. Complete (except the first fol.).

A digest of the sacred laws containing rules for the performance of the daily works of a Hindu according to the aphorisms of Baudháyana. By Viśvapati Bhaṭṭa.

Beginning. (खण्डितं)

End. अन्तौ तु । अभिमंत्रणादि कृत्वा । स्त्रियं गत्वा । स्नानवर्जं कुर्यात् । अयमेव चतुर्थीप्रभृत्या षोडशीमुत्तरां युग्मां रात्रिमुपेयादिति पुत्रकामः । इत्याचार्यमतं ।

Colophon. इत्यहर्हरनुष्ठेयनित्यकर्मविधिबौधायनोक्तः समाप्तः ॥ श्रीमन् महा-
गणपतेः प्रपादादाह्निकं स्फुटं । श्रीविश्वपतिभट्टेन श्रीति बौधायनेन वै ।
यथा यथाबुद्ध्या कृतमिदं कल्पसूत्रानुसारतः ॥ विदुषां परितुष्टा (ष्ट?) -
र्थमुपकाराय चाविदं (?) आह्निकं समाप्तं ॥ ६ ॥ स्फुरत्तारकसंकाशं
विद्युत्पुञ्जसमप्रभं हृदिस्थं प्रणवं ध्यायेदोमिति ज्योति (ती ?) रूपकं ॥ ॥
स्वसूत्रे वर्तमानेऽपि परसूत्रेण वर्तते । बौधायनमतं कृत्वा स्वसूत्रफल-
भाग्भवेत् ॥ इति बौधायनः ॥ ६ ६ ६ ६ ॥ इति बौधायनआह्निकः
समाप्तः ॥ ९ ॥

विवरणम् । विश्वपतिभट्टकृतबौधायनमतानुगताह्निककृत्यविषयकं पुस्तकमिदम् ।

No. 28. छान्दोग्यपरिशिष्टम् । Chhándogya-paríśisṭam. Substance, country-made white paper, 8 × 4 inches. Folia, 48. Lines, 8 in a page. Character, Nágara. Date, Samvat 1667. Appearance, very old, decayed. Verse. Generally correct. Complete.

The Chhándogya-paríśisṭa is an old work, and famous throughout the country. It treats in verse of the Gṛihya ceremonies, as mentioned in the Gṛihya Sūtra of Gobhila, to be performed by Sámavedi Bráhmaṇas, and is known by the name of Karmapradípa. It is held as an authority by Raghunandana, and others.

Beginning. —: ॥ ॐ. ॥ ॐ नमो गणेशाय ॥ ॐ नमः सामवेदाय ॥ अथातो गोभिलोक्तानामन्येषाञ्चैव कर्मणां । अस्पृष्टानां विधिः सम्यग् दर्शयिष्ये प्रदीपवत् ॥ १ ॥ चिष्टदूर्द्ध्वदण्डं कार्यं तंतुवयमधोदण्डं । चिष्टतश्चोपवीतः स्यात् तस्यैकोग्रन्यिरिष्यते ॥ २ ॥ शृङ्खलं च नाभ्यां च धृतं यद्विन्दते कटिं । तद्वार्यमुपवीतं स्यान्नातो नम्रं न चोच्छ्रितम् ॥ ३ ॥

End. साक्षतः सुमनोयुक्तमुदकं दधिसंयुतं । अर्घ्यं दधिमधुभ्यां च मधुपर्कं विधीयते ॥ ७१ ॥ काऽस्यै निवर्द्धणीयस्य निनयेदर्थमंजली । काऽस्याभिधानं (कास्यापिधानं ?) काऽस्यस्यं मधुपर्कः समर्पयेत् ॥ ७२ ॥ खंड १० ॥

Colophon. इति तृतीयः प्रपाठकः समाप्तः ॥ समाप्तं नाम कर्मप्रदीपपरिशिष्टं । संवदूषिररसर्चिन्दुमितेऽब्दे विक्रमार्कतः ॥ मासि शुक्ले मिते काश्यां अष्टम्यां लिखितं रवौ ॥ १ ॥ चातुर्विद्यमोहज्ञातीय त्रिपाठी श्रीषोषा तत्सुत त्रिपाठी श्रीवैकुण्ठ तथा त्रिपाठी श्रीनीलकण्ठेन लिखापितं पठनार्थाय तथा पुत्रादीनां पठनार्थं परोपहतये च ॥ श्रीरामाय नमः ॥ श्रीविश्वनाथाय नमः ॥ ॥ छ ॥ ॥

विवरणम् । छान्दोग्यपरिशिष्टं नाम सामवेदीयकर्मकाण्डविषयकं पुस्तकम् । पुस्तकस्यास्य कर्मप्रदीपेतिनामान्तरमपि वर्तते । सुप्रसिद्धमिदमतो न विस्तृतं समालोचनमर्हति ॥

No. 29. कर्मप्रदीपः । Karma Pradīpaḥ. Substance, country-made white paper, 8×4 inches, Folia, 33. Lines, 7-9 in page. Character, Nágara. Date, ? Appearance, very old, worn out, thoroughly worm-eaten, and written by different hands. Verse. Not correct. Complete.

We have already said that Karma Pradīpa is only another name for the Chhandoga-pariśiṣṭa. It has been already noticed in No. 28.

Colophon. इति श्रीकर्मप्रदीपग्रन्थः समाप्तः (कर्मप्रदीपग्रन्थः समाप्तः ?) ॥ शुभं भवतु ॥ ॥ कल्याणमस्तु ॥ श्रीरस्तु ॥ ॥ आरोग्यमस्तु ॥ ॥ छ ॥ ॥

विवरणन्तु पूर्वम् ।

No. 30. छन्दोगपरिशिष्टटीका । Chhandoga-pariśiṣṭa-ṭīkā. Substance, country-made yellow paper, 23×4 inches. Folia, 126. Lines, 5 in a page. Character, Bengali. Date, ? Appearance, old, worn out, and writing effaced in most parts. Generally correct. Complete.

A commentary on the Chhandoga-pariśiṣṭa by Mahámahopádhyaṃya Śrínáráyaṇa under the name of Pariśiṣṭaprákāśa.

Beginning. ॐ नमो गणपतये ॥ यस्याज्ञा जयति श्रुतिं स्मृतिसयी यत्पादपाथोमया-
धर्माः क + + + + + ख्यातः ॥ + + + + + मन्तरुद्धव
तमश्चेतुं पुरष्कुर्वते सन्तः पातु जगच्चतुर्मुखगिरामर्थः स देवोद्धारिः ॥ इह
जगति वन्दितपादाः सदानरेन्द्रैः पवित्रजन्मानः + + + + + कति
नाभूवन् क्वाञ्चि + + + ॥ चरितमहति तेषामन्वये सोमपीती ।
समजनि परितोषश्चन्दसां देहबन्धः । अलभत स हि विप्राच्छासनं
तानवायीं तदिह भजति पूजासुत्तरा येन राढा ॥ तस्माच्चतुर्मुखखण्डं
पिशाचखण्डं तथा चरापत्तना । द्विज्जनवनादिकमपरं निस्तृतमन्वयं
कुलस्थानं ॥ जज्ञेय भूवलयपावनहेतुरेकः श्रौते विधौ सततनिर्मलधी-
प्रसारः ॥ प्राक् पूजितोविवुधसंसदि धर्म्मात्मा नामानुरूपचरितः परि-
तोषस्तनुः । तस्मादजायत सदायतनं गुणानां मद्देश्वरोनिखिलकोवि-
दवन्दनीयः । मध्येसमं स्थितिमतां प्रथमाभिधेयः सेनाधिपस्य हृदयं
सदयोर्मिरा + + ॥ तस्माद्गदाधर इति द्विजचक्रवर्ती राज-
प्रतिग्रहपराङ्मुखमानसोभूत् । पुण्यानि केवलमहर्निशमर्जयन् च शान्त-
श्चिराय समयं गमयान्वभूव ॥ तस्माद्भूपितसर्वभूमिवलयः + + +
विद्वन्मौलिरभूद्रमापतिरिति प्रान्ताकरग्रामणीः । क्षमापालाज्यपालतः
स हि महाश्राद्धं प्रभूतं महादानञ्चार्थिगणार्हणार्द्रहृदयः प्रत्यग्रहीत्
पुण्यवान् । अस्मात्तजः सुकृतवानथ कृतसर्वस्वदक्षिणो वज्रधा । उदि-
याय गोमनामा गुरुरिव पुराणज्ञः ॥ शश्वद्विश्वजनीननिर्मलगुणे भूलोक-
वाचस्पतौ प्रेङ्खत्कीर्तिसरित्प्रवाहनिवहप्रचालिताशमुखे ॥ यस्मिन्
कृष्णपदैकलीनहृदये धर्माधिकारास्पदं । विभ्राणे द्विजमन्दिरान्यधि-
वसन् निर्धूतदोषाः श्रियः ॥ जातस्ततः स्मृतिपुराणविदासुपास्यो विश्व-
प्रभाकरमतस्थितिलब्धकीर्तिः । + + + + + विश्वजनेषु च
श्रीनारायणः सतत कृष्णपरायणानाम् ॥ छन्दोगपरिशिष्टस्य सर्वात्मालो-
कहेतवे ॥ परिशिष्टप्रकाशाख्यश्चक्रे तेनैष धीमता ।

End.

अथेति वाक्योपक्रमे प्रजनयति मैथुनं यातीत्यर्थः । शेषं सुव्यक्तं अज-

क्षितोऽसन होमं भवाजीवान् + + लभ्यमिति चेन्न गर्भ एव जीव-
सम्बन्धादारभ्य भाव्युत्कर्गकर्ताफलभागविज्ञापनार्थं जीवन्नित्युक्तम् । तथा
च मत्स्यपुराणं वृषेण गुर्विणी गौर्यां चेष्टमानश्च लीलया । उत्सृष्टसेन
दृष्यन्ति देवाः पितृगणैः सह ॥ तथा यत् पूर्वार्द्धे (च ?) यत्किञ्चिदा-
हादिकमाचरेत् । अमरासेन दृष्यन्ति प्रदिशन्ति च तन्मुदं ॥ मध्याह्ने
चे + + + + दृष्यन्त्यृषिणः सदा ॥ अपराह्णे तु पितरः सन्ध्या-
यां सिद्धचारणाः ॥ शर्व्वर्यां सर्व्वभूतानि दृष्यन्ति पितरस्तथा इति ।

Colophon.

काञ्चिविल्लीय महासहोपाध्यायश्रीनारायणकृतौ परिशिष्टप्रकाशे तृतीय-
प्रपाठकः समाप्तः ॥ समाप्तस्वायं ग्रन्थः ॥ ० ॥ ० ॥ श्रीरामः ॥ श्रीगुरवे
नमः ॥ ० ॥ ० ॥ श्रीरामः ।

विवरणम् । परिशिष्टप्रकाशाख्यं महासहोपाध्यायश्रीनारायणकृतद्वन्द्वेगपरिशिष्टयाख्या-
पुस्तकम् । विलुप्ताक्षरं जीर्णञ्च वर्त्तते पुस्तकमेतत् ।

No. 31. कर्मविपाकः । Karmavipākah. Substance, country-made
white paper, $11\frac{1}{2} \times 5\frac{1}{4}$ inches. Folia, 96. Lines, 5-7 in a page.
Character, Nāgara. Date, ? Appearance, old, and worm-eaten
in parts. Verse. Not correct. Incomplete.

We find several works in Sanskrit under the name of Kar-
mavipāka. Some are original, others are extracts from the
Purāṇas, while some others are compilations. This work is a
dialogue in verse between Brahman (the creator of the Universe)
and Nārada, the heavenly ascetic, about the fruits of karmas or
actions of men, and is probably an extract from a Purāṇa. Nārada
asks questions, and Brahman replies. The codex under notice
contains up to a portion of the twelfth chapter only.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः ॥ नारायणं नमस्कृत्य नरं चैव नरोत्तमम् । देवीं सर-
स्वतीं चैव ततो जयमुदीरयेत् ॥ नैमिषे निमिषक्षेत्रे ऋषयः शौनका-
दयः । पप्रच्छुः सौमिं धर्मात्मा इदं वचनमब्रवीत् ॥ केन कर्मसुखप्राप्तिः
दुःखं च केन कर्मणा । पूर्वजन्मकृतं कर्म प्रायश्चित्तः (?) कथं भवेत् ॥
सूत उवाच ॥ पुराकृतयुगस्यादौ ब्रह्मलोकं गतो मुनिः । ददर्श लोकना-
थोऽयं (लोकनाथं तं ?) सज्यमानं (पूज्यमानं ?) सुरासुरैः ॥ अक्षरोगण-

संगीतं सिद्धगन्धर्वसेवितं ॥ मूर्तिमद्भिस्त्वतुष्वदैः सेतिहासमुपासितम् ॥
 प्रणिपत्य महाभक्त्या नारदः स स्वयं विभुम् ॥ विनयेनोपसंगम्य ऋषिर्व-
 चनमब्रवीत् ॥ भगवन् तव दासोऽस्मि भक्तोऽस्मि जनवत्सल ॥ सप्तोदधि-
 समायुक्तं नदीभिः परिवारितम् ॥ सूर्यकोटिप्रतीकाशं सर्गधर्मसमा-
 श्रयम् ॥ कर्मणो ब्रूहिधर्मज्ञ पापपुण्ये वदस्व मे ॥ केन कर्मभवेदुःखी केन
 कर्मसुखी भवेत् ॥ देवदानवगन्धर्वसिद्धसाध्याश्च किन्नराः । यक्षराक्षस-
 सर्पाश्च जायन्ते केन कर्मणा ॥ अण्डजः स्वेदजश्चैव उद्भिज्जाश्च जरा-
 युजाः उत्पन्नाः कर्मणा केन केन कर्म प्रजायते । एतच्चान्यच्च संदेहं
 तन्मे ब्रूहि पितामह ॥

End. नास्ति ।

Colophon. नास्ति ।

विवरणम् । अत्र खलुकर्मविपाकनामधेया वृद्धविधा निबन्धा दृश्यन्ते । तत्र केचिदृषि-
 कृता अपूर्वा, केचित् पुराणविशेषसंगृहीता अपरे चाधुनिकविद्वज्जनसङ्कलिता नवीनाः ।
 ग्रन्थोऽयं ब्रह्मनारदसम्वादरूपः पुराणविशेषसंगृहीत इति ज्ञायते । अस्मदालोचितपुस्तके
 द्वादशाध्यायस्य किञ्चिदंशपर्यन्तमस्तीत्यसम्पूर्णम् ।

No. 32. कर्मविपाकः । Karmavipākaḥ. Substance, country-made yellow paper, 18×6 inches. Folia, 7 (without marks). Lines, 8-10 in a page. Character, Bengali. Date, ? Appearance, not old, but worn out and nearly destroyed. Verse. Correct. Incomplete (some portion in the middle, being wanting).

This work is known by the name of Śātātapīya Karmavipāka, and consequently is an original work by Śātātapa, one of the eighteen original law-makers. It treats of the fruits of karmas for which no penance was performed by a sinner in his previous birth.

Beginning. श्रीश्रीराधामाधवाय नमः ॥ प्रायश्चित्तविहीनानां महापातकिनां नृणां ॥
 नरकान्ते भवेज्जन्म चिह्नाङ्कितशरीरिणां ॥ १ ॥ प्रतिजन्म भवेत्तेषां
 चिह्नं तत्पापसूचकं । प्रायश्चित्ते कृते याति पश्चात्पा + + + ॥ २ ॥
 महापातकजं चिह्नं सप्तजन्मानि जायते ॥ उपपापोद्भवं पञ्च त्रीणि
 पापसमुद्भवम् ॥ ३ ॥ दुष्कर्मजा नृणां रोगा यान्ति नोपक्रमैः शमं ।

जपैः सुरार्चनैर्होमैर्दानैस्तेषां शमोमवेत् ॥ ४ ॥ पूर्वजन्मकृतं पापं
नरकस्य परिचये । बाधते व्याधिरूपेण तस्य जायादिभिः शमः ॥ ५ ॥
कुष्ठञ्च राजयक्षाच प्रमोहो ग्रहणी तथा । मूत्रकृच्छ्राश्मरीकासा
अतिसारभगन्दरौ ॥ ६ ॥ दुष्टव्रणं गण्डमाला + + + + इत्येव-
मादयोरोगा महापापोद्भवाः स्मृताः ॥ ७ ॥

End.

सशास्त्रपुस्तकं दद्यादस्पर्शस्पर्शने ऋते । पतिते तु ऋते कुर्यात् प्राजाप-
त्यांश्च षोडश ॥ ४७ ॥ ऋते चापत्यरहिते + + + + + प्रेतल-
निर्मुक्ताः पितरस्तर्पितास्तथा ॥ दद्युः पुत्रांश्च पौत्रांश्च आयुरारोग्य-
सम्पदः ॥ ४८ ॥

Colophon.

इति श्रीकर्मविपाके अगतिप्रायश्चित्तं + + + + + ॥ तातपाय
(शातातपीय?) कर्मविपाकः समाप्तः ॥ ० ॥ शुभमस्तु ॥ ० ॥

विवरणम् । शातातपीयकर्मविपाकः सुप्रसिद्धएवायं ग्रन्थः, वङ्गशः प्रमाणतयोदाहृतस्य
पूर्वनिबन्धकर्तृभिः । ग्रन्थेऽस्मिन् जन्मान्तरीणाकृतप्रायश्चित्तानां कर्मणां विवेको विद्यते ।

No. 33. कर्मविपाकः । Karmavipakah. Substance, foolscap paper,
18×6 inches. Folia, 96. Lines, 8 in a page. Character, Bengali.
Date, ? Appearance, fresh. Verse. Generally correct. Complete.

This work is entirely different from the previous one. It
contains a dialogue in verse between Bhṛigu and Bharata (the
son of Sakuntalā) on karmas or actions from which arise several
kinds of illness in the next births, as well as on the means of pre-
venting their effects.

Beginning.

श्रीश्रीगणेशाय नमः ॥ * ॥ अथ कर्मविपाक उच्यते ॥ शकुन्तला भरत-
सम्वादे ॥ भरत उवाच ॥ कृतौषधेन यो व्याधिर्नयात्युपशमं सुने । तद्वि-
शेषं विशेषज्ञ वक्तुं नान्यस्त्वया ऋते ॥ भृगु उवाच ॥ वातपित्तादिभिर्दोषै-
र्यदुत्पन्नं (न्न?) प्रशम्यति । अगदेन सुवैद्येन कर्मजं नोपशम्यति ॥
तस्मात् कर्म परिज्ञाय प्रायश्चित्तं करोति यः । स तु दोषैर्विनिर्मुक्तो
भोगीव कञ्चुकोज्झितः । भवतीह परचेपि (त्रापि ?) मनुजो निरुप-
द्रवः ॥ निशम्य प्रहृतं वाक्यं प्रणम्य स महामतिः ॥ राजोवाच ॥ कृत-
कर्म्मोपशमनं विस्तरेण महामते । वदस्व सुनिशार्दूल नान्योवक्ता त्वया
ऋते ॥ सुनि उवाच । धर्माधर्मसमायुक्ता लोभमोहसमावृताः । भवन्ति
मानवा मर्त्ये विष्णुमायाभिरन्विताः ।

End.

॥ भरत उवाच ॥ कथितं मुनिशार्दूल विपादि च कर्मणः (?) दानानां देवताज्ञानं केनोपायेन जायते । देवता सर्वदानेषु सर्वत्रापि श्रयक् श्रयक् नैव ज्ञेया विशेषेण श्रुतौ च दानसागरे । उत्सर्गच्छपि मन्त्रोपि कथ्यते तन्निशामय ॥ गजस्य दंते तुरगस्य कर्णे अजाविकानामपि मध्यदेशे । दानस्य श्ले कठतोपि दास्यं शृङ्गे च पुच्छे मुनयो वदन्ति ॥ इमं कर्मविपाकश्च भक्त्या यः शृणुयान्नरः । तस्य देहश्च गेहश्च नालक्ष्मीरपि गच्छन्ति । अनुग्रहा प्रदा यान्ति सर्वदा सर्वसम्पदः । शत्रवो वशतां यान्ति भूतप्रेतविनायकाः ॥ भयं तत्र न कुर्वन्ति सोऽपि च खेचराः । नापमृत्युर्भवेत्तत्र यद्गृहे पुस्तकस्थितिः ॥

Colophon.

इति कर्मविपाकः समाप्तः ॥ ० ॥ श्रीश्रीराधागोविन्दचरणे मतिरस्तु ॥०॥

विवरणम् । पूर्वोक्तादन्यविधोऽयम् कर्मविपाकः । अत्र शकुन्तलापुत्रभरतेन सह महा-सुनेर्भृगोरोगविशेषकारणीभूतकर्मविशेषतत्प्रायश्चित्तविषयकाणि प्रश्नोत्तराणि वर्तन्ते ।

No. 34. कर्मविपाकः । Karmavipākaḥ. Substance, country-made white paper, 24 × 4 inches. Folia, 31. Lines, 10 in a page. Character, Bengali. Date, ? Appearance, very old, worn out, writing effaced in parts, and written by different hands. Verse. Generally correct. Incomplete.

Another incomplete copy of the work noticed last.

No. 35. कर्मविपाकसंहिता । Karmavipāka Saṅghita. Substance, Káśmīri paper, 15 × 6 inches. Folia, 74. Lines, 8-9 in a page. Character, Nágara. Date, Samvat 1783. Appearance, almost fresh but slightly worm-eaten. Verse and prose. Not correct. Complete.

This is a third kind of Karmávipāka, containing a dialogue between Mahádeva and Párvatī about karmas in verse. It has been printed at Benares and Bombay in long slips of paper, and bound in the form of an ordinary codex.

Beginning.

श्रीगणेशाय नमः ॥ नारायणं नमस्कृत्य नरश्चैव नरोत्तमम् । देवीं सरस्वतीं व्यासं ततो जयमुदीरयेत् ॥ १ ॥ अथ प्रश्नविधिः रविवारे च संक्रान्तौ शुभे योगे तथाविधिः वैधृतौ च व्यतीपाते विप्राणां च गृहे तथा ९ देवतायतने चैव नद्यां वै संगमोत्तमे अथ वा खगृहे चैव शुभे

स्थाने विशेषतः १ स्नानं समाचरेद्रोगी मृतपुत्रः सपुत्रकः कर्मणा पीडितो योसौ नारी वा पुरुषोऽथवा ४ धात्रीफलानि लोभ्रं च गोमयं तिलसर्षपम् मृत्तिका सप्तकर्पूरमुशीरं पुष्पसंयुतम् ५ ओषधैस्समभागैर्हि स्नानं कुर्यात् प्रयत्नतः । देवान् पितॄन् स्व ('स्व ?) संतर्प्य दत्त्वा स्वर्यार्थं मेव च एवं सर्वविधिं कृत्वा संकल्पं कारयेत्ततः अद्येहेत्यादि प्राचीन-संचितकर्मविलोकनार्थं मनः कामनासिद्ध्यर्थं विष्णोः प्रपूजनपूर्वक-कर्मविपाकपुस्तकपूजनमहं करिष्ये १ अङ्गन्यासपूर्वकषोडशोपचार-पूजां संकल्प्य वैश्यदेवसाक्षं आप्रांतरे (अत्रान्तरे ?) देशशुद्ध्यर्थं पुरश्चरणंगत्वेन गोमिथुनदानं घृतकुम्भदानं च प्रजापति षोडश ब्राह्मणान् भोजयेत् ।

End.

शिव उवाच इति ते कथितं देवि नृणां कर्मविपाकजं यच्छ्रुत्वा मुच्यते दुःखैः सदेवासुरमानुषाः (?) । कर्मणा भ्राम्यमाणानां जनजेन समुद्भ-वाम् (?) तत्सर्वदुःखसामतं (?) नात्र कार्य्या विचारणा पार्वत्युवाच । देवदेव जगन्नाथ श्रुतं सर्वं त्वयोदितं मनोमे सुद्धिता (शुद्धिता ?) मेति प्रामोयं (भ्रमोऽयं ?) विगतो मम अस्मिन् श्रुते पुराणे तु किं वक्तुर्दीयते-नृभिः तत् सर्वं कथ्यतां स्वामिन् यतोऽहं तव वल्लभे (वल्लभा ?) शिव उवाच जपं पाठं च पूजां च पुराणश्रवणं तथा पंचविप्रोस्त्रिभिर्वीर्यैः (वीर्यैः ?) पाठपूजनमंत्रकैः पूराणं श्रावयेन्नित्यं श्रोतुश्च फलसिद्धये आचार्य्येणावलोकयेत् (आचार्य्येणावलोक्येत ?) प्रायश्चित्तशुभाशुभम् विष्णु-रूपी भवेत्सोपि तस्यज्ञां (तस्याज्ञां ?) प्रतिपालयेत् आदौ दृष्टे फले स्वस्य निष्फलायायते कृतिः तस्माद्यत्नेन (तस्मात्फलेन ?) शृणुयादेवमेव यथाविधि स्मृतः श्रुचे (?) कर्मविपाकं पूर्वजन्मसमुद्भवं दुःखात् प्रमु-च्यते देवि वक्ताज्ञापरिपालनम् अथ दानं प्रवक्ष्यामि शृणु देवि शुशो-भने (सुशोभने ?) येन दानेन सत्फलं भवति निश्चितम् पंचपात्राणि-दातव्यं वस्त्राभरणधेनुभिः (: ?) गृहे चेदुत्तमं वस्त्रं तत्सर्वं दापयेत् सुधीः कुण्डलंचैव दातव्यं मुद्रिकांच विशेषतः स्वर्णमाला प्रदातव्या कण्ठाभरण-भूषिता अश्वं वापि गजं वापि यथाशक्त्या भवेन् नृणां तथादानं प्रकर्त्तव्यं हवनं कारयेत्ततः । पुरा कर्मविपाकं च सर्वशास्त्रविशोधनम् । एतत्सर्वं मयाख्यातं शृणुया (शृणुयात् ?) तत्र पार्वती पुत्रार्थी लभते पुत्रं धमा-र्थी लभते धनं मोक्षार्थी मुच्यते रोगाद्विपाकं शृणुयाज्जदि (द्यदि ?) यः शृणोति विपाकं च सर्वशास्त्रं शृणोति सः श्रियं यस्यः ?) मयोग्यं च पुत्रपौत्रविवर्द्धनम् एवं विधिं न यः कुर्यात् सप्तजन्मस्य पुत्रकं श्रुतं सर्व-

भवान्नोति सत्यं यन्मयोदितम् इति ते कथितं सर्वं नृणां कर्मविपाक-
जम् ॥

Colophon. इति श्रीकर्मविपाकसंहितायां पार्वतीहरसंवादे कर्मविपाक अश्वि-
न्यादि नक्षत्र मूलम् (?) समाप्तिमगमत् संवत् ॥ १७८३ ॥ मीः ॥ आषा-
ढवदी ॥ १० ॥ वारहस्पती (वृहस्पति ?) ।

विवरणम् । अन्यविध एव कर्मविपाकग्रन्थोऽयं हरपार्वतीसंवादरूपः । अत्र पार्वत्या प्रष्टो-
हरोन केवलं प्राक्तनकर्मणां फलं प्रत्युत केन केन प्राक्तनकर्मणा कस्मिन् कस्मिन् नक्षत्रे
नक्षत्रपादे वा मानवानां जन्मादिकं भवति तत्सर्वमपि व्याख्यातवान् ।

No. 36. कर्मविपाकः । Karmavipākaḥ. Substance, country-made
white paper, $7 \times 3\frac{1}{2}$ inches. Folia, 24 (of which foll. 1-4 are wanting).
Lines, 7 in a page. Character, Nāgara. Date, ? Appearance, not
old, but slightly worm-eaten. Verse. Generally correct. Incomplete.

Another copy of the work noticed in No. 32. It is incomplete,
having neither beginning nor end.

विवरन्तपूर्वम् ।

No. 37. कर्मविपाकः । Karmavipākaḥ. Substance, country-made
white paper, $12 \times 3\frac{1}{2}$ inches. Folia, 144. Lines, 9-13 in a page. Date,
? Appearance, very old, worn out, worm-eaten, writing effaced
in parts, and written by different hands. Prose. Generally correct.
Incomplete.

This work is a compilation from several original works such as
the Institutes of Yājñavalkya, Baudhāyana, Śukra, Śālihotra,
Garga, Gautama, and Śātātapa, treating of the fruits of karmas,
by the eldest son of Kahnada Deva, son of Padmanābha, an in-
habitant of Chitrakūta, under the orders of the king, Durgā
Siṅha.

Beginning. ॥ ॐ नमो विनायकाय ॥ यं ब्रह्मवेदान्तविदो वदन्ति परं प्रधानं पुरुषं
तथान्ये ॥ विश्वोद्भूतेः कारणमीश्वरं वा तस्मै नमो विघ्नविशनाय (विना-
शनाय ?) ॥ १ ॥ वंदे विश्वनुतां पितामहसुतां वाग्देवतामेव तां यस्याः
पुष्पपदप्रसाददलिताशेषोच जाड्योदधेः ॥ उद्यत्पार्वणचंद्रसांद्रितसुधापा-

धोधीवीवीद्वटानिर्मित्ताननवर्णवाक्यनिकरैर्विद्वत्सु संदीव्यति ॥ २ ॥
 नमादिदेवं जगतामधीशं चतुर्मुखं ध्यानजुषं प्रपद्ये ॥ चराचरं यत्स्मर-
 णाद्भव विद्यास्तथाष्टादश यन्मुखेभ्यः ॥ ३ ॥ विश्वचातारमीशं दलित-
 दनुसुतं भक्तिदं भक्तिभाजां विष्वग्रूपं विशुद्धं विबुधजनधनप्रीतिदं योगि-
 गम्यं ॥ विष्णुं कालप्रसिष्णुं करकलितगदाशंखचक्राजचापं पापं विद्रव-
 ययंतं भवजभयहरं ब्रह्ममूर्तं प्रपद्ये ॥ ४ ॥ देवं सुधाकरकुलाकलितो-
 त्तमांगं अक्षं विश्रुलधरमद्रिसुताष्टतांकं ॥ कोपप्रसादमिति वर्जितमुग्र-
 वीर्यं वंदे सुरर्षिगणसिद्धनुतं दृषांकं ॥ ५ ॥ दृष्टं यद्युयत्र तत्तस्मान्नीत्वा
 सारं हि शास्त्रतः ॥ ग्रंथकर्तुरथोव्यक्तिः प्रोच्यते परमार्थतः ॥ ६ ॥ राजा
 तत्र सुरेश्वरेण हि समः श्रीदुर्गसिंहो महानर्द्धांगेन तु यस्य पट्टमहिषी
 धन्यांविका राजते । यत्प्राचिव्यधुरां परां कलयति श्रीकर्णकंठीरवः
 कस्तद्वर्णयितुं क्षमः क्षितितले श्रीनन्दपट्टं, (भद्रं?) बुधः ॥ ७ ॥ येनादौ
 जगदीश्वरेण जगतामर्यादयः स्थापिता वेदा येन समुद्धृताऽवनिभृता धर्म-
 द्रुहोनाशिताः । सोऽयं सम्प्रति दुर्गसिंहनृपतिर्गोत्रावतीर्णोद्भूतस्तत्त्ववर्मिदं
 करोति यद्दोहोनान्येन निष्पाद्यते ॥ ८ ॥ तत्र वेदव्यास इव प्रपञ्चचतुर-
 स्तच्छिष्यातां नाटयन्नासीद्विश्वपुराणपाठनिरतः स्वाचारवान् शुद्धधीः ॥
 विख्यातोभुवि चित्रकूट इति यो वै नागरज्ञातिषु प्रज्ञागर्वितवाचकेषु
 निपुणः श्रीपद्मनाभाभिधः ॥ ९ ॥ तस्यात्मजः कङ्कडदेवनामा व्यासप्रयासै-
 कमतिः सुपुण्ये गयाप्रयागादिविशालतीर्थान्यनेकशेगं विमलीचकार ॥
 १० ॥ यस्त्वगण्यकृतपुण्यसंचयैरुद्धधार निजपूर्वपूरुषान् उद्यमैकनिधिर-
 त्तमास्यधीर्ज्ञानमंडनमिहावभासते ॥ ११ ॥ शास्त्रेभ्यः सारमादाय केवल-
 ग्रंथधारणं तस्यादस्मात्सुतुष्यंतु स्वरयः शास्त्रपारागाः ॥ १२ ॥ तद्यथा-
 तथ्यमेव सिद्धनृपतिर्भर्तृहरेर्वाक्यं ॥ नमस्यामोदेवान्ननु हतविधेस्तेषु
 वशगा विधिवैद्यः सोपि प्रतिनियतकर्मैकफलदः । फलं कर्मायतं
 यदि किममरैः किंच विधिना नमस्तत्कर्मभ्यो विधिरपि न येभ्यः-
 प्रभवति ॥ तस्य वश्यमनसः सुतोप्रजः शास्त्रसारकृतसंग्रहदृजः(?) ॥
 लोकशोककरकर्मशतनं शास्त्रशस्त्रमिदमाबबंध सः ॥ १ ॥

End. (खण्डितं) ।

Colophon. (खण्डितं) ।

विवरणम् । कर्मविपाकोऽयं चित्रकूटवास्तवपद्मनाभात्मजकङ्कडदेवव्येष्टात्मजेन राजश्री
 दुर्गसिंहाज्ञया गर्गगौतमयाज्ञवल्क्यबोधायनादिकृतप्राचीनधर्मशास्त्रेभ्यः संगृहीतः । अस्म-
 दालोच्यपुस्तकं जीर्णमसम्पूर्णञ्च विद्यते ।

No. 38. आचारार्कः । Achárárkaḥ. Substance, country-made white paper, $7\frac{1}{4} \times 3\frac{1}{4}$ inches. Folia, 115. Lines, 6-7 in a page. Character, Nágara. Date, 1743 (S'aka or Samvat ?).^{*} Appearance, old, worm-eaten, and written by different hands. The first and second folia appear to have been lately substituted, but they are worm-eaten like the rest. Prose and verse. Generally correct. Complete.

A work on Sadáchára or religious observances by Divákara, son of Mahádeva. As the word Divákara means Arka, the sun, the work is named after its author Achárárka. It is a compilation from the ancient original works as also from the digests.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः जानकीनयनयुग्मगोचरं मानिनान्नयनयोरगोचरं नील-
मेघरुचिरच्छविं सदा भावये मनस राघवं सुदा १ उच्चैरपणां सुखं
चन्द्रविंव (अपणां सुखचन्द्रविम्बं) परावृणन् निजपाणिपल्लवैः । गंगाधरं
नौमि भुजंगराजप्रकृष्टभीमाचकितं मुहुर्मुहुः २ महादेवतनूजन्मा भार-
द्वाजकुलोद्भवः दिवाकरोरविन्नत्वा ह्याचारार्कं तनोत्यसौ ३ तदादा-
वुपोद्घातप्रकरणमारभ्यते हारीतः अज्ञानतमसांधानां धर्मितानां कुट्ट-
ष्टिभिः धर्मशास्त्रप्रदीपोऽयं धार्यो मार्गोपदेशकः ॥ ननुः आचारः प्रथमो
धर्मोऽन्येषां श्रेयस्करोमहान् इह लोके पराकीर्तिः परत्र परमं सुखम् ॥

End. होमं यानं देवयात्रां तथैव तस्या हस्तेनाशनं विप्रहानिं यमः ब्राह्म-
णानां कृत्यजातमपवर्गफलप्रदं ॥ नास्तिक्यादथवालस्यात् ब्राह्मणो न
करोति यः ॥ स याति नरकान् घोरान् कालयोनौ प्रजायते ॥ नान्यो-
विमुक्तये पंथा सुक्ताश्रमविधिं स्वकं तस्मात् कर्माणि कुर्वीत तुष्टये पर-
मेष्ठिन इति विष्णुर्गोभिलः ॥ यो विप्रः कृतनित्यस्तु स सर्वान् कृतवान्
मखान् स स्नातः सर्वतीर्थेषु तप्तं तेनाखिलं तप इति दिक् ॥

Colophon. इति श्रीभरद्वाजमहादेवभट्टात्मजदिवाकरकृते आचारार्केष्टमभागकृत्यम् ॥
समाप्तिमभाणि दशा वाचारार्कः ॥ यत्पादपंकजपरागपवित्रदेहा हित्वा-
कलेवरमिदं किल पार्षदंशः जग्राह गौतमबधूः कमनीयरूपं तं जा-
नकीपतिमजं मनसा स्मरामि ॥ १ ॥ यद्वाक्याद्विधिवाक्यार्थमपूर्वार्था-
भिधातृता ॥ नीलकण्ठो जयत्येष सीमांसकधूरंधरः ॥ २ ॥ श्रीवाल-

^{*} वर्षेऽग्निवेदाश्च हिमांशुसंयुते See the colophon. It is difficult to say whether the year indicates the date of the compilation or of the copy.

क्षणात्मजसूनुनिर्मितं वर्षेऽग्निवेदाश्चहिमांशुसंयुते ॥ जनाः प्रकुर्युः
 किल धर्मकार्यमाचारसूत्र्यं किल संविलोक्य ॥ १ ॥ प्रभवे चाश्विने
 शुक्ले पौर्णमास्यां कुजे दिवा ॥ सोमेश्वरेण लिखितमाचारार्कस्य पुस्तकं
 वर्ध्याः ॥ ८ ॥ ॥ इति गर्भणी (गर्भिणी ?) भोजनविशेषवाक्यानि ॥
 पित्रे प्रत्याब्दिके प्राप्ते तर्पणं तु कथं भवेत् ॥ जलेनैव प्रकर्तयं निवृत्ते
 पितृकर्मणि ॥ १ ॥ आहुं कृत्वा तु विधिवद्वैश्वदेवादिकं ततः ॥ ब्रह्मयज्ञं
 ततः कुर्यात् तर्पणं तु तिलैर्विना ॥ २ ॥ स्मृत्यन्तरे ॥ इति आचारार्कः
 समाप्तः ॥ श्रीरस्तु ॥ ॥ शुभं भवतु ॥

विवरणम् । आचारार्कनाम प्राचीननिबन्धः सुप्रसिद्धश्च । अस्मदेशीयविद्वज्जनेष्वेतद्वि-
 ज्ञापनं किल पुनरुक्तमिवाभातीति न तदनुष्ठितमस्माभिः ।

No. 39. आचारादर्शः । Achārādarśah. Substance, country-made
 white paper, 14×4½ inches. Folia, 73. Lines, 5-9 in a page. Cha-
 racter, Nágara. Date, Sáka 1847. Appearance, old and worm-eaten.
 Prose and verse. Generally correct. Complete.

A work treating of the religious customs, prevailing among
 the followers of the Vájasaneyi school of the Yajurveda, by Upá-
 dhyáya Sridatta. This work is famous, highly respected, and
 frequently quoted by Raghunandana, the latest compiler of
 the Dharma Śástras.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः । दीक्षितो रणयज्ञेषु विबुधानंददायिषु । हरिरब्धि
 सुतावक्त्रसोमपीती पुनातु च । अहोरात्रोश्रितो धर्म इह वाजसनेयिनां
 निवध्यते निवद्धो यो धर्मशास्त्रनिबन्धिभिः । तत्र मनुः । ब्राह्मे सुहृत्ते
 उत्थाय धर्मार्थौ चानुचिंतयेत् । कायक्लेशांश्च तन्मूलान् वेदतत्त्वार्थमेव च ।
 ब्राह्मोसुहृत्तः संध्यापूर्वदंडद्वयात्मकः । तन्मूलान् धर्मार्थहेतुक्रिया-
 निमित्तकान् । वेदतत्त्वार्थमिति तच्चपदमपन्यायप्रतीतार्थवारणार्थं ।
 वेदतत्त्वार्थो ब्राह्मेत्येके ।

End. विष्णुपुराणे नास्त्रातां तु स्त्रियं गच्छेन्नातुरां न रजस्वलां नानिष्टां न
 प्रकुपितां नाप्रशस्तां न गुर्विणीं । ना दक्षिणां नान्यकामां नाकामां
 नान्ययोषितं । क्षुत्क्षामामतिभुक्तां च स्वयं चैभिर्गुणैर्युतः । नान्ययोना
 षयोनो वा नापभुक्तौषधस्तथा । देवद्विजगुरुणांच व्यवधी नाश्रमो-

भवेत् । चैत्यचतुरसीरेषु नैव नैव चतुष्पथे । नैव श्मशानोपवने सलि-
 लेषु महीपते । प्रोक्तपर्वसु शेषेषु नैव भूपाल संधयोः । गच्छेद्वायं
 मतिमान् न मूत्रोच्चारपीडितः । प्रोक्तपर्वसु । चतुर्दशष्टमी चैव अमा-
 वस्याथ पूर्णिमा पर्व्याणेतानि राजेन्द्र रविसंक्रान्तिरेव च । इति स्तो-
 कोक्तेषु । वामनपुराणे । बुधे च योषां न समाचरेत् । तथा पूर्णासु
 योषा परिवर्जनीया । तथा योषिन्मघाह्निकोत्तरासु । अत्र याज्ञ-
 वल्क्यः । मघां मूलां च वर्जयेत् । वसिष्ठः । मलिनवाससाऽथ न
 संवसेत् । न रजस्वल्या । नायोग्यया । संवासोऽत्र मैथुनं । अयोग्या
 अप्राप्तयौवना । विष्णुः । न आङ्गं दत्त्वा न मुक्त (भुक्ता ?) नामंचितः
 आङ्गे न व्रती न दीक्षितो न देवतायतनश्मशानशून्यालयेषु न वृक्ष-
 मूले न दिवा न संधयोः । न मलिनाङ्गां नाभ्यक्तां नाभ्यक्तः । न रो-
 गार्तां न रोगार्तः । न हीनाङ्गीं नाधिकाङ्गीं तथैव च । वयोधिकां
 नोपेयाङ्गभिर्णीं नातिदीर्घमायुर्जिजीविषुः । वसिष्ठः । अपि च काठके
 प्रवचने विज्ञायते । अद्यश्चो वा विजनिष्ठमाणाः पतिभिः सह शयाना
 इति स्त्रीणामिन्द्रदत्तोवरः । समूलवचनाभोगो मीमांसान्यायनिर्मलः ।
 श्रीदत्तेन सतामेष आचारे दर्पणः कृतः । दुरुक्तमपि सूक्तं मे मन्वा-
 दिवचनान्नितं । अचि (पि ?) चर्मोदकं तीर्थसलिनानुगतं शुचि ॥ ॥

Colophon.

इत्युपाध्यायश्रीदत्तकृत आचारादर्शः समाप्तः ॥ शुभमस्तु ॥ संवत् ॥
 १८४७ शके सतचह १२ ।

विवरणम् । आचारादर्शनाम शुक्तयजुर्वेदान्तर्गतवाजसनेयिशखिनामाङ्गिककर्मक-
 लापानुष्ठानोपदेशक उपाध्यायश्रीदत्तकृतः सुप्रसिद्ध एवाऽयं समुदाहृतश्च वङ्गशः स्मार्त-
 श्रीरघुनन्दनेन स्वकीयनिबन्धेषु ।

No. 40. आचारादर्शः । Āchārādarśaḥ. Substance, Kāsmīri paper,
 14 × 4 $\frac{1}{4}$ inches. Folia, 81. Lines, 13-14 in a page. Character, Nāgara.
 Date, Samvat 18002 (1802 ?) Appearance, very old, slightly worm-
 eaten. Prose and verse. Not correct. Complete.

Another copy of the work noticed last.

Colophon.

इति श्रीसुप्रतिष्ठे वेशिष्टज्जोदिष्ट (?) महामहोपाध्याय श्रीदत्तविरचित
 आचारादर्शः समाप्तः ॥ शुभमस्तु (शुभमस्तु ?) ॥ ॥ सावत् (सम्बत् ?)
 १८००२ (१८०२ ?) सीतादेवीदशकायमः (?) श्रीरामा श्रीराम श्रीरामा
 श्रीरामा श्रीरामा ॥ ॥

विवरणन्तु पूर्वम् ।

No. 41. आचारमयूखः । Achára Mayúkhaḥ. Substance, Kásmíri paper, 13×7 inches. Folia, 74. Lines, 12 in a page. Character, Nágara. Date, ? Appearance, fresh. Prose and verse. Not correct. Complete.

Another work treating of the sacred customs of the Hindus, compiled by Nílakanṭha Bhaṭṭa, son of Śaṅkara Bhaṭṭa, a specialist in Mimáṃsá Philosophy, at the request of Mahárájádhirája Bhagavanta Deva, a king reigning at Bheraha situate at the confluence of the Charmanvati and the Jamuná in the Madhyadeśa. Nílakanṭha is a renowned compiler of a series of Dharma Sastras under the name of Bhagavanta Bháskara, and, like Raghunandana in Bengal, is the chief authority in the Deccan. Each work belonging to the series is called Mayúkha. Nearly all the Mayúkhas have been published at Bombay, the work under notice being the second of the series.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः पादौ दिवाकरस्याहमवलंबे मुहुर्मुहुः । यत्पदालं-
भितं पद्मं पद्मारोहति संप्रति १ श्रुति (श्रुति ?) स्मृतीर्वीक्ष्य पुराणजातं
तत्तन्निबंधान्नापि सन्निबंधान् चिरंतनाचारचयं च वद्वान्यथा (त्यथा ?)
क्लिकं संप्रति नीलकण्ठः २ समूलमपि व्यवस्थाविनादृतं यद्विषयस्य कैर-
पि नानौषधैस्तद्वणिकापणस्यैर्भिषग्वरानुक्तगुणैः समं मतं(?) ३ प्रतारकै-
रादृतमत्र किञ्चिन्मया तु निर्मूलतया तदूर्जितं । जनोक्तितातो नहि-
तेन काचित् खपुष्पहीनाय चितिर्न हीयते ४ ।

End. अथ दुःखप्रशान्तिमाह ॥ शौनकः । एवमादीनि चान्यानि श्रु (श्रु?)
त्युक्तानि बहूनि च । स्वप्नोत्पातानि वै तेषां कालरात्रिधिदेवता ।
पूजाविधानं पूर्वोक्तं कुर्यादत्रापि यत्नतः । पूर्वोक्तमिति रात्रिस्तुतक-
ल्पवदित्यर्थः । रात्रिस्तुतकल्पस्तु ग्रंथगौरवभयान्न लिखितः होमं कुर्यात्
प्रयत्नेन रात्रावेव द्विजोत्तमः । उक्तेनैव विधानेन पायसं सघृतं जनेत्
(?) । उक्तेन च विधानेन स्वर्गद्वयोक्तविधानेनेत्यर्थः ॥ प्रत्यृचं पायसं
ज्ज्वा रात्रीयाख्यादिति(?) क्रमात् । अष्टोत्तरशतं ज्ज्वा सूक्तेनानेन
वित्तया(?) । स्वप्नाधिपतिमंत्रेण ज्ज्वादष्टोत्तरं शतं । स्वप्नाधिपतिमंत्रेण

कालरात्रेर्नाममंत्रेणेत्यर्थः । ततः स्विष्टकृतं ऊत्वा होमशेषं समापयेत् । पूर्वोक्तमभिषेकं यत् तद्वदेववधीयते (विधीयते?) । पूर्वोक्तं ग्रहयज्ञोक्तं ॥ गुरवे दक्षिणां दद्याद्वस्त्रहेमपशूनपि । यद्यस्तु दक्षिणाभावो प्यशक्तो होमकर्मणि । हिरण्यं दक्षिणां दद्यात् तदानीमेव वा बुधः । वस्त्र-कुम्भातिसकलं (कुम्भादिसकलं?) तद्वोत्रे प्रतिपादयेत् । ब्राह्मणान् भोजयेच्छक्त्या सुशीलान् वेदपारगान् । भक्ष्यैश्च पायसाद्यैश्च रत्नानि विविधानि च । अनेन विधिना यस्तु शान्तिं कुर्वीत शक्तितः । तस्य वर्षशतायुष्यं भवत्येव न संशयः । चर्मण्वती तरणिजा शुभसंगमस्य सान्निध्यभाजि कृतशालिनि मध्यदेशे । ख्याताभेरहनगरी भुवि तत्र राजा राजीवलोचन रतो भगवंतदेवः ॥ ३ ॥

Colophon.

इति श्रीसगरवंशावतंसमहाराजाधिराजश्रीभगवंतदेवो—योजितेन-श्रीमीमांसकशंकरभट्टात्मजभट्टनीलकण्ठकृते भगवंतभास्करे द्वाचारम-यूखो (खे?) द्वितीयोऽध्यायः समाप्तः ॥ शुभमस्तु । श्रीसमाप्तोऽयं द्वितीयमयूखः ६ ६ ६ ६ ६ ।

विवरणम् । मध्यदेशाधिष्ठितयमुनाचर्मण्वतीसङ्गमसन्निहितभेरहनगरीश्वरमहाराजाधि-राजश्रीभगवंतदेवानुज्ञातेन मीमांसादर्शननिपुणश्रीशङ्करभट्टात्मजश्रीनीलकण्ठभट्टेन सङ्कलित भगवन्तभास्कराख्यधर्मनिबन्धान्तर्गता मयूखनाम्ना प्रसिद्धाः केचिद्धर्मनिबन्धाः दक्षिणात्येषु, वङ्गेषु स्मृतितत्त्ववत्, समाद्रियन्ते । आचारमयूखोऽयन्तेषु द्वितीयः । प्रायः सर्वे मयूखनिबन्धा बोम्बईनगरे मुद्रिता लभ्यन्ते ।

No. 42. आह्निकम् । Ahnikam. Substance, country-made white paper, 9×4 inches. Folia, 49. Lines, 8-9 in a page. Character, Nágara. Date, ? Appearance, very old, worn out and worm-eaten. Prose and verse. Generally correct. Incomplete.

A work treating of the daily duties of a Hindu, compiled from the Prayoga Párijáta by Ápadeva.

Beginning

श्रीमद्गोपालाय नमः अथाह्निकं प्रयोगपारिजातात् आपदेवेन कृतं ॥ तत्र प्रबोधप्रकरणम् ॥ रात्रेः पश्चिमे यामे सूर्योदयात् प्रागुपांत्ये सुहृ-र्नद्वये ब्राह्मे सुहृत्ते उष्ट्यार्पचम्य (उष्ट्यायाचम्य? समानीनः (समा-सीनः?) गुरुविष्णुमातापितृन् नमस्कृत्य धर्मार्थौ तज्जन्यं कायक्लेशं धर्माद्यविरोधिनं कामं ईश्वरं च मनसा विचिंत्य विशेषतस्तु दत्तदापित-

सत्यभाषणेषु किमद्य ममाकृतमिति विचार्य मरणव्याधिशोकजं महद्भयं
प्राप्तमिति प्राप्स्यतीति वा अन्विष्य किंनु कृत्वा किंनु मे स्यात् मम
बध्यदिनमिति च विचार्य जप्यानि जपेत् ।

End. (खण्डितम्) ।

Colophon. (खण्डितम्) ।

विवरणम् । आपदेवकृतान्त्रिककृत्यविषयकं पुस्तकमिदम्, प्रयोगपरिजाताभिधनिवन्धात्
संगृहीतम् ।

No. 43. आन्त्रिकप्रयोगः । Ahnika-prayogaḥ. Substance, country-
made white paper, 6×2½ inches. Folia, 16. Lines, 8-16 in a page.
Character, Nāgara. Date, ? Appearance, very old, worn out and
torn. Prose. Generally correct. Complete.

A work on the same subject as that noticed above. Anony-
mous.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः ॥ अथात्रिकं ॥ तत्र प्रभात उत्थाय मातृगुर्विष्टदेवान्
मनसा नत्वा तदहः कर्त्तव्यं विचार्य । ब्रह्मासुरारिस्त्रिपुरांतकारी भानुः
शशी भूमिसुतो बुधश्च ॥ गुरुश्च शुक्रः सहभानुजश्च कुर्वं तु सर्वे ममसु-
प्रभातं ॥ १ ॥ भृगुर्वशिष्टः क्रतुरंगिराश्च मनुः पुलस्त्यः पुलहश्च गौतमः ॥
रैभ्योमरीचिश्चवनश्च दक्षः कुर्वंतु स० ॥ २ ॥ सनत्कुमारश्च संनदनश्च
सनातनोभासु (गु?) रपिङ्गलो च ॥ सप्त खराः सप्त रसतलानि कुर्वंतु
स० ॥ ३ ॥ सप्ताश्याः सप्त कुलाचलाश्च सप्तरूपयो द्वीपवनानि सप्त भूरादि-
कृत्वा भुवनानि सप्त कुर्वंतु स० ॥ ४ ॥

End. अन्ततावप्यनिषिद्धदिने पत्नीच्छया शृष्टतः कृतोपवितः उपगत्य स्नान-
वर्जं सर्वं कुर्यात् ॥ ततः प्रबोधकालपर्यन्तं पुनः पूर्वशय्यायां यथा-
सुखं खपेत् ॥ इदं प्रातोत्थानादि (प्रातरुत्थानादि?) शयनान्तं कर्म
प्रतिदिनं कुर्यात् ॥ ॥ शुभमस्तु ॥

Colophon. इदं आन्त्रिकपुस्तकं विश्वनाथ आंकोलकरस्य ॥ राम ॥ मधोः आवण-
मासस्य या शुक्लैकाचतुर्दशी ॥ सा रात्रिव्यापिनी ग्राह्या नान्या शुक्ला-
कदाचनेति वचनात् आवणचैत्रशुक्लचतुर्दश्योः रात्रिव्यापित्वं ॥

विवरणम् । आन्त्रिककृत्यविषयकं पुस्तकम् ।

Note. The last page of the codex contains some verses from the Skandapurāṇa under the name of Mahāgaṇapati-stotra, having no connection with the text. They are as follow :—

श्रीगणेशाय नमः ॥ प्रणम्य सि (शि?) रसा देवं गौरीपुत्रं विनायकं ॥
भक्तानां वरदं नित्यं प्रणतोऽस्मि गणेश्वरं ॥ १ ॥ प्रथमं वक्रतुंडं च एकदंष्ट्रं
द्वितीयकं । तृतीयं कृष्णपिंगाक्षं चतुर्थं गजकर्णिकं ॥ लंबोदरं पंचमं च
षष्ठं विकटमेव च ॥ सप्तमं विघ्नराजेंद्रं धूम्रवर्णं तथाष्टमं । नवमं भाल-
चंद्रं च दशमं च विनायकं । एकादशं गणपतिं द्वादशं वरदाननं । दाद-
शैतानि नामानि त्रिसंध्यं यः पठेन्नरः । न च विघ्नभयं तस्य षण्मासात्
सिद्धयो भवेत् ॥ विद्यार्थी लभते विद्यां धनार्थी लभते धनं ॥ पुत्रार्थी
लभते पुत्रान् मोक्षार्थी लभते गतिम् ॥ ॥ इति श्रीस्कंदपुराणे महागण-
पतिस्तोत्रं सम्पूर्णं ॥ ॥ श्री ॥ शु ॥ भ ॥ म ॥ सु ॥ श्री ॥ गणे ॥ शा ॥
यन ॥ मः ॥

No. 44. आह्निकाचारतत्त्वम् । Ahnikāchāratattwam. Substance, country-made red and yellow paper, 12×3 inches. Folia, 147. Lines, 6-7 in a page. Character, Bengali. Date ? Appearance, fresh. Prose. Generally correct. Complete.

A work treating of the daily duties of a Hindu as prescribed in the Śāstras from his rising in the morning till he goes to bed again at night, by Raghunandana, son of Harihara Bhaṭṭāchārya. At present, Raghunandana is the chief authority in Bengal, and is known throughout the country under the epithet of Smārta. He was a contemporary of Chaitanya. He has compiled a series of Dharma Sastras under the name of Smṛititattwa, complete in 28 vols. The work under notice belongs to the series. It has been published in the Bengali character at Calcutta by Mahāmahopādhyāya Madhusūdana Smṛitiratna with notes.

Beginning. ॐ नमः शिवाय ॥ प्रणम्य सच्चिदानन्दं भक्तिमुक्तिप्रदायकम् । आह्नि-
काचारतत्त्वानि वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥ अथ प्रातःकृत्यं ॥ तत्र दक्षः प्रात-
स्तथायकर्त्तव्यं यद्द्विजेन दिने दिने तत्सर्वं संप्रवक्ष्यामि द्विजानामुप-
कारकम् ।

End.

ब्रह्मपुराणं । इत्येतदखिलं प्रोक्तमहम्यहनि वै मया । ब्राह्मणानां
कृतजात (कृत्यजात?) मपवर्गफलप्रदं । नास्तिक्यादयवाल्स्यात् ब्राह्म-
णो न करोति यः । स याति नरकान् घोरान् पशुयोनौ प्रजायते ।
नानादेशकृतान् ग्रन्थान् विविधान् बद्ध्वा मया । आलोच्य सारमाकृष्य
संक्षिप्य रचितो विधिः । संसारसागरोत्तारकारके परमेश्वरे ॥ अहः-
कृत्यविधेस्तत्त्वं तस्य (तस्य?) तुष्टार्थमर्पितं ॥ * ॥

Colophon.

इति श्रीहरिहरभट्टाचार्यात्मजश्रीरघुनन्दनभट्टाचार्यविरचितं स्मृतितत्त्वे
आह्निकप्रमाणतत्त्वं समाप्तं ॥ * ॥ श्रीगोपालाय नमः ॥ * ॥

विवरणम् । स्मार्तश्रीरघुनन्दनभट्टविरचिताष्टाविंशतिस्मृतितत्त्वान्तर्गतमाह्निकाचारत-
त्त्वम् । सुप्रसिद्धमेतत् ।

No. 45. आह्निकाचारतत्त्वम् । Ahnikácharatattwam. Substance,
country-made yellow paper, 16 × 3½ inches. Folia, 172. Lines, 5 in a
page, with a blank space of about an inch square in the middle. Cha-
racter, Bengali. Date, ? Prose. Generally correct. Complete.

Another copy of the same work.

Colophon.

श्रीबन्धुघटीयश्रीहरिहरभट्टाचार्यात्मज ।

No. 46. आह्निकाचारतत्त्वम् । Ahnikácharatattwam. Substance,
country-made yellow paper, 20 × 3 inches. Folia, 42. Lines, 6-7 in a
page. Character, Bengali. Date, ? Appearance, old. Prose. Cor-
rect. Incomplete.

A third copy (incomplete) of the same work.

No. 47. आह्निकतत्त्वम् । Ahnikatattwam. Substance, country-made
white paper, except the last folio which is yellow, 12 × 4 inches. Folia,
93. Lines, 6-9 in a page. Character, Nágara. Date, Samvat 1873
Appearance, fresh. Generally correct. Complete.

A fourth copy of the above mentioned work.

Colophon.

॥ ॐ श्रीहरिहरशक्तिचरणेभ्यो नमो नमः । इति बन्धुघटीय हरि-
हरभट्टाचार्यात्मजश्रीरघुनन्दनभट्टाचार्यविरचिताह्निकाचारप्रमाणतत्त्वं

समाप्तं ॥ व्यापारान् सकलान् त्यक्त्वा भजं विष्णुपदाम्बुजं । निकटा एव
दृश्यंते कृतान्तनगरद्रुमाः ॥ शुभमस्तु संवत् १८७३ ॥ मीत्ती अगहन
सुदी ११ ॥ वाराणसीचरके ॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥ ॥ ॥ ॥

विवरणनूतपूर्वम् ।

No. 48. कलियुगधर्मसारः । Kali-yugadharma-sārah. Substance, foolscap paper, 18×4 inches. Folia, 114. Lines, 7 in a page. Character, Nāgara. Date, ? Appearance, fresh. Prose and verse. Generally correct. Complete.

A work treating of the most effective religious observances in the Kali-yuga, such as the worship of the gods, Vishṇu and Śiva, bathing in the river Ganges, visiting the sacred place Benares, and gifts; by Viśveśvara Saraswatī. The work is complete in two parts. The first part contains the rules for the worship of Vishṇu, while the second treats of the worship of Śiva, and the effects of bathing in the river Ganges, of visiting the sacred place Benares, and of gifts. The codex under notice contains the two parts, but with separate page marks. The first part has 33 folia, and the second 81.

Beginning of the first part. श्रीगणेशाय नमः ॥ ० ॥ ॐ नमः सधुमयनाय ॥
० ॥ विश्वेश्वरं नमस्कृत्य स्वर्गमोक्षप्रदाः शुभाः । संगृह्यंते कलेर्द्धर्माः
सर्वपापविनाशकाः ॥ १ ॥ श्रीविष्णुपुराणब्रह्मपुराणयोः ॥ धर्मोत्कर्ष
मतीवाशु प्राप्नोति पुरुषः कलौ । स्वल्पाभ्यासेन धर्मज्ञाः तेन तुष्टो-
ऽस्त्यहं कलेः ॥ धन्ये कलौ भवेद्विप्रा अल्पलोभैर्महाफलम् । अत्यंतदुष्टस्य
कलेर्वरमेको महान् गुणः । ब्रह्मांडपुराणे ॥ चेतायामाष्टिको (यां वार्षिको?)
धर्मोद्वापरे मासिकः स्मृतः । यथाशक्ति परं प्राज्ञस्तदङ्गा प्राप्नुयात् कलौ ॥
विष्णुपुराणब्रह्मपुराणयोः ॥ यत्कृते दशभिर्वर्षैः चेतयां द्वायनेन तत् ॥
द्वापरे तत्तु मासेन अक्षरावेण तत्कलौ ॥ तपसो ब्रह्मचर्यस्य जपादेश
फलं द्विजाः प्राप्नोति पुरुषस्त्वे (स्ते?) न कलिः साधिति भावितं ॥
तथात्पेनैव यत्नेन पुण्यस्कंधमनुत्तम । करोति यः कृतयुगे क्रियते तपसा
हि सः ॥ स्कान्दे काशीखण्डे ॥ कलौ विश्वेश्वरोदेवः कलौ वाराणसी
पुरी ॥ कलौ भागीरथी गंगा कलौ दानं विशिष्यते ॥

End of the first part. घोरे कलियुगे प्राप्ते हरिरेव परा गतिः ॥ हरिस्मरण-
मात्रेण सर्वपापं प्रणश्यति ॥ नारायणपरं धाम ये स्मरन्ति कलौ युगे ॥
न तेषां पापबंधोक्ति श्रुतिश्चापि च कर्मणां ॥ घोरे कलियुगे प्राप्ते
सर्वधर्मवह्निःकृते ॥ वासुदेवपरा मर्त्याः कृतार्था नात्र संशयः ॥ अहो
हरिपरा ये तु कलौ सर्वभयंकराः । ते सभाग्याः महात्मानः ते संगनि-
रतारपि (अपि?) ॥ हरिनामपरा ये च हरिकीर्तनतत्पराः ॥ हरि-
पूजापरा ये च ते कृतार्था न संशयः ॥ अहोभाग्यमहोभाग्यं हरि-
पूजापरात्मनां ॥ त्रिदशैरपि पूज्यंते किमन्यैर्वज्रभाषितैः ॥ ईश्वराज्ञा-
मनुप्राप्य तस्य चानुग्रहादयं ॥ विश्वेश्वरसरस्वत्या यतिना संप्रहः कृतः ॥
पुराणस्मृतिवाक्यानामितिहासस्य चादरात् ॥ नराणां हि सिद्ध्यर्थं
अल्पायासेन वै कलौ ॥ ० ॥

Colophon. इति परमहंसपरिव्राजकविश्वेश्वर सरस्वती संगृही (ते ?) कलिधर्म-
सारसंग्रहे विष्णोराराध(न?)लक्षणः प्रथमोधर्मः ॥ ० ॥ श्री ॥ ० ॥
॥ ० ॥ श्री ॥ ० ॥ श्रीहरिः ॥ ० ० श्री ॥ श्री ॥ ० ॥ राम ॥ ० ॥ हृष्ण ॥
० ॥ गोविंद ॥ ० ॥ गोगाल ॥ ० ॥ केशव ॥ ० ॥ माधव ॥ ० ॥ दीन-
पाल ॥

Beginning of the second part. ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ ० ॥ अथ महादेवमहा-
राधनं कलौ प्रशस्तमिति तत्फलानि कानिचित् प्रदर्शयते ॥ नाना-
पुराणवाक्यैः ॥ तत्र लिङ्गपुराणे कलौ रुद्रो महादेवः शंकरनीललो-
हितः ॥ प्रकाशते प्रतिष्ठार्थं धर्मस्य विह्वलताकृतिः ॥ ये तं विप्राश्च सेवन्ते
येन कनापि शंकरं ॥ कलिदोषं विनिर्जित्य प्रयांति परमां गतिं ।
वृद्धन्नारदीये ॥ शिवशंकररुद्रेश नीलकण्ठचिलोचन इतीरयन्ति ये नित्यं
नहि तान् बाधते कलिः ॥

End of the second part. मार्कण्डेयपुराणे ॥ कुटुंबं पीडयित्वापि ब्राह्मणाय महा-
त्माने ॥ दातव्यं भिक्षवे यन्नमात्मनो भूतिमिच्छता ॥ देवलः ॥ दुर्लभं भार-
ते वर्षे जन्म तस्मान्मनुष्यता ॥ मनुष्याद्ब्राह्मणत्वं च दुर्लभं सुतरां मतं ॥
लब्ध्वैतद्गुणसंयोगं तीर्थं पात्रं च पर्व च ॥ दानानि ये प्रयच्छन्ति कृता-
र्थीस्ते नरा भुवि ॥ यावद्वर्णविभागोऽस्ति यावद्वेदः प्रवर्तते ॥ तावत्
न्यासोऽग्निहोत्रं च कर्त्तव्यं दे (कर्त्तव्यं हि?) कलौ युगे ॥ श्रुतिस्मृतिपुरा-
णानिमितिहासस्य (पुराणानामितिहासस्य?) यत्नतः ॥ वाच्यानां संप्रहः
शुद्धोनरः य (ः?) कृतिसिद्धये ॥ विश्वेश्वरसरस्वत्या यतिना निर्मितो

ऋजुः (निर्मित ऋजुः ? ॥ स्वर्गसीद्धार्थिनां पुंसा (सां?) पापक्षयमभी-
षतां ॥ उपायान् बोधयत्येषः कलिकाले विशेषतः ॥ ० ॥

Colophon.

इति परमहंसपरिव्राजकविश्वेश्वरसरस्वतीभिः संगृहीते कलिधर्मसार-
संग्रहे दानमाहात्म्यं समाप्तः (समाप्तं ?) ॥ ० ॥ श्रीयुक्तगवरनरमेष्टसं-
स्कृतपाठशालास्य (याः) पुस्तक (कं ?) ॥ श्रीदुर्गिराजलिपिरियं ॥

विवरणम् । ग्रन्थेऽस्मिन् कलियुगकर्त्तव्यानां धर्माणां सारसंग्रहः सरस्वत्युपनामश्रीविश्वे-
श्वरेण कृतः । पुस्तकस्यास्य भागद्वयं वर्तते । तत्र प्रथमे भागे श्रीविष्णुपूजाविधानं, द्वितीये
तु श्रीमहादेवपूजनं, वाराणसीमाहात्म्यं, गंगामाहात्म्यं, दानमाहात्म्यं च विस्तरेणोक्तम् ।
सर्वत्र नानापुराणेभ्यः प्रमाणानि प्रदर्शितानि ।

No. 49. कालनिर्यायः । Kālanirṇayaḥ. Substance, country-made
paper, 9 × 4½ inches. Folia, 12. Lines, 3-9 in a page. Character,
Nāgara. Date, Samvat 1692. Appearance, old. Verse. Generally
correct. Complete.

The work treats of the times and seasons suitable for the
performance of religious rites, and contains five lectures, the
first on time, the second on years, the third on Pratipat or the
first lunar day, the fourth on the rest of the Tithis or lunar days,
and the fifth on the Nakshatras. By Mādhavāchārya. The
codex has also a short gloss in the margin by Nārāyaṇa. The
text has been published by Mahāmahopādhyāya Chandrakānta
Tarkālakāra in the Bibliotheca Indica.

Beginning of the Text. श्रीकृष्णाय नमः । असुलभं निमांतागिरामपि व्रजबधूप
सुलभं सतां (?) गलितगंगमगं दधतोगवामहमुपि म्यभिये (?) चरणं
हरेः ॥ १ ॥ वागीशाद्याः सुमनसः सर्वार्थानामुपक्रमे । यं नत्वा कृत-
कृत्याः स्युस्तं नमामि गजाननं ॥ व्याख्याय माधवाचार्य्यो धर्मान् पारा-
शरोदितान् (पाराशरोदितान्?) तदनुष्ठानकालस्य निर्णयं कर्तुमुद्यतः ॥
२ ॥ व्यामूढानामिह तनुभृतां जाह्नवीतीर्थमेकं विद्यातीर्थं प्रकृतिवि-
मलं सद्विवेकोदयानां । सर्वेषां तत्प्रथमसुखदं भारतीतीर्थमाहुस्तद्भा-
वान्ने विमलमनसो निर्णये शक्तिरस्ति ॥ ३ ॥ अर्थानुक्रम्यते श्लोकैरखिलो-
निर्णिनीषितः । तावतैवानुतिष्ठामुर्निःसंदेहप्रवर्त्तनं (?) ॥ ४ ॥ ततो मीमांसु-
चित्तस्य समाधानाय तत्पुनः । विवरिष्ये यथान्यायं श्रुतिस्मृतिवचो

बलात् ॥ ५ ॥ पंचप्रकरणान्यत्र तेषूपोद्घातवत्सरौ । प्रतिपच्छिष्टतिथयो
नक्षत्रादिरिति क्रमः ॥ ६ ॥

Beginning of the Gloss. श्रीकृष्णाय नमः । स्वरिरामेश्वरस्याद्यः स्वनूनारायणः
कृतौ कृतवान् माधवाचार्यः संग्रहश्लोकनिर्णयं । तत् अर्थानुक्रमणं ।
उपोद्घात इति प्रथमे वादे सांख्यमतमाश्रित्य कालशब्दवाच्यः कश्चिद-
र्थोनास्तीति पूर्वपक्षीकृत्य वैशेषिकादिमतमाश्रित्य तत्तत्त्वं साधितं ।
द्वितीये तस्य कालस्य ज्योतिःशास्त्रप्रसिद्धत्वात् अनिर्णयत्वमाशङ्क्य
कर्मांगत्वाकारेण तत्प्रसिद्धभावानिर्णयत्वं दर्शितं ।

End of the Text. नित्ये नैमित्तिके जप्ये होमे यज्ञक्रियासु च । उपाकर्मणि चोत्-
सर्गे ग्रहवेधो न विद्यते ॥ ११७ ॥ इदं नियमं न्यायै विवरौतुमिहो-
द्यमः । तमेव नियमं शास्त्रन्यायाभ्यां कर्तुमुद्यमः ॥ ११८ ॥

Colophon. इति माधवीयकालनिर्णयसंग्रहश्लोकाः ॥ ॥ ॥ श्रीरस्तु ॥ ॥ ॥
॥ ॥ ॥ ॥ संवत् १६६२ वर्षे आश्विनवदि १४ भौमे ॥ त्रिपाटीदीक्षित-
गोवर्द्धनस्येदं पुस्तकं लिखापितं विभागिन चं यमजीवन नीपोथी ॥ ॥
शुभं भवतु ॥ पत्राणि ॥ १ ॥ शुभं ॥ ॥

विवरणम् । माधवाचार्यकृतकालनिर्णयग्रन्थस्य मूलं नारायणभट्टकृतटीकासंपुटितं
पुस्तकेऽस्मिन् वर्तते । माधवाचार्यकृतकालनिर्णयग्रन्थोऽयं कालमाधवनाम्ना भूयः प्रसिद्धो-
ऽस्ति । प्रकाशितश्चायं महामहोपाध्यायश्रीचन्द्रकान्तकर्णालङ्कारेण स्वकृतटीकया सह बङ्गदे-
शीयासियातिकसमितिसाहाय्यतः ।

No. 50. कालनिर्णयः । Kálanirṇayah. Substance, country-made
white paper, 18×4 inches. Folia, 99. Lines, 10-11 in a page. Extent,
about 4200 ślokas. Character, Nágara. Date, Samvat 1866. Ap-
pearance, old, slightly worm-eaten. Prose. Generally correct. Com-
plete.

A copy of the same work.

Colophon. इति माधवीयकालनिर्णये ग्रहनिर्णयः इति श्रीमन्माधवीयकालनिर्णयः
समाप्तः संवत् १८६६ फाल्गुनमासे शुक्लपक्षे ११+दक्षः अयने विषुवे
चैव ग्रहणे चन्द्रसूर्ययोः अहोरात्रोषितः स्नात्वा सर्वपापैः प्रमुच्यत इति
पुत्री तु नोपवसेत् तदाह २ सर्वग्रंथ संख्या ४२०० न० १ ।

विवरणन्तुपूर्वम् ।

No. 51. कालनिर्णयदीपिका (सटीका) । Kálanirnaya Dípiká (Satíká). Substance, country-made paper, $10 \times 4\frac{1}{2}$ inches. Folia, 34. Lines, 4-17 in a page. Character, Nágara. Date ? Appearance, old, slightly worm-eaten. Prose. Generally correct. Incomplete.

A commentary on the Kálanirnaya of Mádhaváchárya by Rámachandra, entitled Káladípiká, with an elaborate explanatory gloss in the margin under the name of Kálanirnaya Dípiká Viva-
raṇam by his own son Nṛsiñháchárya.

Beginning of the Gloss. ॥ श्रीगणपतये नमः ॥ श्रीवेणीमाधवाभ्यां नमः ॥ श्रीगंगायै नमः ॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥ श्रीविठ्ठलं श्रुतिशिरः प्रथितप्रभावं भावार्द्र-
मानससरोवरराजहंसं ॥ श्रीरामचंद्रमेकमनेकशास्त्रपारीणकोविद्धुरीण
महं नमामि ॥ १ ॥ येन व्याकरणार्णवैकतरणिः सा प्रक्रियाकौमुदी वेदां-
तानुगता च वैष्णवमहासिद्धांतसदीपिका ॥ कालज्ञानविधौ विधाय
विविधानंदिप्रबंधचयं कृष्णाचार्यसुतः स नः सुखयतु श्रीरामचंद्रोगुरुः ॥
२ ॥ श्रीरामचंद्रकृतिना निधिकालनामा + + + नीते मेतमधुनावसुधा-
सुधायाः ॥ श्रीकालनिर्णयकृदुक्तिसुधाश्रिसारमापीय कर्णपुटकैः कल-
यंतु कालं ॥ ३ ॥ तत्सूनुना समयनिर्णयदीपिकाया गंभीर्यगर्भपदगद्य
गुणान्वितायाः ॥ निणीयते विवरणम् कणशः प्रकीर्णैराचूलमूलमवलोक्य
विलोचनीयं ॥ ४ ॥ न्यायाम्बतास्वादनलंपटाय ते तर्कसूक्तैर्वरयंतु सूक्तिं ॥
तद्ग्रायनिर्णीतमिहास्ति सम्यक् शिष्टैरनुष्ठेयमिति प्रतीमः ॥ ५ ॥ तत्र
तावत्कालनिर्णयदीपिकां चिकीर्षव आचार्यास्तत्समाप्तिप्रचयगमनाभ्यां
शिष्टाचारपरिपालनाभ्यां विशिष्टदेवतानमस्कारलक्षणं संगलमाचरंतो-
विषयप्रयोजनादिदर्शयंतः प्रतिजानते । प्रतिजानते कालचक्रप्रणेतार-
मिति ॥

Beginning of the Text. ॥ श्री ॥ कालचक्रप्रयोक्तारं नत्वा श्रीविठ्ठलं गुरुन् ॥ धर्म-
ज्ञानार्थमातन्मः कालनिर्णयदीपिकाम् । यद्यप्यर्थवशात् प्राप्तं स्पष्टतायै
क्वचित् क्वचित् ॥ प्रपंच्यते स्वशब्देन मूलग्रन्थानुसारतः ॥ २ ॥

End. (लण्डितम्) ।

Colophon. (खण्डितम्) ।

विवरणम् । कालनिर्णयस्य रामचन्द्रकृता दीपिकाया टीका, नृसिंहाचार्यकृतवि-
वृतिसहिता असम्पूर्णा ।

No. 52. कालनिर्णयदीपिकाविवरणम् । *Kālanirṇaya Dīpikāvivara-*
nam. Substance, country-made coloured paper, $9 \times 3\frac{1}{2}$ inches. Folia, 153.
Lines, 8 in a page. Character, Nāgara. Date ? Appearance, very
old, worn out, slightly worm-eaten, and the pages bound together like
a book. Prose. Correct. Incomplete.

A gloss on the *Kālanirṇaya Dīpikā* by Nṛsiṅhāchārya.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीविठ्ठलं श्रुतिशिरः प्रतितप्रभावं भावार्द्रमानसस-
रोवरराजहंसं । श्रीरामचन्द्रगुरुमेकमनेकशास्त्रपारीणकोविदधुरीणमहं
नमामि ॥ १ ॥ येन व्याकरणवैकतरणिः सा प्रक्रियाकौमुदी वेदांता-
नुमता च वैष्णवमहासिद्धान्तदीपिका ॥ कालज्ञानविधौ यथायि विवु-
धानंदिप्रबंधचयं कृष्णाचार्यसुतः स नः सुखगतु श्रीरामचंद्रोगुरुः ॥ १ ॥
&c., see No. 46.

End. (खण्डितम्) ।

Colophon. (खण्डितम्) ।

विवरणम् । नृसिंहाचार्यकृतं कालदीपिकाविवरणम् ।

No. 53. कालनिर्णयदीपिकाविवरणम् । *Kālanirṇaya Dīpikā Vivara-*
nam. Substance, country-made paper, 10×4 inches. Folia, 133. Lines,
10-12 in a page. Character, Nāgara. Date, Śaka 1451,* Samvat 1727.
Appearance, very old, worn out, and writing effaced in most parts.
Prose. Correct. Complete.

A complete copy of the work noticed last.

End. दुर्वोधग्रन्थसिद्धान्तध्वांतसंघातभंजिका । सुश्लक्ष्णाकारि + + माय्यैः
कालनिर्णयदीपिकेति ॥ दुर्वोधः मतिमतामपि दुःखेन ज्ञातुमशक्यः
ग्रन्थः कालनिर्णयः । ततोऽन्यायेन प्रतिपत्तं निरस्य शोधितोऽर्थः ।
दुर्वोधश्चासौ ग्रन्थसिद्धान्तश्च तस्मिन् ध्वांतं तमः दुर्वोधत्वेन सिद्धान्तस्य
प्रकाशरूपमिति यावत् । तस्य संघातः समुदायः नानाविधप्रकरणस्य-
त्वात् । तस्य भंजिका-मर्दिका दुर्वोधनिराशेन सिद्धान्तप्रकाशकेत्यर्थः ।
एवंभूता अतः श्लक्ष्णाप्राक्यादिगुणसंयुक्ता कालनिर्णयदीपिकारामाय्यैः
रामचंद्राचार्यैः अकारि सम्पादितेत्यर्थः । प्रांतवर्तिना दीपिकेति पदे-

* शके शशाङ्कालिनविश्वसम्मिते । The Śaka date does not agree with the
corresponding Samvat year. Perhaps the former indicates the date of the work.

नैतत् सूचितं । दीपिकावद्यं ग्रन्थोपि सर्वजनव्यवहारसिद्धौ सर्वदेश-
प्रख्यात आकल्पं कल्पतामिति ॥ इति विवरणमेतदीपिकाया मया यत्क-
तमनुसूतवाक्यं न्यायविन्यासगर्भं । स्वमत्तिसदृशमेतदर्शितानेकभावं सुज-
नजनमनस्तद्वीक्ष्य वैलक्ष्यमेतु ॥ १ ॥ स्वामिनामा रघुपतिरकरोन्मंचशा-
स्त्रेभिषेकं यस्याचार्याभिधां च स्वयमदित ततो ज्ञातसर्वांगमार्थः । यश्च-
क्रे पांचरात्रागमहृदयमयं वल्लभानां वयं सोनंताचार्यः कुलेशः शमय-
तु दुरितं मे विमुक्तार्यसूनुः ॥ तत्सूनुः श्रीशसेवार्चनविबुधगणानंदिये
न्यायमुक्तं भाष्यं सारं श्रुतीनामकृत नृपसभे वादिदृष्टं विजित्य । गोपाला-
चार्य + + प्या सुतततिरभवयस्य सोऽस्मान्नृसिंहाचार्योऽप्यात् कल्पवर्त्ति
प्रभवति सततत् (तं?) यस्य गोवं पवित्रं ॥ तत्पुत्रः पात्रभूतौ निगमनय-
मुष्वाष्टादशानां गिरां यो व्याकर्त्ता सूचवृत्तिं सन्निधौ रामनाम्नः ।
यस्याभूतां सुतौ द्वौ द्विजकुलतिलकौ श्रीनृसिंहाचार्यं रामाचार्याख्यौ
सेन + + + जजनसुखकृतं कृष्ण आचार्यवर्यः ॥ ४ ॥ तत् पुण्यानां
फलं यत्सुतमयमभवत् धातुभक्तिप्रसक्तो गोपालाचार्यदीक्षाक्षयितकलि-
मलोनैकविद्याविदग्धः । प्रख्याताः सर्वविद्वत्तदसि बहुविधा यस्य ते च
प्रबंधाः सोमन्वाणि प्रसन्नोमम मनसि सदा वर्त्ततां रामचंद्रः ॥ ५ ॥
तज्ज्येष्ठधातुपुत्रः परिकलितकलः श्रीगुरो रामचंद्रात् काव्यानां येन
टीका व्यरचि सकरुणांभोनिधिर्ज्ञानसिंधुः ॥ श्रीकृष्णार्यसंज्ञो गुरुर-
यमवतान्मां कृपां प्राप्य यस्य श्रीरामाचार्यसूनुर्विवरणमकरोदीपिकाया
नृसिंहः ॥

Colophon.

इति श्रीमत्सर्वशस्त्रज्ञसकलागमाचार्यवर्यश्रीगोपालगुरुपूज्यपादशिष्यश्री-
रामचंद्राचार्यसुतश्रीनृसिंहाचार्यकृतं कालनिर्णयदीपिकाविवरणं समा-
प्तम् ॥ शुभं भवतु ॥ शाके शशांकानिलविश्वसंमिते (?) विरोधि-
वर्षे शीतपक्षतौ च ॥ सोमे नभस्यार्यनृसिंहनामभिः (?) सदीपिकाया
विवृत्तिः समाप्ता ॥ सं १७९७ वर्षे मार्गकृष्णदशम्यां गुरौ पुस्तकमिदं
मित्रोर्वीधरसूनु हंसरामाताजरामेश्वरेण लिखापितम् ॥

विवरणनूतपूर्वम् ।

No. 54. कालमाधवटीका (लक्ष्मीदेवी) । Kālamādhavatīkā (Lakshmi-
devī). Substance, country-made white paper, 9×4 inches. Folia, 611.
Lines, 9 in a page. Extent, 11460 ślokas. Date, ? Appearance,
not old, but worm-eaten throughout. Prose. Generally correct. Com-
plete.

A commentary on the Kálamádharma by Lakshmídeví, wife of Vaidyanátha Paguṇḍa. The commentary is also known under the name of the authoress.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीमाधवं गुरुं नत्वा लक्ष्मीलक्ष्मीं शिशुप्रसूः । आरभे सुरलापत्यगणेशपत्यकृष्णकः ॥ १ ॥ महादेवः सुतस्तस्य वेदभूमिर्जटातुवित् (टान्तवित् ?) । श्रौतस्मार्त्तार्थनिपुणो दीक्षितो राजपूजितः ॥ २ ॥ पत्नी यस्य क्षमारुपा साध्विमा तस्य कन्यका । कालमाधवसद्ग्राह्यां तनुते सर्वसंविदे ॥ ३ ॥ प्रारिञ्चितग्रन्थनिर्विघ्नपरिसमाप्तार्थमिष्टदेवता नत्यात्मकं मंगलमाचरन् शिष्यशिक्षायै व्याख्यातश्रोतृणामनुपगतो मंगलाय च निवध्नस्य ग्रन्थस्य स्वीयत्वद्योतनाय स्वमुद्रारूपमनेकार्थगमर्भ(?) सकलस्य ग्रन्थसाधारणं तावत्पद्यं लिखति वागीशाद्या इति वागीशोगुरुर्ब्रह्मा वेदो वा आद्य आदिमः मूलं वा येषां ते करिष्यमाणस्य वाङ्मयत्वेन तद्देवतानुग्रहं वि(ना?) तस्य दुष्करत्वमिति तद्देवतास्मरणं लिपिगणादिदोषसामान्याभावेन निर्दुष्टत्वं चानेन सूचितं सुमनसः देवा इन्द्रादयः विष्णादयः पंडिता द्विजा वा सर्वर्थानां सर्वपुरुषार्थसाधकसर्वकर्मणां उपक्रमे प्रारंभे सामीपिकमिदमधिकरणं सर्वार्थानामिति यमिति चोक्त्याऽन्यत्रैकस्यैव तस्यावश्यकतत्करणस्य सफलस्यानुभूतत्वेनात्रापि तस्यैवौचित्यमिति सूचितं गजाननत्वेन सर्वैश्वर्यसंपन्नत्वेन सर्वेष्टसाधकत्वं सूचितम् ।

End.

पुनःशिवं संपूज्य देवं द्विजान् सूयं च नत्वा स्वस्वमंदिरं गत्वा ततः परस्परसुखावलोकनं कृत्वा आलिङ्ग्य क्षेमवार्त्तां पृच्छेत् । ततोहोमं कृत्योत् दिशकालौ स्मृत्वा सम कुटुंबस्थेत्यादिभिर्द्वयार्थं व्याहृतिहोमं करिष्य इति संकल्प्य अग्निस्थापनाद्याद्यारांते (व्यापारान्ते?) घृताक्तैस्तिलैः समस्ताभिर्याहृतिभिरष्टोत्तरशतं ऊत्वा स्विष्टकृदादि समाप्य ब्राह्मणपूजनपूर्वकं तैः सह भुञ्जीत ॥

॥ इति प्रदीपोक्तप्रकारेण द्वादशाब्दोत्तरं परस्परसुखावलोकनं ॥

Colophon.

॥ इति श्रीमत्यापगुंडोपाख्यवैद्यनाथार्द्धांगलक्ष्मीदेवीविरचितकालमाधवलक्ष्मीः परिपूर्णा ॥ ॥ शुभं ॥ संख्या ११४६० राम * रा ।

विवरणम् । कालमाधवस्य लक्ष्मीदेवीविरचिता काचित् टीका । लक्ष्मीदेवीविरचितत्वात् टीका चेयं लक्ष्मीनाम्ना प्रसिद्धा ।

No. 55. कालमाधवकारिका । Kālamādhavakārikā. Substance, country-made paper, 9×3 inches. Folia, 8. Lines, 9-10 in a page. Extent, 130 ślokas. Character, Nāgara. Date, ? Appearance, very old, worn out. Verse. Generally correct. Complete.

A work of Mādhavāchārya, treating of time, generally known by the name of Kālamādhava. The text only.

Beginning. श्रीश्रीगणेशाय नमः ॥ बागीशाद्याः सुमनसः सर्वार्थानामुपक्रमे । यं नत्वा कृतकृत्याः स्युस्तं नमामि गजाननम् ॥ १ ॥ व्याख्याय माधवाचार्य्यो धर्मान् पाराशरानथ । तदनुष्ठानकालस्य निर्णयं वक्तुमुद्यतः ॥ २ ॥ अर्थानुक्रम्यते श्लोकैरखिलो निर्णिनीषितः । तावतैवानुतिष्ठामुनिः-संदेहं प्रवर्त्तते ॥ ३ ॥

End. त्रयोदश्यादितोवर्ज्यं दिनानां नवकं भ्रुवं । मंगलेषु समस्तेषु ग्रहणे चंद्रसूर्ययोः । द्वादश्यादितृतीयांतो वेध इन्दुग्रहे स्मृतः । एकादश्यादिकः सौरे चतुर्थ्यंतः प्रकीर्त्तितः । खंडग्रहे तयोः प्रोक्तमुभयत्र दिनद्वयं । नित्ये नैमित्तिके जप्ये होमयज्ञक्रियासु च । उपाकर्माणि चोत्सर्गं ग्रहवेधो न विद्यते । ईदृशं नियमं न्यायैर्विवरीतुमिहोद्यमः । तमेव निर्णयं शास्त्रन्यायाभ्यां कर्त्तुमुद्यमः ॥ १३० ॥

Colophon. इति श्रीमाधवीये कालनिर्णयसंग्रहः ॥ छ ॥ छ ॥

विवरणम् । माधवाचार्य्यकृतकालनिर्णयग्रन्थस्य कारिकांशमात्रम् ।

No. 56. कालमाधवकारिकाव्याख्या । Kālamādhavakārikā-vyākhyā. Substance, country-made paper, 9½×3½ inches. Folia, 14. Lines, 7-8 in a page. Character, Nāgara. Date, ? Appearance, old, worn out, partly torn. Prose. Generally correct. Complete.

A short explanation of the work noticed last. Anonymous.

Beginning. श्रीराम ॥ उपोद्घात इति । प्रथमे वादे सांख्यमतमाश्रित्यकालशब्द-वाच्य (ः?) कश्चिदर्थोनास्तीति पूर्वपक्षीकृत्य वैशेषिकमतेन तत्सत्त्वं साधितं । द्वितीये तस्य कालस्य ज्योतिःशास्त्रप्रसिद्धत्वादनिर्ययत्वमाशंक्य कर्मांगत्वरूपेण तत्प्रसिद्धताया निर्णयत्वं दर्शितं ।

End. ग्रहणनिर्णयमाह । पूर्णिमेति । वालानां विशेषमाह । अपराह इति

पंचधाविभक्ते दिवसे ग्रहणभागे तत्पूर्वभागे च नाश्रीयत् । ग्रस्तोदयादौ
विशेषमाह । ग्रस्तेति । तदेवं वर्णितमर्थमुपसंहरति । ईदृशमिति ।

Colophon. इति माधवीयकारिकाव्याख्या ॥ १११ ॥

विवरणम् । कालमाधवीयकारिकाणां संचिप्रव्याख्यानिबन्धः ।

No. 57. कृत्यतत्त्वम् । Kṛityatattwam. Substance, foolscap paper, 12½ × 3¼ inches. Folia, 70. Lines, 5 in a page. Character, Bengali. Date, 1227 Saka. * Appearance, fresh. Prose. Not correct. Complete.

A work on the religious duties of a Hindu, by Smārta Raghunandana. It belongs to his series of Smṛititattwas.

Beginning. ॐ सरस्वत्यै नमः । प्रणम्य कामदं कृष्णं भक्तानुग्रहकारकं । कृत्यादि-
तत्त्वं तत्प्रीत्यै वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥ तिथितत्त्वेऽनुसन्धेयं प्रमाणमस्य
कोविदाः ॥ अथ वैशाखकृत्यम् ॥ ० ॥ तुलामकरमेषेषु प्रातःस्नानं वि-
धीयते । वैष्णवाभ्युदये गवामर्द्धप्रसूतानां लक्षं दत्त्वा तु यत् फलम् ।
तत्फलं लभते राजन् मेषे स्नात्वा तु जाक्रवीं ॥

End. ॥ अथाद्भुतशान्तिः ॥ प्रकृतिविरुद्धमद्भुतमापदः पुरोधाय देव्याहज-
न्तीभि(?) तेन आपज्जननाद्यपूर्वं भूम्यादीनां ऋ(?)भारव्यत्यये देवकर्तृ-
कोद्भुत इति रजस्वलाभिः स्वभार्याभ्यो यमजजाते विजातीय प्रसवे
काककङ्कटप्रश्वेनकुक्कुटरक्तपादवनकपोतकानां गृहप्रवेशमनुष्योपरिप-
तने अन्येषु अद्भुतेषु श्वेतेन्द्रायुध उल्कापातदिग्दाहसूर्योपमण्डलगन्धर्व-
नगरकृतिकाचित्राभूतमङ्गलापूर्वभूकम्पधूमकेतुशस्त्रमांसास्थिनखधान्यहि-
रण्यत्वक्फलपांशुवर्षणप्रदोषपेचकवानरगृहपतनअकालफलपुष्पोद्याना-
दिषु सप्ताहाभ्यन्तरेऽष्टदिषु बन्दोगपरिशिष्टीया शान्तिः ॥ ततं कृत्य-
तत्त्वं समाप्तं ॥ ० ॥

Colophon. समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥ ० ॥ नत्व (त्वा ?) गुरुं कृत्यतत्त्वान्यलिखच्छ्रीजना-
ईनः ॥ फाल्गुनस्याष्टमे घञे गृह्मैत्रे शकाब्दे ॥ ० ॥ ॐ दुर्गायैः (?) ॥
ॐ दुर्गाशान्तिकरी नित्यं गौरी त्रैलोक्यमोहिनी । विश्वस्था विश्वरूपा

* फाल्गुनस्याष्टमेघञेऽगृह्मैत्रेशकाब्देकोद्यग = 7 ; दृक् = 2 or 3 ; and मैत्र from Mitra, Sūrya = 12. Thus we have 1227 or 1237 Saka, but the codex does not appear to be so old. It seems therefore that the date also has been copied from an older copy.

च राक्षसी रुधिरप्रिया ॥ भगवती महाभागा वेदरूपा च पार्वती ।
 तेजःप्रभा सुराणाञ्च असुरक्षयकारिणी । पावनी विमला सूक्ता अजा-
 सिन्हा महावला । विद्याधरी विशालाक्षी वसुधा सर्वमङ्गला । स्वाहा-
 स्वधा महामेधा वरदा विन्ध्यवासिनी । कामेश्वरी महादर्पा खड्गहस्ता
 तपस्विनी । एतानि दिव्यरूपाणि प्रत्यहं यो नरः पठेत् । स जीवति
 चिरं कालं रक्षामाप्नोति निश्चितं । त्रिभिर्मसैर्लभेद्विद्यां षण्मासैः पूर्ण-
 कामवान् । संवत्सरेण मोक्षत्वं लभते नात्र संशयः ॥ इति देवीपुराणे
 दुर्गास्तोत्रं सम्पूर्णं ॥ ० ॥ तत्र (तत्र ?) कृतदेवार्चनान्तकृत्यः ॐ तत् सद्दि-
 त्युच्चार्य्य अद्येत्यादि असुकाद्भुतसंस्त्रुचित दोषोपशमनकामः कात्याय-
 नोक्तशान्तिमहं करिष्ये इति सङ्कल्प्य स्वयं ब्राह्मणद्वारा वा खगटद्योक्त-
 विधिना वरदनामानमग्निं संस्थाप्य घृतेन ॐ अद्भुताग्रये स्वाहा ॐ
 विष्णवे स्वाहा ॐ रुद्राय स्वाहा ॐ विश्वेभ्यो देवेभ्यः स्वाहा पुनरपि
 पूर्ववद्घृतचरुभ्यां एताभ्यो जुहुयात् । ततो होमशेषं समाप्य घृतपा-
 यसेन ब्राह्मणान् भोजयित्वा ब्राह्मणाय गां दक्षिणां दद्यात् । एतत्
 प्रायश्चित्ताकरणे गृहपतेर्मरणं सर्वस्वनाशो भवतीति योगियाज्ञवल्क्यः ।
 सः प्रणव गायत्र्यार्थकवैष्णवशतहोमः नवग्रहान् वा पूजयेत् । ब्राह्मणाय
 काञ्चनं दद्यात् एवं दुःखघ्नानिष्टदर्शनेषु ब्राह्मणाय घृतं काञ्चनं वा
 दद्यात् ॥ ० ॥ इति वन्द्यघटीय हरिहरभट्टाचार्यात्मजश्रीरघुनन्दन-
 भट्टाचार्य्यविरचितं कृत्यतत्त्वं समाप्तं ॥ ० ॥ समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥ ० ॥
 प्रणम्य परमात्मानं संसारतरणिं गुरुं ।

विवरणम् । स्मार्तश्रीरघुनन्दनभट्टाचार्य्यविरचिताष्टाविंशतिसूतितत्त्वान्तर्गतं कृत्यतत्त्व-
 सिद्धम् ।

No. 58. कृत्यतत्त्वम् । Kṛityatattwam. Substance, country-made
 yellow paper, 14×2½ inches. Folia, 14. Lines, 7-8 in a page. Char-
 acter, Bengali. Date, ? Appearance, very old and decayed. Prose.
 Correct. Incomplete.

Another incomplete copy of the same work.

विवरणनूतपूर्वम् ।

No. 59. कृत्यरत्नावली । Kṛityaratnāvalī. Substance, country-
 made white paper, 8×3 inches. Folia, 116. Lines, 10 in a page.

Extent, 28 ślokas. Character, Nágara. Date, ? Appearance, very old, and worm-eaten throughout. Prose. Generally correct. Complete.

A work treating of some special duties of a Hindu. By Ráma-chandra, son of Bittála.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः ॥ नमस्कृत्य रमानाथं भट्टविट्ठलस्त्रनुना कृत्यरत्नावली रम्या रामचन्द्रेण रच्यते ॥ १ ॥ तच्च तिथिकृत्ये तु कृष्णादिब्रते शुक्लादिमेव चेति च वचनाच्चैत्रकृष्णप्रतिपदमारभ्य तिथिकृत्यानुच्यते ।

End. यस्य हस्ते गदाचक्रे गरुडो यस्य वाहनं । शंखः करतले यस्य समे-
विष्णुः प्रसीदतु ॥ कलाकाष्ठादिरूपेण निमेषघटिकादिना । योवं-
चयति भूतानि तस्मै कालात्मने नमः ॥ कुरुक्षेत्रमयं देशः कालः पर्व-
द्विजोद्धारिः पृथ्वीसममिदं दानं गृह्णाण पुरुषोत्तम ॥ मलानां च विशु-
द्धार्थं पापप्रशमनाय च । पुत्रपौत्राभिवृद्धार्थं तव दास्यामि भास्कर ॥
मंत्रेणानेन वै दद्यात्तयस्त्रिंशदपूपकान् । अन्नदानात् परं दानं मलमासे
न विद्यते ॥ गृहे तस्य स्थिरा लक्ष्मीर्यो दद्यात् सूर्यसंनिधौ । दारिद्र्यं
न भवेत्तस्य रोगक्लेशविवर्जितः ॥ त्रयस्त्रिंशद्देवताश्च श्रुतावुक्ताः अष्टौ-
वसवः । एकादश रुद्राः द्वादशादित्याः प्रजापतिश्च वषट्कारश्चेति ।

Colophon. इति श्रीमत्पद्माक्षप्रमाणाभिज्ञतत्सदुपाख्यवालकृष्णभट्टांगजविट्ठलभट्टा-
भिधबुधवरस्त्रनुधर्मशास्त्रपारावारीणश्रीरामचन्द्रभट्टरचिता कृत्यरत्नावली
संपूर्णतामगमत् श्रीरस्तु ॥ कल्याणमस्तु श्रीश्रीहेरंवश्री ।

विवरणम् । रामचन्द्रभट्टकृता कृत्यरत्नावली । अत्र कस्यां तिथौ किं कर्म विहितं, कथं
वा तदनुष्ठेयमित्येतत्सर्वं विवृतमस्ति ।

No. 60. कृत्यरत्नावली । Kṛityaratnāvalī. Substance, country-
made white and yellow paper, 12 × 4½ inches. Folia, 69. Lines, 11-12
in a page. Extent, 2,800 ślokas. Character, Nágara. Date, Samvat
1865. Appearance, not old. Prose. Generally correct. Complete.

Another copy of the same work with an impression of a
stamp bearing the words “श्रीसीता श्रीराम लक्ष्मण” in Nágari character.

Colophon. इति श्रीमद्देवतदर्थप्रमाणाभिज्ञतत्सद्वालकृष्णभट्टसूतभट्टविट्ठलसूरिसुत-
भट्टरामचंद्रविरचिता छत्यरत्नावली समाप्ता ॥ शुभमस्तु ॥ खंवत् (सम्बत्?)
१८६५ मासाषाढकृष्णचतु ।

विवरणनूतपूर्वम् ।

No. 61. छत्यरत्नावली । *Kṛityaratnāvalī*. Substance, country-made white paper, 14×5 inches. Folia, 86. Lines, 9-10 in a page. Character, Nágara. Date, ? Appearance, fresh, but slightly worm-eaten. Prose. Generally correct. Complete.

A third copy of the same work.

विवरणनूतपूर्वम् ।

No. 62. केशववैजयन्ती । *Keśavavaijayantī*. Substance, country-made yellow paper, 18×4 inches. Folia, 484. Lines, 7-8 in a page. Character, Bengali. Date, Sāka 1740. Appearance, not old. Prose. Generally correct. Complete.

It is a commentary on Vishṇu Smṛiti by Nanda Pandit, son of Rāma Paṇḍit a Dharmādhikārin, a resident of Benares, under the direction of Keśava Náyaka, son of Śrīkaundya Náyaka, a descendant of Vaśishṭha and king of Vijayapura in Karnátá. It was originally written in Samvat 1679,* at the time of Baber Shah.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः । श्रीवत्साङ्कितवक्षसः प्रणयिनोनित्यार्चने संविशन्त्या-
धातुं निहितं गिरीन्द्रसुतयोत्सङ्गे क्षणं धूर्जटेः । चूडाचूम्बिकलङ्कपङ्क्ति-
कलं चन्द्रं मृणालाम्बुजमादातुं करमुत्क्षिपन्तमसकृत् दुष्टिं चिरं
भावये ॥ १ ॥ सव्यासव्यांकसंस्थे क्षितिजलधिसुते संक्षिपन्वाङ्मयुग्मेनैकेना-
न्येन चैतच्चिवुकमभिमिश्रन्नेकदैवानुरोधात् । प्राजायाः क्षान्तिभीत्या युगप-
दभिलषंश्चुम्बितुं वक्त्रपद्मे स्वास्यद्वन्द्वाविधानानुशयतिहृदयः श्रीहरिर्नः
सदाव्यात् ॥ २ ॥ जयति जगति सम्पत्कल्पनाकामधेनुर्जडशशिश-

* वर्षे विक्रमभास्करस्य गुणितेनन्दाद्रिरभूमितिः See the colophon.

दाम्बावारिनिस्पन्दचन्द्रः । विविधसुष्ठुतलभ्यः कोपि वाग्देवताया दुरि-
 तदलनदक्षः स्नेहपूर्णः कटाक्षः ॥ ३ ॥ यन्मूलं प्रणवस्त्रयी सुवितता स्कन्धश्च
 शाखाशुभा शाखा यस्य विधौरितानि विविधाः कर्माणि यत्पल्लवाः ।
 पुष्पं यस्य यशःसितं त्रिजगतीविस्तारि सौगन्धवत् स्वर्गादीनि फलान्यसौ
 दिशतु वः कर्माणि धर्मद्रुमः ॥ ४ ॥ अस्ति स्वस्तिप्रशस्तिस्त्रिभुवनवि-
 दितोदक्षिणाशानितम्बश्चत्काक्षीगुणेन स्फुटतरमहिमातुङ्गभद्राधिकः श्रीः ।
 श्रीरङ्गस्थानशोभां विविधगणलसच्चित्रवासो विचित्रोवेणीसंपातशोभा-
 धिकललिततरः कोपि कर्णाटदेशः ॥ ५ ॥ जयत्यमरदुर्लभं सुरपुराभि-
 वर्त्तिप्रभं प्रभावविजिताखिलावनितलस्थतीर्थाधिकं । पुराणमतकोविदा
 विदुरिह चित्तेरङ्गदं पुरं विजयसंज्ञकं वितयविद्वलायस्थिते(?) ॥ ६ ॥
 यदीयमसुरद्विषां सुकुटकूटरलावलीमरीचिचयचर्चिते चरणपङ्कजं ध्या-
 यतां । भवन्त्यमरदुर्लभा विषयमुक्तयो मुक्तयः समस्तजनभूतये विजयविं-
 लोवर्त्तितां ॥ ७ ॥ समस्तसुरसेवितं परशुरामसंस्थापितं मनोभिलषितार्थदं
 मनुजकल्पवृक्षान्तरं । पुरेच समवस्थितं विततविलप्रीतिप्रदन्तदस्तु विज-
 याय वो जयति रामलिङ्गं सदा ॥ ८ ॥ धन्यः कोपि महीतले विजयते
 वंशोवशिष्टोद्भवो यस्मिन् भूतलभूषणानि शतशोरतानि संजज्ञिरे । सेवन्ते
 प्रतिपर्वं यं द्विजगणाः सच्छायपल्लाप्रये नित्यं कृष्णरुचिं दधत् सवलतां
 सद्वृत्ततामुन्नतिं ॥ ९ ॥ श्रीमान् कौण्डपनायकः क्षितिपतिः प्रौढप्रतापो-
 दयस्तत्र ब्राह्मणवंशजः समभवद्वर्णाश्रमाणां हितः । धर्मो धर्मसुतोवले-
 निलसुतः शौर्ये च शक्रात्मजः सौन्दर्ये नकुलो नये तदनुजो यादृक् स
 तादृक् गुणैः ॥ १० ॥ + + + + + + + + + +
 काश्यां धर्माधिकारिप्रथितकुलमणिर्धर्मशास्त्रैकनिष्ठः श्रीमान् महीपत्य-
 भिधबुधसुतानन्तसूरेस्तनूजः ॥ श्रीरामस्तस्य सूनुः प्रथितवज्रकृतिर्धर्मशा-
 स्त्रेषु नन्दोद्याचष्टे केशवीयप्रणयपरवशो वैष्णवं धर्मशास्त्रम् ॥ ११ ॥

End.

फलवाक्यानामपि शास्त्रान्तर्भावाय पुनरेतच्छब्देन परामर्शः इदं शास्त्रं
 कूटस्थतया प्रवाहेण वा नित्यं धर्मप्रतिपादकं परमत्यन्तरहस्यं गोपनीयं
 जगतां हिताय प्रसन्नेन मया हे धरे तुभ्यं कथितं । शास्त्रान्तरेभ्योऽतिशयाय
 विशिनष्टि । परमं सौभाग्यं सुभगहेतुः यशस्यं यशोजनकं दुष्टसम्पन्ना-
 शनं वज्रना पुण्येन धर्मेण प्रतिपाद्येन युक्तं वज्रपुण्यजनकं वा । शिवस्य
 कल्याणस्थालयं स्थानमिति ॥ ० ॥ श्रीमत्केशवनायकक्षितिपतिप्रोत्सा-
 हितेनारवि (नारचि?) श्रीम(?) सुतेन नन्दविदुषा धर्माधिकाराश्रयात् ।
 श्रीविष्णुस्मृतिगूढभावविवृतिः श्रीवैजयन्तीमुदे श्रीविष्णोर्हृदयङ्गमास्तु

सततं विद्वद्विवेकादृता ॥ १ ॥ धर्माधिकारिकुलकैरवकाननेन्दुः श्रीराम-
पण्डितसु(तः ?) स्मृतिवैजयन्ती श्रीनन्दपण्डितकृतां विद्वति मनोज्ञां
विष्णुस्मृतेरकृत केशवकीर्तिकामः ॥ २ ॥ स्मृतिगुणमनुविष्णोर्वैजयन्ती
विचित्रैर्विविधवनजपुष्पैर्गुम्फिता साधुभक्त्या । बुधमधुकरसङ्घैः कृष्णभूषा-
यदोषा जनयतु सुदमन्तः श्रीहरेः श्रीरिवान्या ॥ उच्चावचेषु विषयेषु परि-
भ्रमन्ती गौर्धेदियं + लति कुत्रचिदप्यगाधे सन्तः स्वधर्ममनुबध्य निरुध्य-
चर्थासुद्धर्तुमेव नदिमान्तरसा यतध्वं ॥ ४ ॥ भो सन्तः सहजा मयाञ्जलि-
रयं वद्धोस्ति वः प्रार्थये शीलं स्वं न जहाति दूषणकृते पादकवलानाम-
तः (?) तादृग्दूषण दूषणाय वद्धधातदूषणाय स्वकं चेतोधावदलम्भव-
द्भिरमलं नावर्त्तनीयं मनाक् ॥ ५ ॥ ० ॥

Colophon.

इति श्रीमन्महाराजाधिराजश्रीवशिष्ठवंशावतंसश्रीकौण्डिनायकात्मज-
श्रीतन्मसनायकापरनामधेयकश्रीकेशवनायकप्रोत्साहितश्रीवाराणसीवासि
धर्माधिकारि रामपण्डितात्मजनन्दपण्डितकृतौ विष्णुस्मृतिविद्वतौ
श्रीमत्यां वैजयन्त्यां शततमोऽध्यायः ॥ १०० ॥ विद्वांसस्मृतिशास्त्रतत्त्वमखिलं
ज्ञात्वावचोभिः स्मृतेर्मद्ग्राह्यां यदि दूषयेत् परमलं तदूषणं मत्कृतैः । युद्धे
चेद्दरवीरशास्त्रविद्वितान् गाढप्रहारांस्तनौ प्रतिकृतश्चरुद्वन्द्वभटः शोभैव-
सांत (सा स्यात्?) तनोः ॥ १ ॥ लक्ष्मीवेदविधानतः प्रतिदिनं विप्रेषु
सम्पादयन् श्रीमान् वावरसाभिधोविजयते साक्षादयं शङ्करः ॥ १ ॥
कलौ वावरसादन्योवदान्यो न महीतले श्रीनन्दपण्डितादन्योविद्वानन्यो
न जातुचित् ॥ २ ॥ यथा विष्णोर्न तुलनामेति कोपि सुरोत्तमः । तथै-
तयोर्न तुलनामेति कोपि नरोत्तमः ॥ दाढत्वं यदनन्तस्य पाण्डित्यं नन्द-
शर्मणः एतयोरन्यगामित्वं दुर्निवारजनश्रुतिः ॥ ४ ॥ तत्कृतं यत्र केनापि
तद्वत्तं ये तु केनचित् (?) ॥ काश्यां वावरसाख्येन दाढा दीनार्त्तिहारि-
णा ॥ ५ ॥ भारतस्य यथा कर्त्ता व्यासो + + + टिप्प लेखकः । तथै-
तस्याः स्मृतेः कर्त्ता लेखकश्च विभाव्यताम् ॥ ६ ॥ वर्षे विक्रमभास्करस्य
गुणिते नन्दाद्रिवद्भूमिभिः ॥ १ ॥ ७ ॥ ८ ॥ पूर्णे कार्तिकमासिदृष्टिकगते
भानौ वृषस्ये विधौ काश्यां केशवनायकस्य नृपतेराज्ञामवाप्य स्मृतेर्वि-
ष्णोर्व्याकृतिमाचकार विमलां श्रीनन्दशर्मा सुधीः ॥ ७ ॥ इति श्रीमन्महा-
महाराजाधिराजवशिष्ठवंशावतंसश्रीकौण्डिनायकात्मजश्रीतन्मसनाय --
कपरनामधेयश्रीकेशवनायकप्रोत्साहितश्रीवाराणसीवासिधर्माधिकारिराम-
पण्डितात्मजश्रीनन्दपण्डितकृता विष्णुस्मृतिविद्वतिः श्रीमतीकेशववैज-
यन्ती समाप्ताः ॥ अयं दृढद्विष्टः ॥ ॥ अयं दृढद्विष्टः ॥ ॥ * ॥
शकाब्दाः ॥ १७४० ॥ देवनागराक्षरादर्शं दृष्ट्वा लिखितं लेखकेन ॥ ० ॥

विवरणम् । श्रीनन्दपण्डितविरचिता केशववैजयन्तीनाम दृढद्विष्णुस्मृत्याख्या ।

No. 63. गोत्रनिर्णयः (सटीकः) । Gotra-nirṇayaḥ (Saṭīkaḥ). Substance, country-made white paper, 6×2½ inches. Folia, 14. Lines, 7-15 in a page. Character, Nágara. Date, ? Appearance, very old, worn out, and worm-eaten. Prose and verse. Generally correct. Complete.

The codex contains two works, viz., Gotra-nirṇaya or a treatise on Gotras by Keśava Daivajña in verse, and a commentary on it entitled Vákpūshpamálá by Prabhákara Daivajña. The text is complete in 27 ślokaś.

Beginning. श्रीसरस्वत्यै नमः ॥ विद्वान् विनिष्ठां भजतां भजेद्दं सत्प्रीतये सद्रचनाविविक्तये । पादारविन्दं हृदयारविन्दे भूतेशजं पुंगलपुंगवाद्यः (?) ॥ १ ॥ गोत्रसिंधुः सुबुद्धीनां प्रज्ञाभंगकरोनिशं । केनापि नियतत्वेन तीर्थिते न विचित्रतः ॥ २ ॥ मत्स्यावतारेण यथा विदीर्य वेदा गृहीताः सकलाः परार्थं । तथायमालोड्य च केशवेन दैवज्ञवर्येण कृतोज्ज्वलभ्यः ॥ ३ ॥ प्रभाकरविधिज्ञेन क्रियतेऽक्षरशोभशं व्याख्याय केशवकृतिं सुगम्योऽल्पमनीषिणां ॥ ४ ॥ तत्र तावत् केशवदैवज्ञः निर्व्विघ्नं समाप्तरथं शिष्टाचारप्रतिपालनार्थं मालिनीवृत्तेन चिकीर्षितमंगलं प्रतिजानीते ॥ गणपतिभृगुपूर्व्वर्षीन् नमस्कृत्य गोत्र-प्रवरगणविशिष्टं निर्णयं शास्त्रसारं । सुजनबुधजनानां प्रीतये संप्रवक्ष्ये सुगमममलवृत्तैर्मंगलाशीर्वचोभिः ॥ १ ॥

End. गुरोर्यद्गोत्रं तद्गोत्रं विट्क्षत्रियाणां वैश्यराजन्यानामुक्तं । उक्तं श्रीधरीय-प्रवरमंजय्यां ॥ राज्ञां विवाहे प्रवरस्तु कार्य्यः पुरोहितैर्यः क्रियते स एव । एषां न कार्य्यः प्रवरः कथंचित्कृतः समानप्रवरत्वसाम्यात् ॥ अयमेव न्यायोऽज्ञातप्रवरिणां तत्रैवोक्तं । असंप्रज्ञातबंधूनामाचार्य्यप्रवराः स्मृताः पक्षे चास्मिन् विवाहस्तु चोभयं दत्तपुत्रवत् ॥ इति सगोत्रोद्वाहः ॥ तत्त्वे तत्त्वसगोत्रसंप्रवरितं ज्ञानं मुनीनां कृतं पुण्यं संप्रति केशवेन कृतिना वृत्तैश्च तत्त्वप्रमैः । उद्वाहव्रतबंधनादिषु पठेदायुःसुताथ-प्रदं प्रातःस्मर्त्तुरशेषपापशमनं स्याच्चैकवृत्तेः फलम् ॥

Colophon of the text. इति केशवदैवज्ञकृतो गोत्रप्रवरनिर्णयः ॥ २७ ॥

End of the commentary. सुनीनां तत्त्वे निश्चयार्थं केशवेन कृतिना कुशलेन ज्ञानं प्रकाशरूपं कृतं किं विशिष्टं तत्त्वं सगोत्रसप्रवरितं । गोत्रेण सहेति सगोत्रं प्रवरैः सहेति स प्रवरं । सगोत्रं च सप्रवरं च सगोत्रसप्रवरं । तत्त्वे च ते सगोत्रसप्रवरं च तत्त्वसगोत्रसप्रवरं । तत्त्वसगोत्रसप्रवरं जाते यस्मात् तत् सगोत्रसप्रवरितं निश्चयरूपं सगोत्रसप्रवरमिति । कैः तत्त्व-प्रमैः वृत्तैः । तत्त्वं पंचविंशति प्रमाणानि येषां तानि । पुनः किं विशिष्टं पुण्यं पुण्यातिशयकरं । अत एवोद्वाहव्रतबंधनादिषु पठेत् विवाहमौजीवंधादिषु । यतः आयुः सुतार्थप्रदं । प्रातः स्मृतुः अशेष-पापशमनं निःशेषकल्मषहरं । चेतिपरं । एकवृत्तेः फलं । एकस्मिन् परब्रह्मणि वृत्तिरध्यासः । तस्य फलं स्यादिति । उपसंहारश्लोकमाह ।

अदधदभार्गमतिर्मुणीनामार्षेयशास्त्रं रचयांचकार । श्रीकेशवो नं-
दिपुराधिवासी दैवज्ञतुष्टैः कमलाकरात्मा ॥ १७ ॥ तद्ग्राह्यतौ वाक्सुमनः
सुरम्यां मालां विभूषांतरमारमाय । प्रभाकरो दैवविदां वरिष्ठो नारा-
यणायेति समर्पयामि ॥ १ ॥ गोदानागेशमध्यस्थपूर्णातीरे च पर्य्यली ।
मत्पूर्वजानां वसतिस्थलं गोलाभिमानिनां ॥ २ ॥ इति ज्योतिर्विचक्र-
चूडामणिकेशवदैवज्ञकृतगोत्रनिर्णयटीका प्रभाकरदैवज्ञविरचिता वाक्-
पुष्पमालाभिधाना समाप्ता ॥ ३ ॥ श्रीरस्तु ॥ ३ ॥

विवरणम् । केशवदैवज्ञकृतगोत्रनिर्णयस्तस्य टीका च प्रभाकरदैवज्ञविरचिता वाक्पुष्प-मालाभिधाना ।

No. 64. प्रवरनिर्णयः । Pravaraniṛṇayah. Substance, country-made white paper, 10 × 3½ inches. Folia, 6. Lines, 12-15 in a page. Character, Nágara. Date, ? Appearance, old, slightly torn. Prose. Generally correct. Incomplete.

A treatise on the Pravaras. The codex being incomplete, nothing about the author can be ascertained. It has two other folia at the end, but having no connection with the original text. It has been published in the Vidyodaya, a Sanskrit critical journal.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः ॥ ॥ अथ विवाहं कुर्वन् ज्योतिःशास्त्रविदः समभ्यर्च्य-
बधूवरयोः राशिनक्षत्रादि अष्टादशवरघटनाः शुभलक्षणानि च विदि-
त्वान्वयशुद्धिमसापिंडं च वध्वा वरस्य वा तातः कूटस्थाद्यदि सप्तमः ।
पंचमी चेत्तयोर्माता सापिंडं विनिवर्त्तते । पंचमात् सप्तमादूर्ध्वं मातृतः

पितृतस्तथेत्यादिना धर्मशास्त्रे यान् कुलद्वैतं ज्ञात्वा प्रवरनिर्णयं कृत्वा
विवाहं कुर्यात् । तत्र प्रवरनिर्णयार्थं प्रवराध्यायोभिधीयते । स चैवं ।
एकगोत्राणामविवाहः । नानागोत्राणां मध्येकप्रवराणामविवाहः ॥
भिन्नगोत्रप्रवराणां मध्ये एकगणान्तर्गतानामविवाहः ।

End. (खण्डितम्) ।

Colophon. (खण्डितम्) ।

विवरणम् । प्रवरनिर्णयो नाम प्रवराणां, तेषाञ्च परस्परमविवाहत्वादिकस्य च निरूप-
कोऽयं ग्रन्थः । असम्पूर्णः ।

No. 65. प्रवरनिर्णयटीका । Pravaraniṛṇayatīkā. Substance, country-
made paper, 9 × 3½ inches. Folia, 4. Lines, 15-20 in a page. Character,
Nágara. Date, ? Appearance, very old, worn out, torn, and slightly
worm-eaten throughout. Prose and verse. Correct. Complete.

A commentary on the Pravaraniṛṇaya of Bháskara* by
Śrīráma.

Beginning. श्रीसरस्वत्यै नमः । दधानं धारयन्तं कुचिकोटौ जठरकोणे त्रिलोकं
भुवनत्रयं दधानं हृदि हृदयपद्मे निजपरतत्त्वं आत्माभिन्नं परमात्म-
तत्त्वं ध्यानेन दधानं ॥ स्वस्तिके स्वस्तिकाख्ये आसनविशेषे योगशास्त्रप्रसिद्धे
स्वमात्मीयं शरीरं देहं दधानं । मनसि अंतःकरणे करणसंबन्धं वाङ्मे-
न्द्रियसमुदायं तिरोधाय दधानं ॥ नासिकाग्रे घ्राणांत्यदेशे स्वदृष्टिं आत्मी-
यां च चक्षुर्दृष्टिं दधानं प्रणवमोकारं अपि शब्दादीर्घं घंटानिनादवत्
इत्यादि योगशास्त्रसिद्धलक्षणं मुखे वक्त्रे आत्मीये दधानं ॥ १ ॥ गणपति-
मपि मूर्द्ध्ना वाग्वधूं संप्रणम्य प्रवरगणविवेकं प्रस्फुटं संविधास्ये । गुरुगण-
पदसेवा दृष्टविस्मयमार्गं परिणयनविधीनामप्रयासप्रवृत्त्या ॥ इति ॥

End. विद्वज्जनौघांघ्रिसरोजभृंगोविद्योतिताम्नायगभीरमार्गः । त्रिकांडभूषः
प्रवरं समग्रं संचेपतो भास्करस्वरिराह ॥ इति ॥ विद्वांसोज्ञानधंतः ते
च ते जनाश्च विद्वज्जनाः तेषामोघाः समूहाः तेषामङ्घ्रयः पादाः
तान्येव सरोजानि कमलानि तेषु भृंग इव भ्रमर इवानुरक्तः ॥ विद्यो-
तिताः विविधं + प्रकाशिताः आम्नायानां वेदानां गंभीराः अगाध-

* Bháskara was surnamed Trikáṇḍa Bhúsha or Trikáṇḍa Maṇḍana; hence
we find in the colophon, इति त्रिकाण्डमण्डनकृत.

मार्गः पंथानो येन स तथोक्तः ॥ त्रीणि कांडानि कर्मकांड देवकांड
ज्ञानकांडानि भूषा भूषणं यस्य स तथोक्तः ॥ प्रवरं समग्रं सकलं संचे-
पतः + + + भास्करसूरिराह ॥ ३१ ॥ श्रीमद्भास्करशिष्येण श्रीरा-
माख्येन नंदिना ॥ कृतानुस्वावबोधाय टीका प्रवरनिर्णये ॥ १ ॥ ३ ॥

Colophon. इति त्रिकांडमंडनकृतप्रवरविवेकः समाप्तः ॥ ३ ॥ ३ ॥ ३ ॥

विवरणम् । त्रिकाण्डमण्डनभास्करसूरिकृतप्रवरनिर्णयस्य श्रीरामनन्दिकृतटीका ।

No. 66. प्रवरव्याख्या । *Pravara Vyākhyā.* Substance, country-made white paper, 12×3 inches. Folia, 3. Lines, 11-13 in a page. Character, Nāgara. Date, ? Appearance, old, slightly worm-eaten. Prose. Generally correct. Incomplete.

A commentary on the *Pravarādhyāya*. Anonymous.

Beginning. प्रवरान् व्याख्यास्याम आर्षेयं वृणीते बंधोरेवनैत्यथोसंतत्या इति वि-
ज्ञायते ।

End. (नास्ति) ।

Colophon. (नास्ति) ।

विवरणम् । प्रवराध्यायव्याख्या ।

No. 67. जातिविवेकः । *Jātivivekah.* Substance, country-made yellow paper, 14×4 inches. Folia, 23. Lines, 8 in a page, having a blank space of about an inch square in the middle. Character, Bengālī. Date, ? Appearance, not old. Prose and verse. Not correct. Incomplete.

A treatise on castes by Kṛishna Govinda Paṇḍita. It forms part of a more extensive work by the author entitled *Varnāśrama Dharma Dīpikā*.

Beginning. ॐ नमो गुरवे ॥ यतोवर्णास्तदन्ये च यज्ञिरे (जज्ञिरे?) वेदवर्णितात् ॥
वन्दे वष्टन्दवन्द्याङ्घ्रिं (वन्दारवष्टन्दवन्द्याङ्घ्रिं?) कमलं श्रीहरिभजे ॥ १ ॥
तत्र वर्णानां तदन्येषां च परस्परं विविक्तत्वेन ज्ञानस्य स्वस्वाचारोपयो-

गित्वात् परस्परं विविक्तत्वेन ज्ञानञ्च तद्गतासाधारणधर्मज्ञानमन्तरा न
सम्भवति तद्गतसाधारणधर्मरूपजातिविवेक आरभ्यते ॥ तत्र चातुर्वर्ण्य-
प्रयोजकमाह याज्ञवल्क्यः ॥ सवर्णेभ्यः सवर्णासु जायन्ते ये सजातयः ।
अनिन्द्येषु विवाहेषु पुत्राः सन्तानवर्द्धनाः ॥ सवर्णेभ्यो ब्राह्मणादिभ्यः
सवर्णासु ब्राह्मणादिषु विवाहितासु पुत्राः अपत्यानि सजातयो माता-
पितृसमानजातीया भवन्तीत्यर्थः ॥

End.

एवं चाण्डालपर्यन्ता ब्राह्मणाद्याः प्रकीर्तिताः । प्रातिलोम्यातिलोम्येन
स्फुटाः संकरजातयः ॥ उशनःस्मृतौ नामान्तराण्युक्तानि तत्र निषाद-
पारसववत् नाम गोत्रकृतोभेदो न जातिवृत्तिकृत इत्यवधेयं ॥ गौरव-
त्वात् इह नोक्तः ॥ मनुः ॥ रजकश्चर्मकश्चैव नरोबुद्धर एव च ॥ कैवर्त्त
मेदभिक्ताश्च सप्तैते अन्यजाः स्मृताः ॥

Colophon.

इति वर्णाश्रमधर्मदीपिकाख्ये निबन्धे कृष्णगोविन्दपण्डितविरचिते
जातिविवेकप्रकरणं समाप्तिमगमत् ॥ ओमथ ॥ ॐ दुर्गा ॐ दुर्गा ॐ दुर्गा ॥

विवरणम् । श्रीकृष्णपण्डितविरचितजातिविवेकोऽयं तत्कृतवर्णाश्रमधर्मदीपिकाग्रन्था-
न्तर्गतः । अत्र मूलसङ्करवर्णानां भेदादिनिरूपणमस्ति ।

No. 68. जयसिंहकल्पद्रुमः । *Jaya Siṅha Kalpadrumaḥ.* Substance,
Káśmīri paper, 12×4 inches. Folia, 799. Lines, 5-9 in a page.
Character, Nágara. Date, Samvat 1770.* Appearance, written by
different hands, fresh, but slightly worm-eaten. Prose. Not correct.
Complete.

A work treating of Vratas or religious observances for the
most part voluntary, by Ratnákara Bhaṭṭa, son of Pandit Deva
Bhaṭṭa, a resident of Benares, under the direction of king Jaya
Siṅha, son of Viṣṇu Siṅha, and grandson of Kṛishna Siṅha and
a descendant of Mahárāja Mána Siṅha. Hence the work is
entitled *Jaya Siṅha Kalpadruma*. It is complete in eighteen
chapters.

Beginning. ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीवरदमूर्तिर्ज्ययति करिन्द्राननं(?) चारुचन्द्रावतंसं

* शाके विक्रमपाथिवस्य शुभदे व्योमर्षिसप्तैन्दुयुग्वर्षे शोभनसंज्ञके. But this is the date
of the original composition of the work. The date of the copy is not mentioned.

अवद्गुण्डपालीमिलङ्गांगमालं अपर्णासुतं विघ्नपूगं हरतं गणेशं सुरेशं
 तमाद्यं प्रपद्ये १ श्रीजानकीशं शरणागतैकदुःखापहं श्रीगिरिजाधवं च
 स्मृत्वाथ पूज्यौ पितरौ गुह्यं श्रीभानुरौ स्वर्यसमौ नमामि २ आसीद्
 ब्रह्माद्वितीयं विगुणविरहिनं निष्कलं निर्विकारं यच्चिन्मात्रं तदेव-
 प्रलयजलनिधौ विष्णुरूपं बभूव जातस्तन्नाभिपद्मादिधिरमितमतिस्तत्
 प्रपौत्राविवस्वान् तस्माद्वैवस्वतोभून्मनुरखिलगुणस्तज्ज इत्थाकुभूपः इत्था-
 कोस्तु कुले गिरीशसदृशोराजाककुत्स्थो ह्यभूत्तद्गोचात्ततनुर्दृढः सम-
 जनि श्रीधुंधुमारोदपः मांधाता तु तदन्वये समभवत् तस्यान्वयेभून्-
 मदान् राजा धर्मविद्वदे किलहरिचंद्रः सुरेंद्रोपमः पूते हरिश्चन्द्रकुले
 विशिष्टे गणेन युक्तः सगरोहि जातः भगीरथस्तत्कुलजः प्रसिद्धः श्रीजा-
 ऋवी येन महि (मही?) मनायि खट्वांगः समजनि तत्कुलेऽतिधन्ये तदंशे
 रघुरिति नामतः प्रसिद्धः तदंशे विभुरवितुं महीं च धर्मं श्रीरामः
 क्षपितनिशाचरो बभूव ६ तत्पुत्रः कुश इति विश्रुतः पृथिव्यां तदंशे
 विपुलयशा दृढस्तोभूत् युद्धे यः कुरुकुलनाशके प्रसिद्धे भित्वाकं परम-
 पदं जगाम सद्यः ७ तदंशे वितते मोहामटनुते धर्मैकसेतुर्मदान् पृथ्वी-
 राज इति प्रसिद्धमहिमा सत्सात्वतामग्रणीः राजा चचधुरंधरः समभ-
 वद् यस्याभवद्गोचरो वाचां यो मनसाप्यगोचरतरो विष्णुः कृपावारि-
 धिः ८ तदंशे मानसिंहः समभवदतुलः प्रत्यहं दानमत्तानीषादं तान्
 गजेंद्रानभिनवतुरगान् याचकेभ्यो ददायः (ददौ यः) यस्मिन्वाशानने-
 कानुदधिजलगतान् खंडशः खैर्वलोधैः कृत्वा साम्राज्यलक्ष्मीं समवहदभि-
 तो भारतं मत्स्यदेशे ९ मानसिंहादभूत्तस्माज्जगत्सिंहोमहाबलः जगत्-
 सिंहान्महासिंहोजयसिंहस्तु तत्सुतः १० येन श्रीजयसिंहेन दिल्लीद्रप-
 दलिष्ववः शिवप्रभृतिभूपाला वशं नीताः स्वतेजसा ११ तस्याग्रपुत्रः प्रवलः
 पृथुश्रीः श्रीरामसिंहोवनिपालपालः कौर्मो कुलेभूद्विजितारिवर्गः श्री-
 रामपादाब्ज (ज ?) विलग्नचित्तः ११ यः कृत्वा ब्रह्मपुत्राभिधनदपुलिने
 स्वर्णभूमिं विशालां सुक्तामाणिक्यरम्यां गिरिजलधियुतां चाददाद्वाङ्मेभ्यः
 दारिद्र्यं याचकानां कथमपि न गतं यत्पुराकर्णदानात् क्षिप्तं
 भूरि भूमिद्रविणवितरणैरर्थ्यतोनास्ति लोके १२ तत्पुत्रः कृष्णसिंहः प्रथि-
 तगुणगणः कृष्णवत्सेत्सवाद्योजातः पृथ्वीं पृथुश्रीररिगणतिमिरध्वंसने
 भानुरूपः तस्माच्छ्रीविष्णुसिंहः क्षपितरिपुगणः पालकः सज्जनानां राजा
 राजीवनेत्रः समजनि मथुरा पालिता येन पूर्वं १४ तस्माच्छ्रीविष्णुसिंहा-
 द्याद्राजा राजीवलोचनः जातः श्रीजयसिंहोऽसौ क्षीराब्धेरिव चंद्रमाः
 १५ वागीशः सुरपादपः सुरपतिश्चिंतामणिश्चंद्रमाः कंदर्पः कनकाचलोदि-

नमणिः पार्थः शिविविक्रमः बुद्धा श्रीजयसिंहभूपतिगुणैर्यथोक्तान्
स्वान् गुणान् हित्वा गर्वममुं च लोकमथ ते स्वर्गं गता लज्जिताः १६ तेन
श्रीजयसिंहेन सर्वशास्त्रार्थसंविदा संप्रार्थितस्तित्येः कृत्यं कुरुतेऽतिसुसंग्रहं
१७ रामांग्रिप्राणः सुकर्मनिरतः शांडिल्यगोचोद्भवः काशीस्थद्विजदेवभ-
ट्टनयः सघाट् सुविद्यान्वितः संलब्धैर्धनसंचरैर्वज्रविधैः सर्वान् क्रतूना-
चरन् तत्प्रीत्यै व्रतकल्पशाखिनममुं निर्मातिरत्नाकरः १८ हेमाद्रादीन्
सम (समा?) लोक्य ग्रंथान् प्राज्यार्थसंयुतान् तेभ्य एव समादाय पुरा-
णेभ्यस्तथैव च १९ किंचित् किंचिद्ब्रतव्राते तत्सिद्धे (द्वे?) समयेपि
च संदर्भोरचितो रामतुष्टौ च भवतादयं ।

End.

वामन पुराणे फाल्गुने त्रीहयो गावो वस्त्रं कृष्णाजिनान्वितं । गोविंद-
प्रीणगर्भाय दातव्यं पुरुषर्भ । तथा प्रातः स्नायी भवेन्नित्यं द्वौ मासौ
माघफाल्गुनाविति । तथा वाराह उ । फाल्गुनस्य तु मासस्य
पुष्पाणि सुरभीणि च । कर्माण्यतिशुभानीह गृहीत्वा भक्तिमान्नरः
जानुभ्यां धरणीं गत्वा कराभ्यामंगुलैः पुटं । गृहीत्वेति शेषः पुटं पुष्प-
पूर्णपत्रपुटं । नमो नारायणेत्युक्त्वा दमं मंत्रमुदीरयेत् ॥ नमोस्तु देव-
देवेश चक्रनिर्मथनप्रभो । नमस्ते लोकनाथाय सुप्रवीर नमोस्तुते ।
आदिमध्यावसानंतु न जानातीह कश्चन । वसंतागमपुष्पाणि गृह्णाण
पुरुषोत्तम । य एतेन विधानेन कुर्यान् ग्रामेतु (मासेतु?) फाल्गुने ॥
न च गच्छति संसारं परलोकं च गच्छति । इति वाराहपुराणोक्तः
फाल्गुनविधिः । श्रीमद्विष्णुसंज्ञोद्भूतविकटभट्टोद्भूतमत्तेभसिंहसंडोन्मा-
द्यत्तुरुष्कक्षुभितवसुमती पालने धर्मराजः पौत्रः श्रीकृष्णसिंहचित्तिप
कुलमणेर्विष्णुसिंहस्य पुत्रः श्रीमान् जाधि(ब्राजाधि?) राजोजयहरि-
रमराधीशवत् कौ सुखी स्यात् ॥ १ ॥ श्रीमत्पंडितदेवभट्टनयः श्रीरा-
घवांग्रिद्वयध्यानावाप्तसमस्तकामनिवहः सघाट् स रत्नाकरः । तुष्टौ
श्रीजयसिंहवर्मभट्टपतेः कल्पद्रुमेष्टादशवारादिव्रतविस्तरं समकरोद्गुच्छं
लसत् कामदम् ॥ १ ॥ यश्चक्रे वंतिपूर्यां द्विजवरसहितः सन्मखं सोत्-
सवाद्यं ज्योतिष्टोमं ततो वै जयन्टपतियुते वायुरेवाजयेयम् श्रेष्ठं सर्व-
क्रतुभ्योर्विविधविधियुतं । पौंडरीकं यज्ञं षट्त्रिंशद्वस्त्रं(र्ष?) साध्यं द्विजव-
रसहितं द्वादशाक्षक्रतुं च ॥ २ ॥ सर्वतो मुखमखं क्रतूत्तमं संविधाय
युगवेदिवायुतम् ॥ देवभट्टजनुषाग्रजन्मना कल्पवृक्षरचनावित्यं कृता ॥ ४ ॥
शाके विक्रमपार्थिवस्य शुभदे व्योमर्षिसंप्रेन्दुयुग्वर्षे शोभनसंज्ञके शिवति-
थौ मासे नभस्याख्यके । कूर्मश्रीजयसिंहदेवनगरे पुरेविकेशांचिते पंथः

कल्पतरुः समाप्तिमगमत् सज्ज्ञानवित्तप्रदः ॥ ५ ॥ रत्नाकरेण जयसिंह-
समर्चितेन सद्वाक्यरत्ननिवहैः परिसंगृहीतः । ग्रंथोऽर्थदः सफलकल्पम-
हीरहाख्यः श्रीजानकीशपदपद्मयुगेऽर्पितोऽयम् ॥ ६ ॥ ग्रंथान् वह्नन्
सुविततान् सुचिरं विभाव्य कष्टेन यः कविवरैरधिगम्यतेर्थः । निर्मत्-
सरं बुधवरापरितोविचार्य ग्रंथानुरीकृत तर्हि विना प्रयासम् ॥ ७ ॥
दिवि पंचकल्पतरवः परं श्रुता जयसिंहवर्त्मन्यपतेः समानते । कथमन्यथा
सुरगणोविकापुरे वसितुं सदाध्वरमिषात् समाययौ ॥ ८ ॥

Colophon.

इति देवभट्टात्मजपौंडरीकयाजिरत्नाकरविरचिते श्रीजयसिंहकल्पद्रुमो-
द्योते अष्टादशस्तवकैः ॥ श्रीराम राम रामः ।

विवरणम् । अम्बिकापुराधीशमहाराजाधिराजश्रीजयसिंहप्रवर्तितदेवभट्टात्मज श्रीरत्ना-
करभट्टविरचितो जयसिंहकल्पद्रुमो नाम विविधव्रतानुष्ठानसमयादिनिरूपकनिबन्धोऽयम-
ष्टादशस्तवकैः पूर्णोभवत् ।

No. 69. तिथ्यर्कः । Tithyarkah. Substance, country-made white paper, 9×3 inches. Folia, 110. Lines, 6-9 in a page. Character, Nágara. Date, ? Appearance, slightly worm-eaten. Prose and verse. Generally correct. Incomplete.

A work treating of the Tithis or lunar days as well as of the rites and ceremonies to be performed on such days, under the name of Tithyarka by Divákara, the author of Áchárárka, &c.

Beginning.

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः । जानकी-
नयनयुग्मगोचरं मानिनां नयनयोरगोचरं । नीलमेघरुचिररविं सदा
भावये मनसि राघवं मुदा ॥ १ ॥ उत्पत्त्यादिप्रकर्तारं हंतारं तमसः परं ॥
दातारं सर्वकामानां तं भजेहं पिकर्तनं (विकर्तनं ?) ॥ २ ॥ विभाव्य-
निखिलानांथान् (निखिलानर्थान् ?) वालानां कालवित्तये ॥ दिवाक-
रेण कृतिना तिथ्यर्कोऽसौ वितन्यते ॥ ३ ॥ अत्र षोडशतिथीनां निर्णय-
कृत्यं चोच्यते ॥ तत्र तिथिर्द्विविधा ॥ संपूर्णा खंडा च ॥ संपूर्णाक्ता
स्कंदपुराणे प्रतिपत्प्रभृतयः सर्वा उदयादौदयाद्रवेः ॥ संपूर्णा इति
विख्याता हरिवासरवर्जिता ॥ हरिवासर एकादशी ॥ तत्र संपूर्णत्वम-
ग्र वक्ष्यामः ॥ तदन्या खंडा । निर्णयलक्षणमुक्तं निर्णयाम्बते । तच्च
विप्रतिपन्नानो (नां ?) वाक्यानामितरेतरं विरोधपरिहारोच निर्णय-
स्तत्त्वदर्शनमिति । सर्वतिथिषु सृत्याद्युक्तमनुष्ठानं क्लृप्तं ॥

End. (खण्डितम्) ।

Colophon. (खण्डितम्) ।

विवरणम् । दिवाकरकृततिथितत्त्वनिर्णायकोऽयं निबन्धः तिथ्यर्कनाम्ना विश्रुतः ।

No. 70. तिथ्यादितत्त्वम् । Tithyáditattwam. Substance, country-made white paper, 12×4 inches. Folia, 174. Lines, 9-11 in a page. Character, Nágara. Date, ? Appearance, not old, but slightly worm-eaten. Prose and verse. Generally correct. Complete.

A work treating of the same subject as that mentioned in the last No., entitled Tithyáditattwa by Raghunandana, the chief authority of the Bengal School at the present time. It belongs to his series of Smṛititattwa, and has been published with a commentary in the Bengali character at Calcutta.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः ॥ प्रणम्य सच्चिदानन्दं रामं कामदमीश्वरं । तिथ्यादितत्त्वं तत्प्रीत्यै वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥ तत्र तिथिस्वरूपमाह हेमाद्रिकालमाधवयोः ॥ स्कांदे प्रभासखंडे ॥ अमा षोडशभागेन देवि प्रोक्ता महाकला । संस्थिता परमा माया देहिनां देहधारिणी ॥ अमादिपौर्णमास्यन्ता या एव शशिनः कलाः ।
तिथयस्ताः समाख्याता षोडशैव वरानने ॥ चंद्रमंडलषोडशभागेन परिमिता देहधारिणी आधारशक्तिरूपा अमानाग्नी महाकला प्रोक्ता त्रयोदयरहितत्वात् नित्या सक्स्त्रवत्सर्वानुस्यूता तदन्याः पंचदशकलाः पौर्णमास्यन्ताः ॥ प्रतिपदादितिथिविशेषरूपा इति षोडशैव कलास्तिथयः ।

End. अथ भाद्रपदे मासि त्रयोदश्यां तु द्वापरं माघे तु पौर्णमास्यां तु घोर (घोरं?) कलियुगं स्मृतं युगारम्भास्तु तिथयोयुगाद्यास्तेन विश्रुता अत्र वैशाखादयः पौर्णमास्यन्ता ग्राह्या ब्रह्मपुराणे तथैव तिथिकृत्याभी (भि?) धानात् मुखवाचिले कार्तिके नवमेऽहनि इत्यनेनैव सिद्धौ शुक्लपक्ष इति व्यर्थं स्यात् तेन भाद्रकृष्णत्रयोदशी अश्वयुक् कृष्णपक्षीयेति मैथिलोक्तं निरस्त (सं?) आसां प्रशंसामाह विष्णुपुराणं एताः गाथाः कथिताः पुराणैरनंतपुण्यास्तिथयश्चतस्र उपलब्धे चंद्रमासौ (चंद्रमसौ?) रवेश्च त्रिष्वष्टस्ययनद्वयेषु पानीयमप्यत्र तिलैर्विमिश्रं दद्यात् पितृभ्यः प्रयतोमनुष्यः आद्यं कृतं तेन समाः सहस्रं रक्ष्य (स्य?) मेतत् पितरो वदन्ति गंगास्नानमधिकृत्य भविष्ये

संवत्सरफलं तत्र नवम्यां कार्तिके तथा मन्वादी च युगादौ च मास-
 षयफल(लं?) लभेत् ॥ इति शिवं विरुद्धं गुरुवाक्यस्य यदत्र भाषितं
 मया तत्तन्तयं बुधैरेव स्मृतितत्त्वबुभुक्षया स्मृतितत्त्वे प्रमादार्थविरुद्धं
 वक्तुभाषितं गुणलेशानुरागेन तच्छोधं धर्मदर्शिभिरिति ॥

Colophon. इति वंद्यघटीयश्रीहरिदासभट्टाचार्यात्मजश्रीरघुनन्दनभट्टाचार्यविरचिते
 स्मृतितत्त्वे तिथितत्त्वं समाप्तं ॥ सु(शु?)भमस्तु ॥

विवरणम् । स्मार्तश्रीरघुनन्दनभट्टाचार्यविरचितं तिथ्यादितत्त्वं नाम प्रबन्धोऽयम् ।
 प्रसिद्धोऽयं निबन्धोमुद्रितश्च ।

No. 71. तिथ्यादितत्त्वम् । Tithyáditattwam. Substance, country-
 made white paper, 15 × 3 inches. Folia, 35. Lines, 6 in a page, having
 a small blank space in the middle. Character, Bengali. Correct. In-
 complete.

Another incomplete copy of the same work.

No. 72. तिथ्यादितत्त्वम् । Tithyáditattwam. Substance, country-
 made red paper, 14 × 2½ inches. Folia, 57. Lines, 6 in a page, having
 a blank space of about an inch square in the middle. Character,
 Bengali. Date, ? Appearance, not old. Prose. Correct. In-
 complete.

A third incomplete copy of the same work. The codex has
 an additional folium at the end without any page mark, and
 having no connection with the original work. It treats of the
 marriage ceremony.

No. 73. तिथ्यादितत्त्वम् । Tithyáditattwam. Substance, country-
 made coloured paper, 22 × 3½ inches. Folia, 144. Lines, 5-8 in a page,
 having a blank space in the middle of each page. Character, Bengali.
 Date, ? Appearance, very old, worn out, and writing effaced
 throughout. Prose. Generally correct. Complete.

The codex contains three works, all by the same author,
 and belonging to his Smṛititattwa series, viz., (1) a complete copy
 of the Tithyáditattwa as noticed above, occupying the first 111
 folia, (2) a copy of Vyāvaháratattwa, a work treating of civil law

finished in the first page of fol. 129 ; and (3) a copy of Vṛishot-sargatattwa, treating of the ceremony of liberating an ox on the occasion of a Śrāddha ceremony. As there are also separate copies of these two works in the library, we need not notice them here. The codex has also the first folio of the Jyotishtattwa of the same author.

End. प्रीयतां पुण्डरीकाक्षः सर्व्वयज्ञेश्वरोद्दरिः । तस्मिन् तुष्टे जगत्तुष्टं
प्रीणिते प्रीणितं जगत् ॥ श्रीहरिरिति मत्स्यपुराणीयं पठेदिति ॥ ० ॥

Colophon. इति श्रीरघुनन्दनभट्टाचार्यविरचितं सामगृष्टोत्सर्गतत्त्वप्रमाणं समाप्तं ॥
० ॥ * ॥ श्रीदुर्गा ॥ ० ॥ ॐ नमो गणेशाय ॥ ० ॥ ० ॥ ० ॥

विवरणम् । पुस्तकेऽस्मिन् श्रीरघुनन्दनविरचितस्मृतितत्त्वान्तर्गतास्त्रयोनिबन्धाः सन्ति, तिथ्यादितत्त्वं, व्यवहारतत्त्वं, दृष्टोत्सर्गतत्त्वञ्च । तत्र तिथ्यादितत्त्वन्वालोचितपूर्व्वं, व्यवहार-तत्त्वदृष्टोत्सर्गतत्त्वयोः पुस्तकान्तरसद्भावाद्वात्रालोचनं कृतम् । पुस्तकस्थाने च ज्योतिस्तत्त्वस्य पञ्चमेकं विद्यते ।

No. 74. तिथ्यादितत्त्वम् । Tithyáditattwam. Substance, country-made coloured paper, 24 × 3½ inches. Folia, 38. Lines, 6-8. Character, Bengali. Date, ? Appearance, old, worn out, and writing effaced in parts. Prose. Correct. Incomplete.

The codex contains three incomplete works belonging to the Smṛititattwa series of Raghunandana, viz., Tithyáditattwa, Vyavaháratattwa, and Práyaścittatattwa. We have already noticed the first, and as there are several other complete copies of the 2nd and 3rd, we need not notice them here.

विवरणम् । पुस्तकेऽस्मिन् स्मृतितत्त्वान्तर्गतास्त्रयोऽसम्पूर्णनिबन्धाः सन्ति, तिथ्यादितत्त्वम्, व्यवहारतत्त्वं, प्रायश्चित्ततत्त्वञ्च । तत्र तिथ्यादितत्त्वस्यालोचनं कृतं, व्यवहारप्रायश्चित्ततत्त्वयो-स्त्वाल्लोचनं यथास्थानं भविष्यति ।

No. 75. तिथिविवेकः । Tithivivekah. Substance, country-made white paper, 18 × 4 inches. Folia, 9. Lines, 8-9 in a page. Character, Bengali. Date ? Appearance, fresh. Prose. Generally correct. Complete.

A treatise on Tithis or lunar days by Mahámahopádhyaýa Sûlapáni belonging to his series, generally known by the name of Viveka. A very small fragment, only one folio, of a commentary by Sṛínátha Śarman is added at the end.

Beginning. ॥ ॐ नमो गणेशायः ॥ वचनद्वैधसंजातसंशयच्छिदुरः सतां । तनोतु सुदमत्युच्चैर्द्विखण्डतिथिनिर्णयः ॥ प्रतिपदादितिथिविशेषविहितानां स्नान-दानादिकर्मणामखण्डतिथौ निःसंशयमनुष्ठानं । यदा तु दृष्टिच्छा-सादिना दिनद्वये तिथिप्राप्तिस्तदा कुत्र क्रियेति संशये कथं निर्णयः । तत्र संवत्सरप्रदीपः । सा तिथिस्तदहोरात्रं यस्यामभ्युदितोरविः । तया-कर्माणि कुर्वीत ऋषयश्च न कारणं । ययास्तं सविता याति पितर-स्त्रामुपासते । तिथिन्तेभ्योऽपराह्लोहि स्वयं दत्तः खयभूवा । इति गृह्यपरिशिष्टवचनाद्वैवे कर्मण्युदयगामिनी पित्रे कर्मण्यस्तगामि-नीति व्यवस्थामाह ।

End. यथा पद्मपुराणे दिवारात्रौ व्रतं यच्च एवमेव तिथौ स्मृतं तस्यामुभययोमि-न्यामाचरेत् व्रतं व्रती ॥ तेन प्रतिपद्युक्तापि द्वितीया कर्मार्थं दिवा-रात्रौ च लभ्यते । न च युग्मदेवः (युग्मादरः?) कार्यः दि (द्वि?)तीया तृतीयायुख(युग्म?)दिने द्वितीया (द्वितीया?) विहितकर्मणि द्वितीय-कोनस्याभावादित्यर्थः(?) ॥

Colophon. इति शूलपानि(णि?) महामहोपाध्यायविरचितस्तिथिविवेकः समाप्तः ॥ श्रीगुरुदेवशर्म ॥ ० ॥ श्रीदुर्गाशर्म ॥ श्रीरघुनाथशर्म ॥ श्रीवल्लदेव-शर्म ॥ ० ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ गजनिमीलननवत्वा(?) मनश्चिरं दध-ति दर्शनतत्त्वविदः स्मृतौ । पदपदार्थविचारजाताः परे तदिह शिष्य-हिताय मम श्रमः । श्रीकराचार्यपुत्रेण श्रीमत् श्रीनाथशर्मणा । व्याख्या-तिथिविवेकस्य यथामति वितन्यते ॥

विवरणम् । महामहोपाध्यायश्रीशूलपाणिपुत्रतस्तिथिविवेकोनामायं प्रबन्धः । पुस्तकेऽस्मिन् श्रीनाथपुत्रतन्मूलग्रन्थव्याख्याया अपि किञ्चिदंशो वर्तते ।

No. 76. तिथिव्यवस्था । Tithivyávasthá. Substance, country-made yellow paper, 24×4 inches. Folia, 45. Lines, 6-7 in a page, having a blank space of about an inch square in the middle of each page. Character, Bengali. Date, ? Appearance, fresh. Prose. Generally correct. Complete.

A work pointing out what religious observances are to be performed in what Tithi, according to the precepts of the Śāstras.
Anonymous.

Beginning. श्रीकृष्णाय नमः ॥ प्रायशः सङ्कल्पानामेव कर्मणामारम्भकत्वादादौ स एव निरूप्यते । कायवाङ्मनोभिराचरितं कर्म फलाय समर्थमिति श्रुत्या एषामङ्गत्वं (त्व ?) सुक्तं । तत्र केन रूपेण कस्याङ्गत्वमित्याह मनसा संकल्पयति वाचाभिलपति कर्मणा चोपपादयतीति । सङ्कल्पयति अमुककामेन मयेदं कर्तव्यमिति निश्चिनोति वाचा वाक्येनाभिलपति मनसा निश्चितमर्थं तद्बोधकपदैरभिधत्ते कर्मणा कायव्यापारेण उपपादयति यथाविधि समापयतीत्यर्थः । सङ्कल्पयतीति विध्यर्थे लट् ननु अमुककर्माहं करिष्ये इति संकल्पे कर्मपदेन साङ्गप्रधानमेव कर्माच्यते तथा च किञ्चिदप्यङ्गं सङ्कल्पात् प्राक् नाचरणीयं करिष्ये इति प्रतिज्ञाबाधापत्तेः ।

End. अथ सुवर्णदानं ॥ भविष्ये तस्यां तृतीयायां वेदविष्णु ब्राह्मणाय वै । माषशोषड़मात्रं वा (माषशोड़शमात्रं वा ?) सुवर्णं यः प्रयच्छति । स हेमरत्नखचिते विमाने सर्वगे शुभे । सर्वपापविनिर्मुक्तः सर्वमूषणभूषितः । सर्वैश्वर्यसम्पन्नश्च सर्वलोकेषु सर्वदा । ब्रह्माण्डान्तरसंस्थेषु वज्रभोगान् पृथग् विधान् । अनुभूय स्वपितृभिर्यावदाहुतसंज्ञवं । ततो रुद्रस्य सायुज्यं प्राप्नोति च न संशयः । देव ब्राह्मणा (न् ?) संपूज्य ॐ अद्याक्षयतृतीयायां गङ्गातीरे सर्वलोकाधिकरणकहेमरत्नखचितसर्वगशुभविमानाधिकरणकसर्वपापविनिर्मुक्तसर्वमूषणभूषितसर्वैश्वर्यसम्पन्नस्वकीयपितृसद्धितयावदाहुतसंज्ञवपृथग्विधवज्रभोगोपभोगतदुत्तररुद्रसायुज्यकामः षोड़शमाषपरिमितं सुवर्णमग्निदैवतमित्यादिदक्षिणास्पर्शान् । अन्यत्र विहितं कर्म यद्गङ्गातीरे क्रियते तस्य फलं कोटिगुणं । गङ्गातीरे कृतं यत् तत् कोटिकोटिगुणं भवेदिति विधानात् । तथा ब्राह्मे सर्वदानानि नियमा आयासाश्च तपांसि च । यज्ञोदानं तथायुष्यं आदश्च सुरपूजनं । गङ्गायां तु कृतं सर्वं कोटिकोटिगुणं भवेदिति ॥

Colophon. समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥ ॐ तत्सत् ॥ ० ॥ श्रीरामः शरणं । श्रीमधुसूदनः ॥ श्रीकृष्णः ॥ श्रीहरिः ॥ श्रीमधुसूदनः ॥

विवरणम् । कस्यां कस्यां तिथौ कानि कानि धर्माकर्मणि कार्याणीति विधिव्यवस्थाविषयकोनिबन्धोऽयम् ।

No. 77. त्रिकाण्डमण्डनं (सटीकम्) । Trikāṇḍamaṇḍanam (Satīkam). Substance, country-made white and yellow paper, 13×5 inches. Folia, 30. Lines, 9-17 in a page. Character, Nágara. Date, ? Appearance, fresh. Prose and verse. Generally correct. Complete.

A work treating of some special Vedic rites, such as 'Somayága,' &c., by Trikāṇḍa Maṇḍana Bháskara Mísra, son of Śríkumára Swámin, in verse. It is based upon the rules of Apastamba, and is complete in three chapters. The codex under notice has also an explanatory gloss in the margin under the name of Pada Prakásiká. Anonymous.

Beginning of the gloss. श्रीगजाननाय नमः ॥ भुजंगोभुजगो यस्य वामगा वामलोचना । सर्वदः सर्वदा दिश्यात् स शिवः सशिवः शिवं ॥ १ ॥ उच्चैर्गतिर्जगति सिध्यति धर्मतस्ते तत्र प्रभाववचनैः कृतकेतरैस्ते तेषां प्रकाशनदृशा च गुरोः सकाशात् तस्मात्तमेतमहमादरतो नमामि ॥ २ ॥ व्याख्यानपेक्षः सुधियां निबन्धो व्याख्यायपेक्षोऽल्पधियां निबन्धः । दुरुद्ध- शब्दार्थविधानयुक्ता सा चेद्दृष्ट्या तद्ग्रथनः प्रयासः ॥ ३ ॥ त्रिकाण्ड- मण्डनव्याख्यानतः पदप्रकाशिकां स्फुटां स्फुटप्रबोधाय कुर्वे संचिप्रयुक्ति- भिः ॥ ४ ॥ चिकीर्षितस्य ग्रन्थस्य प्रत्यूहापोहद्वारा परिसमाप्तरथं स्मृतिशिष्टा- चारपरिकल्पितश्रुतिबोधितकर्तव्यताकं स्तेष्टदेवतानमस्काररूपं मंगल- माचरणशिष्यशिष्यायै निबन्धंश्चाभिधेयं प्रतिजानीते त्रियमित्यादिना ॥

Beginning of the text. त्रियं वागीश्वरीं देवीं संप्रणम्य विनायकं । गुरुंश्च सोम- यागस्य प्रयोगः कथ्यतेऽधुना ॥ १ ॥ तत्राधिकारकालादि प्रथमं प्रतिपा- द्यते । सूत्रान्तरमतं वक्ष्ये सोमयागे क्वचित् क्वचित् ॥ २ ॥ प्रसंगादग्नि- होत्रेष्टि पञ्चाधानोपयोगि यत् ॥ तत्रापि लेशतः किञ्चित् प्रवक्ष्ये तत्र तत्र च ॥ ३ ॥ अधिकारास्त्रिधा नित्यकाम्यनैमित्तिकत्वतः । ते च श्रौतार्थवादोत्पत्त्येकल्पत्वेन त्रिधा पुनः ॥ ४ ॥ पितृयज्ञस्य चांगत्वमापसंवेन दूषितं ॥ साधितं तु भरद्वाजसूत्रभाष्यकृता श्रुतेः ॥ ५ ॥

End of the text. शुक्ले पक्षे निशिप्रेतस्येच्छेति प्रातराहुति एवं प्रतिनिधिप्रोक्तस्तत्- कार्यं च विधिः पृथक् ॥ १८ ॥ अवशिष्टोऽत्र यः कश्चित् स्वे स्वे स्थाने वदामि तम् ॥ १९ ॥

Colophon of the text. ॥ इति वादिभट्टमुञ्जरकुठारश्रीकुमारस्वामिस्वरिस्त्रनुत्रिकाण्ड मण्डनभास्करमिश्रसोमयाजिकृतापसंवसूत्रध्वनितीर्थकारिकासुप्रतिनिधि

निरूपणकार्यनिरूपणं समाप्तं ॥ ॥ श्रीरामकृष्णाय नमः ॥ श्रीरामचंद्राय
नमः ॥ श्रीरामाय नमः ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

End of the gloss. ननु निमित्तसत्त्वे किं कार्यमत आह तावतेति कृच्छ्रेण संकटेन
एवमपि आपदनिवृत्तौ चतुर्थपक्षे पुनः पक्षद्वयमः कार्य इत्याह पक्षांतरे
इति कठसंमतिमाह पक्षद्वयेमां अन्याचार्यमतमुत्थापयति आपदिति
स्पष्टं समासद्वयप्रकरणान्तरमाह अथेति सायं प्रातर्होमे सायं सोमस्य
होतव्यौ समिदेका द्वे वा भवतः । उभयथाश्रवणात् तत्र नियममाह
सायमिति ॥ १८१ ॥ अग्रे टीका न मिलति ॥ ॥ श्रीरामकृष्णाय नमः ॥
श्रीरामाय नमः ॥ ॥ ॥ ॥

Colophon. (खण्डितम्) ।

विवरणम् । त्रिकाण्डमण्डनं नाम श्रीकुमारस्वामिस्वरिपुत्रत्रिकाण्डमण्डनभास्करमिश्रकृत
आपस्तम्बसूत्रानुगतसोमयागादिविषयकोऽयं निबन्धः । अत्र त्रयः परिच्छेदाः सन्ति तत्र
प्रथमे सोमयागादीनां स्वरूपनिरूपणं, द्वितीये द्रव्याणां, तृतीये प्रतिनिधीनाम् । मूलं कारि-
कारूपं, कारिकाश्च २१९ संख्याकाः सन्ति । पुस्तकस्यास्योभयपार्श्वे काचिद्वाक्या च वर्तते,
सालसम्पूर्णा ।

No. 78. दीपकलिका । *Dīpakalikā*. Substance, country-made yellow
paper, 25 × 2½ inches. Folia, 73. Lines, 8 in page. Character, Bengali.
Date, ? * Appearance, fresh. Prose. Generally correct. Complete.

A commentary on Yājñavalkya's text by Mahāmahopādhyāya
Sūlapāni surnamed Sāhūdiyā.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः । अशेष कलुषध्वंसि नत्वा कृष्ण पदाम्बुजं ।
याज्ञवल्क्यस्मृतेष्टीकां शूलपाणिः समातनोत् ॥ १ ॥ अज्ञानतिमिरग्रस्त-
शास्त्रार्थप्रतिपत्तये । कृतेयं दीपकलिका कलिकालमलापहा ॥ २ ॥
योगीश्वरमित्यादि ॥ योगिनां सनकादीनामीश्वरमारार्थं । याज्ञवल्क्य-
नामानन्दपि संपूज्य यथाविधि पूजयित्वा अश्रुवन् तमुक्तवन्तः ॥ मुनि-
भिरपि धर्मसन्देहे शृच्छमानस्य याज्ञवल्क्योत्कर्षः सूचितः ।

* As Sūlapāni lived about 500 years ago, the date of the work can be easily
inferred.

End.

य इदमित्यादि ॥ भवानिति याज्ञवल्क्यस्य निर्देशः ॥ ३०८ ॥ श्रुतेत्यादि ॥ ॐ शब्दोऽव्ययार्थवाचकः । अपेक्षितार्थानुमतौ स्वयम्भुनमस्करणं आचारपालनार्थं मङ्गलार्थं चेति ॥ ० ॥

Colophon.

इति साङ्गडियामहामहोपाध्याय श्रीशूलपाणिविरचितायां याज्ञवल्क्यटीकायां तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥ ० ॥ याज्ञवल्क्यप्रमाणं ॥ ६४३ ॥ ० ॥ श्रीश्रीरामचन्द्राय नमः ॥ ० ॥ श्रीकृष्णाय नमोनमः ॥ ० ॥ श्रीराधामाधवाय नमोनमः ॥ ० ॥

विवरणम् । महामहोपाध्यायश्रीशूलपाणिविरचिता याज्ञवल्क्यस्मृतिटीका दीपकलिकाख्या । सुप्रसिद्धेयम् ।

No. 79. द्वैतनिर्णयः । *Dwaita-nirṇayaḥ*. Substance, country-made white paper, 15 × 4 inches. Folia, 207. Lines, 7-8 in a page. Character, Nāgara. Date, ? Appearance, not old. Prose. Generally correct. Complete (?).

A work discussing doubtful or controversial points of sacred law, by Chandra Śekhara Vāchaspati, generally known as Vāchaspati Miśra.

Beginning.

श्रीगणेशाय नमः ॥ प्रणम्य शिवमद्वैतं द्वैते विज्ञानदायकं । श्रीवाचस्पति धीरेण द्वैते निर्णय उच्यते ॥ इह खलु स्मृतितन्त्रे वेदतत्त्वार्थविज्ञाः कतिकति मुनिवृद्धा द्वैधमाच्छिद्य धर्मान् । स्वकृतनिखिलतन्त्रैर्दर्शयामासुरेयान् तदनुपठिततज्ज्ञाः शेषवाक्यञ्च चक्रुः ॥ तद्धर्मशास्त्रमखिलं स चिरैर्विभाज्य कर्माण्यशेषरचनापरिपूरितानि । संस्थापितानि विबुधैः कृतिभिस्तथापि द्वैतं व्यवस्थितभिदा परिवर्त्तते यत् ॥ तदुद्वैतवारणद्वयं स्मृति तर्कजालं श्रीचन्द्रशेखरकृती वज्रशस्तनोति । मान्यान् प्रणम्य तदिदं विनिवेदयामि यत्तत्र नूतनवचः सहसा न हेयं ॥ अथ समयस्य द्वैते ॥

End.

इति हारीतवचनन्तु दानमात्रपरं दत्तस्येति श्रुतेः । अन्यथा देवतार्थत्यक्ते उपेक्षिते च पुनरादानदोषः स्यात् । एतेन त्यक्तुरद्वैतसंभवात् त्यागेन स्वत्वनाशत् दत्तादाने दोषश्रवणात् । नैवेद्यादिग्रहणे तद्वचनाभावाच्च न भोग उचित इति हेयं ॥ * ॥ * ॥ * ॥ * ॥

Colophon.

(नास्ति) ।

विवरणम् । श्रीचन्द्रशेखरवाचस्पतिविरचितः, चिरपरम्पराप्रचलितधर्मशास्त्रीयव्याख्या-
विषयकमतद्वैधसमन्वयविषयकोऽयं विबन्धः । सुप्रसिद्धोऽयमाधुनिकनिबन्धकर्तृभिर्विज्ञः समु-
दाहृतश्च ।

No. 80. द्वैतनिर्णयप्रदीपः । Dwaitanirṇaya Pradīpaḥ. Substance, country-made yellow paper, 24×3½ inches. Folia, 43. Lines, 8 in a page. Character, Bengali. Date, ? Appearance, nearly fresh, but slightly torn. Prose. Generally correct. Complete.

A short commentary on the Dwaitanirṇaya noticed last, by Mahāmahopādhyāya Gokulanātha, under the name of Dwaīta-nirṇaya Pradīpa.

Beginning. नमो गणेशाय ॥ तत्राभिप्रायिकं नाम दाय्यादीनामुद्देशं कल्पयित्वोद्देश्य-
सङ्ख्यादानादिप्रकरणमुद्देशमूलभूतावसरसङ्ख्याञ्च नचैवमप्येतेषां प्रकर-
णानामेकार्थत्वाभावादेका(क?) वाक्यत्वानुपपत्तिरेकधर्मावच्छिन्नार्थकत्व-
स्यैवैकार्थतापदार्थत्वात् स च धर्मस्मार्तधर्मत्वावतिप्रसक्तस्यापि वाक्यार्थ-
तावच्छेदकत्वे दोषाभावात् अन्यतमत्वात्तादृशोधर्म इत्युद्देशादिसङ्ख्या-
दानस्वरूपं निरूपयितुमुपक्रमते ।

End. बालस्य गर्भाष्टमादौ मुख्यकाले शान्तिं कृत्वोपनयनं न तु गुर्वशुद्धामनुक्त
(वनुक्त?) वत्सरे नवमादाविति वाक्यार्थः गर्गः व्रतवन्धे विवाहे च प्रति-
ष्ठायां विशेषतः । गोचरेणैवकर्त्तव्यं वेधादिकमकारणं । तेन व्रतादौ
गुरुशुद्धिगोचरोनैवापेक्ष्यते न तु वेधोनाष्टवर्गेण चेति प्रतीयते । प्राच्यास्तु
अष्टवर्गविशुद्धेषु गुरुशीतांशुभानुषु । व्रतोद्वाहौ प्रकर्त्तव्यौ गोचरे न
कदाचनेति राजमार्तण्डवचनमाद्रियन्ते । आवाल्यादेकमनसामयायूय-
मुपासिताः । युष्माभिः सर्वविद्याभिः कृतं साहायकं मम ॥ ० ॥

Colophon. इति महामहोपाध्याय श्रीगोकुलनाथप्रणीतः सम्पूर्णोद्वैतनिर्णयः प्रदीपः ॥
० ॥ समाप्तः ।

विवरणम् । प्रदीपनामधेयाद्वैतनिर्णयस्य संक्षिप्तटीका महामहोपाध्यायगोकुलनाथ-
प्रणीता ।

No 81. धर्मतत्त्वप्रकाशः । Dharmatattwa Prakāśaḥ. Substance, country-made white paper, 12×4 inches. Folia, 264. Lines, 8-9 in a
10 s. c.

page. Extent, 6,521 ślokas. Character, Nágara. Date, Śaka 1667.* Appearance, not old but slightly worm-eaten throughout. Prose. Generally correct. Complete.

A treatise on religious merit, describing fully what it is and of how many kinds, as also by what means it can be acquired, by Śiva, son of Govinda Díkshita Súri, a descendant of the Cháturdhara family and a resident of Kúrpara, a town on the banks of the Godá river. But the digest was compiled in Pratisthána or Allahabad.

Beginning.

श्रीगणेशाय नमः वंदेऽहं दक्षिणामूर्तिं मूर्तिं श्रुतिशिरोगिरां । प्रहर्तुं
मूलमज्ञानं ज्ञानमाप्नुमभीक्षितं १ इह खलु संसारचक्रे बंधमयमाणानां
दुर्विषयविविधतापतप्तानां सकलदुःखोपशमाय निरतिशयसुखावाप्तये
सकलपुरुषार्थेष्वग्रोधर्म एव परमोपाय इति तत्रावश्यमास्थातव्यं पुरु-
षेण यद्यपि परमपुरुषार्थो मोक्ष एव तथापि तस्य तमेतं वेदानुवचनेन
ब्राह्मणा विविदिषन्ति यज्ञेन दानेन तपसा नाशकेनेति श्रुतेर्विविदिषांग-
त्वेन धर्मस्य चित्तशुद्ध्यर्थदोषायत्वात् धर्मेण पापमपनुदतीति श्रुतेश्चाव-
श्यकत्वं तत्तत्क्षणं चोदनालक्षणोर्थोधर्म इति जैमिनिना फलतोऽपि
यत्कर्म नानर्थेनानुवध्यते केवलं प्रीतिहेतुत्वात्तद्धर्म इति कथ्यत इति
भट्टप्रभृतिभिरुक्तं ॥ प्रमाणंतु वेदोऽखिलोधर्ममूलं तद्विदां च स्मृतिशीले
पुराणन्यायमीमांसाधर्मशास्त्राङ्गमिश्रिताः वेदाः स्थानानि विद्यानां धर्मस्य
तु चतुर्दशेत्युक्तं भाट्टप्रभेषु तद्भेदाश्च योगीश्वरव्याख्यायां विज्ञानेश्वरेण
प्रपञ्चितास्तत एवावगंतव्याः स च द्विविधः श्रौतः स्मार्तश्च । तत्राधान-
सिद्धाग्निसाध्यः प्रथमः प्रसिद्धः द्वितीयस्तत्तदुत्तमस्वकारैः संस्कारगर्भा-
धानादिलक्षणः ।

End.

धर्मार्थं कारयितुः फलमाह संवर्तः ब्रह्मचारियतीनांतु वपनं यस्तु
कारयेत् न स्वकर्माणि कुर्व्याणश्चक्षुमान् जायते नर इति धिक् (दिक्?)
विख्याते कविकचमध्यवर्तिगोदोदक्तीरे नगरमहिम्नि कूर्पराख्ये गोविंदः
श्रुतिनयसिंधुपारदश्चा श्रीचातुर्धुरकुलमंडनं पुरासीत् श्रीकंठं मनसि
विभाव्य नीलकंठस्तत्सुनुः श्रितवटकाननं सुरशांषे(वे?) दांतैः शमन-
दिगाननं श्रुतीनां व्याख्याने किल चतुराननोबभूव गोविंदस्तद्वपुर्भूः श्रुति-
हृदयमुनिः सर्वतंत्रस्वतंत्रस्तज्जस्तच्छिचित्तार्थः शिवमिदमकरोद्धर्मतत्त्व-

* नागाग्रसभूषाके पंथोऽयं पूर्णतांगतः । This is the date of the work.

प्रकाशः भूयः प्रीत्यै शिवाख्ये शमदमिनि महानैष्ठिक ब्रह्मचर्य्ये वाराणस्या-
प्रजन्मा सुरसरिदमले श्रीप्रतिष्ठानतीर्थे नागांगरसभूशके शालीवा-
हनजे क्षये नभस्य सिततुर्य्येऽङ्गि ग्रंथोऽयं पूर्णतां गतः ॥ ४ ॥

Colophon.

इति श्रीमत्पदवाक्यप्रमाणज्ञमर्यादाधूरं(धरः?) श्रीचातुर्धुरवंशावतंस
गोविन्ददीक्षितस्वरिद्धनोः शिवस्य कृतौ धर्मतत्त्वप्रकाशः समाप्तिमग-
मत् ४ ४ ४ ४ ४ ४ ॥ ग्रंथसंख्या ६५२१ ॥

विवरणम् । धर्मतत्त्वप्रकाशोनाम धर्मस्वरूपभेदादिनिरूपकोऽयं निबन्धः ।

No. 82. धर्मतत्त्वप्रकाशः । Dharmatattwa Prakāśaḥ. Substance, Kás-
mirí paper, 12×3 inches. Folia, 82. Lines, 6-10 in a page. Character,
Nágara. Date, ? Appearance, very old, slightly worm-eaten, and
the folia bound together between paste-boards on each side. Prose.
Generally correct. Incomplete.

Another incomplete copy of the work noticed last.

विवरणन्तुपूर्वम् ।

No. 83. धर्मानुबन्धिश्लोकव्याख्यानम् । Dharmánubandhi-śloka Vyá-
khyānam. Substance, country-made white paper, 12×2 inches. Folia,
31. Lines, 6 in a page. Character, Nágara. Date, ? Appearance,
nearly fresh. Prose and verse. Correct. Complete.

A short commentary on some verses relating to religious ob-
servances, originally compiled by Kṛishṇa Paṇḍita. By Rāma
Paṇḍita, great-grand-son of Kṛishṇa Paṇḍita, the compiler of the
text.

Beginning.

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीकृष्णं प्रणिपत्य तत्सुतमयोवीरेश्वरं तत्सुतं
श्रीविद्वत्पुरुषोत्तमं तदनुजं श्रीचक्रपाणिं ततः । गोपीनाथगुरुं च कृष्ण-
रचितश्लोकार्थसंदीपनं कुर्व्वे रामपदाभिधो भवतु तच्छ्रीविश्वनाथार्पणं ॥१॥
स्मृत्यंतरे स्नानांगतर्पणमुक्तं । स्नानादनंतरं तावत् तर्पयेत् पितृदेवताः ।
उत्तीर्य्य पीडयेद्दत्तं संध्याकर्म ततः परं ॥ नित्यं नैमित्तिकं काम्यं त्रिविधं
स्नानमुच्यते । तर्पणंतु भवेत्तेभ्य अंगत्वेन प्रकीर्तितं । तर्पणं देवतानांतु
कृत्वा वै प्राङ्मुखः शुचिः । अधिकारी भवेत्पश्चात् पितृणां तर्पणे सदा ।

End.

अस्यार्थः । वेद्या मार्जनं वहिरास्तरणं कृत्वा । पितरः शुधं(ध्यं?) तामित्युक्त्वा पिंडा देयाः । ततः अंजनमभ्यंजनं वासः । उपस्थानं । नमो च इति यजुषा कर्जं परेतन इत्युक्त्वा सुप्रोक्षितं । गोवष्टदिः अस्त्वित्युक्त्वा स्वस्तिवाचनं अक्षय्य उपतिष्ठतामित्युक्त्वा दक्षिणां दत्त्वा । अघोराः इत्याशिषं गृहीत्वा । पात्रचालनं कृत्वा विसर्जनं । आमावाजवराः आयु प्रजामिति । अद्यमे इत्यभिवाद्य आसीमांतमनुव्रजेत् ॥ १४ ॥ इति संचेपः । अत्र प्रमाणभूतवचांसि पूर्वमेवोक्तानीति विरम्यते ॥

Colophon.

इति श्रीशेषकृष्णपंडितवृद्धतत्पौत्ररामपंडितविरचितं कृष्णपंडितकृतधर्मागमानुबंधिश्लोकव्याख्यानं समाप्तं ॥ ६ ॥ श्रीशिवार्पणमस्तु ॥ ६ ॥

विवरणम् । श्रीकृष्णपण्डितसंगृहीतधर्मानुबंधिवचनविशेषाणां श्रीरामपण्डितकृतव्याख्यानम् ।

No. 84. निर्णयसिन्धुः । Nirṇayasindhuḥ. Substance, country-made white paper, 10×4 inches. Folia, 487. Lines, 10-16 in a page. Character, Nágara. Date, 1578* S'aka. Appearance, very old, worn-out, and written by different hands. Prose. Generally correct. Complete.

A comprehensive work on religious observances entitled Nirṇaya Sindhu or Nirṇaya Kamalākara, complete in three chapters, by Kamalākara, son of Rámakṛishṇa. It is a famous work, and respected as an authority throughout India.

Beginning.

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीपितृचरणाभ्यां नमः । कारुण्यैकनिकेतं रामं सीतालतायुक्तं । विश्वामित्रान्ववायव्रततिसमालंबशखिनं वंदे ॥ १ ॥

लक्ष्मीसहायं कल्पद्रुतलरंजितगोकुलं । वर्धापीडं घनश्यामं सहः किञ्चिदुपास्महे ॥ २ ॥ वेदार्थधर्मरक्षायै मायामानुषरूपिणं । पितामहं हरिं वंदे भट्टनारायणाक्षयं ॥ ३ ॥ यत्पादसंस्मृतिः सर्व्वमङ्गलप्रतिभूर्मता । तान् भट्टरामकृष्णख्यानं श्रीतातचरणान्नुमः ॥ ४ ॥ सर्व्वकल्याणसंदोहनिदानं यत्पदद्वयं । द्युनदीसोदरीमंवासुमाख्यां नौमि सादरं ॥ ५ ॥ विंदुमाधवपादाब्जरोलंवीकृतविग्रहं । ज्वायांसं धातरं भट्टदिवाकरमुपास्महे ॥ ६ ॥

* The work was originally written in 1666 Samvat ; see the end.

हेमाद्रिमाधवमते प्रविचार्य सम्यगालोच्य तत्त्वमथ तीर्थकृतां परेषां ॥
 श्रीरामकृष्णतनयः कमलाकराख्यः काले यथामतिविनिर्णयमातनोति ॥
 ७ ॥ संति यद्यपि विद्वांसस्तन्निबंधाश्च कोटिशः ॥ तथाप्येतस्य वैदग्धी
 केचिद्विज्ञातुमीशते ॥ ८ ॥ तत्र संचेपतः कालः षोडश ॥ अष्टोऽयन-
 मृतुर्मासः पक्षोदिवस इति । तत्राष्टोमाधवमते पंचधा । सावनः सौर-
 खांद्रोनाक्षत्रो वार्धस्वत्य इति ।

End.

हंसपरमहंसादीनां पार्वणादिकमपि न कार्यं इति श्रुलपाणिः । आद्य
 चिंतामणौ दत्तात्रेयः । एकोद्दिष्टं जलं पिंडमाशौचं प्रेतसत्क्रियां । न
 कुर्याद्दार्षिकादन्यद् ब्रह्मभूताय भिक्षवे । प्रेतक्रिययैकोद्दिष्टनिषेधे सिद्धे
 पुनस्तद्ग्रहणमाब्धिकपरं । ततस्तत्पार्वणमेव । त्रिदंडिनां द्वादशे-
 नारायणवलिः । तद्विधिरन्यश्च विशेषः प्रागुक्तः । इत्यलं ब्रह्मना ॥ ॥ एवं
 निरूपितमिदं गृह्यमंतु धर्मतत्त्वं विचार्य वचनैश्च नवैश्च सम्यक् । तद्दो-
 षदृष्टिमपचाय विचार्यणीयं विद्वद्भिरित्यविरतं प्रणतोऽस्मि तेषु ॥ १ ॥
 मया सदाऽसदा तदिह गदितं मंदमतिना किमेतच्छक्यं वा व्यवसितुमपि
 स्वल्पमतिना । तदेवं यत्किंचिद्गदितमिह व्याख्यातमहिमाप्रतापोऽयं
 सर्व्वविकसतु च पित्रोश्चरणयोः ॥ २ ॥ यो भाद्रतंत्रग्रहणावकर्णधारः
 शास्त्रांतरेषु निखिलेष्वपि मर्मभेदा । योत्र अमः किल कृतः कमलाकरेण
 प्रीतोमुनास्तु स कृती बुधरामकृष्णः ॥ ३ ॥ श्रीभट्टरामेश्वरस्वरिस्त्रनुः
 श्रीभट्टनारायणस्वरिस्त्रनोः । श्रीरामकृष्णस्य सुतः कृतीमं यथाग्निवंधं
 कमलाकराख्यः ॥ ४ ॥ नानानिर्णयकत्वान्निर्णयसिंधुः प्रोच्यतां विबुधाः ।
 निर्णयसरोजवत्त्वान्निर्णयकमलाकरोप्यस्तु ॥ ५ ॥ वसु ऋतु ऋतु भूमिमिते
 (१६६६?) ऽये नरपतिविक्रमतोऽथ याति रौद्रे । तपसि शिवतियो समा-
 पितोऽयं रघुपतिपादसरोजरुहेर्पितश्च ॥ ६ ॥ जगति सकलविद्यासिंधु-
 मुष्टिंधयानां परमणिपरीक्षा युज्यते सज्जनानां । तदिह मम निबंध-
 दूषणं भूषणं वा यदि भवति विदग्धैस्तद्व्यवश्यं विमृश्यं ॥ ७ ॥

Colophon.

इति श्रीमत्पदवाक्यप्रमाणपारापारपारीणश्रीमद्रामेश्वरभट्टस्वरिस्त्रनुनारा-
 यणभट्टसुतश्रीरामकृष्णभट्टात्मजकमलाकरभट्टकृते निर्णयसिंधौ तृतीयः
 परिच्छेदः समाप्तः ॥ रम्ये श्रीमति निर्भराभिधपुरे भूद्वानुशर्माग्रिमान्
 ख्यातः सर्व्वमहीसुरार्चितपदः श्रीमान् यजुर्व्वेदवित् । यच्चा भार्गववंश-
 भूषणमुदारोचिष्णुपादां वुजद्वंदासक्तमनाः परोपकरणः सौजन्यपाथोनि-
 धिः ॥ १ ॥ पुत्रास्तस्य गुणाकराः सुमनसश्चत्वार एवादिमस्तेष्वासीत्किल-
 भास्करस्तदनुजः श्रीमान् धनेशभिधः ॥ तत्पश्चात्कमलाकरस्तदनुजो-

नारायणस्तुता आसन् सचरिताः श्रुतिस्मृतिविदोऽनेकाध्वरारंभकाः ॥
 १ ॥ एकः श्रीपुरुषोत्तमः समभवच्छ्रीभास्करस्यात्मजस्तस्याभूच्च सुतो
 हिमाद्रितनयार्चाकृन्महादेवकः ॥ तत्पुत्रोऽस्यधुना महागुणनिधिस्तापीपुरे
 श्रीमनि श्रीमंतं यमुशंति वैबुधजनाः श्रीवासुदेवाभिधं ॥ २ ॥ सत्पुत्रा
 गुणगुंभिता अथ वभू-वुर्दानशैंडास्तयः श्रीमंतश्च धनेश्वरस्य विदुषस्तीर्थ-
 प्रयुक्तश्रियः । तेष्वायोधरणीधरस्तदनुजोबालाजिनामानुजस्तस्याभूत्-
 किल विश्वनाथ इति ते सर्वेऽप्युदाराशयाः ॥ ४ ॥ एकः श्रीधरणीधरस्य
 तनयोविद्याधरोबुद्धिमान् काश्यां तिष्ठति तत्सुतोऽतिविनयी दामोद-
 रराजते । बालाजीत्यभिधानकस्य तनयोनंदाभिधोवर्त्तते श्रीसत्यगल-
 पत्तनेति महति प्रोदामगर्वोद्वहः ॥ ५ ॥ एकोऽभूत्किलविश्वनाथतनयः
 ख्यातोतिविज्ञः + + कंभूशर्मा + + गुणिगुणज्ञोदेहकाशं दधत् । पुत्रा-
 स्तस्य च सन्ति सद्गुणयुतास्तेष्वादिमः सन्मतीरामश्चानुहरिः कृती तद-
 परोवीरेश्वरश्चक्रमः ॥ ६ ॥ सोऽयं निर्णयसिंधुरीशनगरे श्रीरामचंद्राज्ञया
 भूपीयूषभुजा व्यलेखि वसता सौमिविसाक्रेण च ॥ शाके नागनगेषु भूपरि-
 मिते शुक्रासितैश्यां तित्यौ सौम्ये सोमभगंगयोगवतिनैजार्थोपकराय
 च ॥ ७ ॥ संवत् १७१९ शके १५७८ विंध्योत्तर आषाढकृष्णचतुर्दश्यां
 विंध्यदक्षिणे ज्यैष्ठकृष्णचतुर्दश्यांबुधे लिखितोऽयं निर्णयसिंधुः समाप्तः ॥
 अग्निहोत्रीकंडुशर्मात्मजरामचंद्रानुजहरितदनुजवीरेश्वरतदवलोकनार्थं
 तथा परोपकारार्थं लिखापितोऽयं ग्रंथोरामचंद्रेण ॥ श्रीरस्तु ॥ शुभमस्तु ॥

विवरणम् । निर्णयसिन्धुर्नाम धर्मशास्त्रनिबंधोऽयं कमलाकरविरचितः । सुप्रसिद्धोऽयं ग्रन्थः ।

No. 85. निर्णयसिन्धुः । Nirṇayasindhuḥ. Substance, country-made white paper, 7×3 inches. Folia, 148 (of which foll. 1-3 are wanting). Lines, 11-14 in a page. Character, Nāgara. Date, ? Appearance, very old, worn out, torn, and writing effaced throughout. Prose. Correct. Incomplete.

Another incomplete copy of the same work.

विवरणन्तुपूर्वम् ।

No. 86. निर्णयामृतम् । Nirṇayāmṛitam. Substance, foolscap paper, 12×4 inches. Folia, 72. Lines, 8-10 in a page. Character, Nāgara. Date, ? Appearance, not old, but worm-eaten throughout. Prose. Not correct. Complete.

A work treating of some religious observances as Śrāddha, by Gopinārāyaṇa, son of Lakshmaṇa, under the patronage of king Suryasiṅha.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ आद्यप्रकरणमारभ्यते ॥ तत्र आद्यस्य च मरि-
चिना प्रोक्तं ॥ पिष्ट (तृन्?) उद्दिश्य भोज्यं पश्यतु स्वास्तिपमात्मनः (?)
अद्यया दीयते यत्तु तच्छ्राद्धं परिकीर्तितमिति । तच्च द्विविधमेकोद्दि-
पार्वणं चेति । तत्रैकमुद्दिश्य यदीयते तदेकोद्दिष्टं । त्रिपुरषोद्देशेन दीय-
मानं पार्वणमिति तदाह स एवः (?) ॥ कमुद्दिश्य (एकमुद्दिश्य?) यच्छ्राद्ध-
मेकोद्दिष्टमुदीरितं ॥ त्री उद्दिश्य (त्रीनुद्दिश्य?) यत्तद्वि पार्वणं मुनयो-
विदुरिति ॥ तत्पुनर्नित्यनैमित्तिककाम्यभेदेन त्रिविधं । तत्र नित्यं प्रत्या-
दीकादि (प्रत्याब्दिकादि?) । नैमित्तिकं प्रेतश्राद्धसपिंडीकरणादि
काम्यश्राद्ध + + + त्ययोगादिषु क्रियमाणं । तदाह कात्यायनः । स्मृताह
ऽहरहर्देशश्राद्धपक्षमहालये ॥ तन्नित्यमुदितं + + + नित्यवत्तद्विधानत
इति ॥ तथा नैमित्तिकश्राद्धं गालवेनोक्तं प्रेतश्राद्धं सपिंडांतं संक्रान्ति-
ग्रहणेषु च योगेषु तत्काम्यं समुदाहृतमिति । तत्र तिथ्यादिरित्यादि-
शब्दान्नक्षत्रवारयोगकरणेषु ॥

End. अनारब्धे कर्मणि सुतकविशुद्ध्यर्थं यद्देवाद्देवहेमनमित्यादि कुष्माण्डसंज्ञकै-
र्मन्वेष्टितं ज्ञत्वा विप्रा(य?) गां दत्त्वा पञ्चगव्यं प्राश्य शुद्धकृतकी(?) ॥
आवश्यकविवाहादिमंगलं कुर्यादिति मंगलं ॥ बुधानामुपकाराय काल-
व्यामूढचेतसां ॥ गोपीनारायणेनेदं निर्मितं निर्णयामृतं ॥

Colophon.

इति श्रीसूर्यसेनमहोदयविरचिते निर्णयाम्बते आशौचप्रकरणं संपूर्णम् ॥
॥ श्रीसूर्यसेनभूषितमलयशः क्षीरसागराद्गुहिते ॥ इति (?) निर्णयाम्बते-
स्मिन्नाशौचस्यापि निर्णयो जातः ॥ ॥ श्रीमत्पंडितसिद्धलक्षणमुतः
श्रीसिद्धलक्ष्मीपदद्वाराधनमुप्रसिद्धमहिमा यास्मिद्ध(यः सिद्ध?) सार-
स्वतः ॥ आदेशादकृतैष सूर्यमहसः श्रीसूर्यसेनप्रभोर्वैचे(वैधे?) कर्मणि
कालनिर्णयमसावला ॐ नमः प्रत्यूहयूहतिमिरमार्ज्जुनाय वक्रतुंडाय ।
मासश्चतुर्धा त्रिंशता दिनैः सावनः सूर्यस्य संक्रमादासंक्रांत(?) सावनः ।
सौरमासविंशांशः सौरः । तिथ्यवच्छिन्नश्चांद्रः । चंद्रसंबद्धवत्तत्रावच्छिन्नो-
नाक्षत्रः । अष्टस्त्रिधा उक्तं हि ब्रह्मसिद्धांते । चांद्रसावनसौराणां मासा-
नांतु प्रभेदतः । चांद्रसावनसौरास्तु त्रयः संवत्सरा अभौ इति ॥ १ ॥ ६४
॥ १ ॥ ६ ॥ २ ॥ ६ ॥ २६ ॥ २ राम ।

विवरणम् । निर्णयान्तं नाम धर्मशास्त्रनिबन्धोऽयं श्रीगोपीनाथविरचितः ।

No. 87. नित्याचारप्रदीपः । Nityáchára Pradípah. Substance, country-made paper, 23×7 inches. Folia, 176. Lines, 13-14 in a page. Character, Nágara. Date, ? Appearance, old and slightly worm-eaten throughout. Prose. Generally correct. Incomplete.

A work treating of the religious observances to be performed daily, entitled Nityáchara Pradípa, or a lamp of religious observances to be performed daily, by Nrisiñha, son of Murári, an inhabitant of Utkala or Orissa. In the codex under notice, the first and third parts of the work are both incomplete and have separate page marks.

Beginning.

श्रीजगन्नाथाय नमः ॥ शाखाभिः सकलाभिरुक्तमहिमा नीलाद्रिमूल-
स्थितिः पीनस्कंधधृतः प्रसूनविभवः स्वानंदकंदोदयः यः शोणाधरपल्लवः
सविबुधैः सेव्यः श्रिया शोभितोभक्तेभ्योवितरन् फलं विजयते कोप्येष
कल्पद्रुमः १ एक चूतविपिनस्य नायकं दर्शनक्षयितपुष्पसायकं पुत्रभाव-
गतसिद्धिनायकं संश्रयेभिमतसिद्धिदायकं २ रूपं दधत्यतिमनोहरनारसिंहं
दैतेयदारुणपरं पुरुषे पुराणे श्रेयः समादिशतु संभवयोः (?) सानंद-
विस्मितसंभ्रमदृङ्निपातः ३ कालंदीपुलिने कदेव(कदम्ब?)सुतरोर्मूले
मनोजासुगज्वालाभिः कव-लीकृतोऽपि कथमप्याधाय धीरं नमः (मनः)
स्वैरं वेणुमुदीरन्न(यन्न?)य दृशासाकृतमालोकयन् गोपस्त्रीपरिवेष्टितो-
दिशतु लः (वः) श्रेयः श्रियोनायकः ४ अमत्सरः सत्समयः प्रणेता
कौत्सवंशवसुधावतंसः प्रासादमीमांसकयज्ञपूषैर्योनोत्कलोभूषित एष देशः
५ प्रासादे स्फुटते हरं परिहरन्नासीदमुष्मिन् कुले मीमांसार्णवकर्णधार-
तरुणोऽमृत्युंजयः पंडितः विद्याभिः सकलाभिरुज्ज्वलमतिर्य(?) शुद्ध-
मुक्तावलीग्रंथेनाखिलमेव पूतमकरोत्स्वीयं कुलं चेज्यया अमुष्य पुत्रः
किल गोपीनाथमिश्रोगुणैर्यस्य वशे वसंतौ जलेशनारायणनामयोगात्-
सूतौ द्युमित्रावरुणावुपेतौ ७ अष्टाब्दे सुकविर्गते च नवमे कौरब्धिपारं-
गमो मीमांसाद्वयसत्प्रबंधरचनासंपूर्णिकृद्द्वादशे जल्पैरल्पदिनैर्विजित्य
विदिशेयः षोडशे वत्सरे यागाभ्यास(योगाभ्यास?)रतः पुराणपुरुषं
नारायणं प्राविशत् ८ सिद्धेश्वरीदत्तवरप्रसादाद् षड्दर्शनीयस्य कुले च
नासीत् कापीवनेऽहीनमुखेऽग्निचेता जलेश्वरः कृष्णपरायणोऽभूत् ९ नर-

सिंहधनंजयौ बुधावध गंगाधरतोऽप्यखंडलः तनयाः किलवाजपेयिनोऽस्त्र
 च नृत्युञ्जयपंचमा हि ते १० अद्वैतागममुक्तलेखरय(?) संचेपशारीरकै
 कृत्वा वार्त्तिकमध्वरेषु निरतः षण्मासदीक्षाव्रती मीमांसारत एष वृद्धि-
 मगमत्काश्यां नृसिंहो हि यः श्रोतस्वत्युदकैकजीवनविधिर्योगेन सिद्धिं गतः
 ११ देवानंदसुतोऽस्याजनि कृतचयनोयज्ञविद्याधुरीणो वेदाभ्यासप्रयासी-
 परिषदि विजये यः कृतः पंडितेशः नानादेशादुपेताः सुनिपुणमचयः
 (मतयः?) संघशेयस्य शिष्या मीमांसातर्कविद्याश्रुतिशिखरमतप्रौढिमध्या-
 पयंति ११ अनुजोस्य पौंडरीकयाजी वलभद्रोविदितः श्रुतोनयेन सदृशः
 श्रुतिमौलिभट्टतंत्रे किमुसंवत्सरदीक्षया क्रतौ १२ अपरेपि नृसिंहसूत्रव-
 दह(इह?) चत्वार उदारचेतसः स्वकुलोचितविद्ययोजिताः सततं कृष्ण-
 कथापरायणाः १४ आनंदपुत्रावसुतेजसोऽष्टौ वस्तुतमाः किं वसुधाभुपेताः
 यदी(य?)शिष्यादनबाधविद्या ये के च तल्लक्षणमज्ञतैव १५ सर्वे च पुत्रा-
 विगतारिमित्रा मित्रास्ते + + + वाजपेयादिमखैः पवित्राः काले यथावद्वि-
 हिताग्निहोत्रा महद्भिराशसितसच्चरित्राः १६ ते वामदेवाभिधवर्द्धमानौ
 समाधवौ तौ भुवनेश्वरीरौ धराधरस्थानुगदाधराद्योरविश्व तेषामिह सप्त-
 सोऽभूत् १७ धराधराख्यः (धराधरस्य?) प्रथितस्य जैमिनेर्जगन्निवासेक-
 जुषोदशात्मजाः अरिष्टविघ्नेश्वरनामसंवृतोवशिष्ट एव यजनिष्ट पूर्वजः
 १८ मुरारिपीतांबरवासुदेवा नाराय(ण?) श्रीपतिकेशवाख्याः वक्रेश्वर
 श्रीजयदेवकृष्णास्वारारविद्यास्तनया नवान्ये १९ मुरारिपूजार्जितविद्ययो-
 र्जितो मुरारिरासीत्स्मृति मौद्धि(लि?) पारगः बुधः सदानंदमुदग्रसेवया
 नृसिंहनामाजनि तस्य चात्मजः २० श्रीमद्विघ्नेश्वरगुरो(ः?) प्राप्तविद्येन
 तेन च नित्याचारप्रदीपोयं नृसिंहेन प्रणीयते २१ तत्र निमित्तेद्देशेन-
 विहितं कर्म नैमित्तिकं तन्मध्ये नियतनिमित्तकं यत्तन्नित्यमुच्यते तत्र
 यावज्जीवमग्निहोत्रं जुहुयात् अहरहः संध्यामुपासीत अहरहर्जुहुया-
 दष्टकान् अहरहर्भूतेभ्योवलिं हरेत् इत्यादिनित्यं नियतनिमित्तत्वात् ।

End. (नास्ति) ।

Colophon. (नास्ति) ।

विवरणम् । नित्याचारप्रदीपोनाम नित्याचारानुष्ठानविषयकोऽयं प्रबंधः श्रीनृसिंह-
 विरचितः ।

No. 88. प्रयोगपरिजातः । Prayoga Párijátah. Substance, country-made white paper, 9×3 inches. Folia, 684. Lines, 9-11 in a page. Character, Nágara. Date, Samvat, 1876. Appearance, old, worn out, written by different hands and on papers of different kinds, and worm-eaten. Prose and verse. Generally correct. Complete.

A guide to the performance of domestic rites, &c., according to the rules of Áśvaláyana by Nṛsiṅha.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः । ॐ फलमुदधिसुतातपस्तरूणां परिमलसमलागम-
मौलिमालिकानां । अमृतरसमुपासकामराणामतिजगदाकृतिमाश्रये
नृसिंहं । ॐ कारकिंकिनीनादमेदुरश्रुतिवृंहितं चित्ते शृङ्खलितं भक्त्या
चिंतये चिन्मयं गजं ॥ कलये हृदि कल्याणीं कलांकामपि वाङ्मयीं ॥
कविताकलशंभोधिकल्लोलोल्लासकौमुदीं ॥ यदेकवशवर्त्तिनी विवर-
वर्त्तिलोकत्रयी यदाप्तवचसां फलं विधितदर्थवादात्मनां । यतश्च
परमर्थ्यते सुखमयं पदं तत्परैरिदं विजयतेतरां किमपि वस्तु कर्मा-
भिधं ॥ भगवंतमुपैमि शकलमुनिमाचार्यमथाश्वलायनं । वहिरंतरपास्य
यौ तमो जयतः पुष्पवतोरिव श्रियं । विद्यंते विविधा ग्रंथाः श्रौत-
स्मार्त्तार्थबोधकाः । सूत्रं तद्वृत्तिभाष्ये च तदुप्याख्याः कारिकादयः ।
तदर्थतत्त्वनिष्कर्षप्रयासालसचेतसां ॥ वक्त्रुचानां क्रियातत्त्वसुखसंविद-
मिच्छतां ॥ प्रमोदाय समादाय सारमेकत्र सर्वतः । प्रयोगस्य प्रका-
रोऽयमिह संगृह्य कथ्यते । स्वभावस्वच्छानां श्रुतिमुनिगिरां संग्रहविधा-
वभिज्ञाप्तावज्ञां कलयत कियत् कौशलमिति । किमेषा सर्वेषामुचित-
घटनापाटवकलाकलापे सुक्तानां कथयत भवेदत्र सुलभा । अहो
निबंधनस्यास्य सौभाग्यं किमु वर्ण्यते । यतः श्रीनरसिंहोयमस्य कार-
यिता स्वयं । फलमत्र परत्रापि पश्यतां प्रतिपादयन् । प्रयोगपरि-
जातोऽयं प्रथते पृथिवीतले । अमूलमनपेक्ष्यं वा न च किञ्चिदिहोच्यते ।
यावदाकाङ्क्षितं तावदुपयुक्तं विलिख्यते ॥ तत्र तावच्छ्रौतस्मार्त्तकर्मणोः
प्रतिपिपादयिषितयोः श्रौतस्य प्रत्यक्षश्रुतिमूलत्वेनाभ्यर्चितत्वात् प्रथम-
भावित्वेऽपि तदनुष्ठानस्य स्मार्त्तगर्भाधानादिसंस्कारानुष्ठानानंतरभावि-
त्वात् प्रथमतः स्मार्त्तकर्म निरूप्यते । तस्य च कर्मणोधर्मशास्त्रप्रमा-
णकत्वात् तत् कर्त्तारोऽभिधीयन्ते । मनुवृहस्पतिर्दक्षो गौतमोऽथ यमो-
गिराः । योगीश्वरः प्रचेताश्च शातातपपराशरौ । संवर्त्तोऽनसौ शंख-
लिखितावन्निरेव च । विष्णुपसंवहारीतधर्मशास्त्रप्रवर्त्तकाः । एते
ह्यष्टादश प्रोक्ता मुनयो नियतव्रताः । जावालिर्नाचिकेतश्च स्कंदोलौ-

गाक्षिकाश्वपौ । व्यासः सनत्कुमारश्च शंतनुर्जनकस्तथा । व्याघ्रः
कात्यायनश्चैव जातुकर्णः कपिंजलः । बौधायनश्च काणादो विश्वामित्र-
स्तथैव च । पैठीनसिगोभिलश्चेत्युपस्मृतिविधायकाः । वसिष्ठो नारद-
श्चैव सुमंतुश्च पितामहः । विष्णुः कार्णार्जिनिः सत्यव्रतोगार्ग्यश्च देवलः ।
जमदग्निर्भरद्वाजः पुलस्त्यः पुलहः क्रतुः । आत्रेयश्च गवयश्च मरीचि-
र्वत्स एव च । पारस्करश्चर्ष्यशृंगोवैजवापस्तथैव च । इत्येते स्मृतिकर्तार
एकविंशतिरीरिताः । एतैर्यानि प्रगीतानि धर्मशास्त्राणि वै पुरेति ।
एतदनाश्वासे दोष उच्यते । तान्येतानि प्रवीणैस्तु न हंतव्यानि हेतुभिः ।
यस्तानि हेतुभिर्हन्यात् सोऽपि तमसि मज्जति ।

विष्णुश्च । पुराणं मानवो धर्मः सांगो वेदश्चिकित्सितं । आज्ञासिद्धानि
चत्वारि न हंतव्यानि हेतुभिः ॥

End.

अथ प्रयोगः ॥ वरो वध्वा सह पंचमे दिवसे समभ्यज्य स्नात्वा देशकालौ
संकीर्त्य आयुरारोग्यादिसर्वकामावाप्तिद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं स्तव-
वल्गुत्सवाख्यं कर्म करिष्ये इति संकल्प्य बंधुभिर्ब्राह्मणैः सह स्वस्ति
वाचनं कृत्वा पूर्वदिवसे समर्चितकुंभं पालाशपुष्पकर्णादिमिश्रितवसंतो-
दकेन संपूर्य्य तं (तत्र) कुंभे कनकारुणभासुरं प्रसन्नं हयवक्त्रं मदनस्य
सहचरं यद्विभुजं धृतपल्लवप्रसूनं भजतमिष्टदमर्चयेद्वसंतमिति ध्यात्वा
आवाहनादिषोडशोपचारैरभ्यर्च्य नानाभक्तान्नैः स्तवेषु बलिं दद्यात् । ततो
ब्राह्मणः कुंभे सुवर्णांगुलीयकं संस्थाप्य तत्र दम्पती-धृतकौतुकसूत्रे चित्रा
तज्जलेनालिं वाग्दैवतकमंत्रैर्दंपती अभिषिंचेयुः । ततो वरो वसंता-
दिषडृतून् दिग्गजमिन्द्रादिलोकपालांश्च प्रणवादिचतुर्थ्यंतनमोतनाम-
मंत्रैः पूजापूर्वकं संप्रार्थ्य ब्राह्मणैर्बंधुभिः सह तज्जलमभिषिंच्य सर्व-
स्तंभवलिं ब्राह्मणेभ्यो दत्त्वा यथाशक्त्या(?) दक्षिणां दत्त्वा बंधुभिः सह
भुंजीत ।

Colophon.

इति श्रीनारसिंहीये प्रयोगपारिजाते षोडशकर्मकांडे संभवलिप्रकरणं ॥
अथ वक्तव्यं संध्यादिकर्माणि आह्निककरणे (प्रकरणे?) वल्गायः
समाप्तः ॥ षोडशकर्मकांडः ॥ अथेदानीं पाकयज्ञकांड आरभ्यते ॥
श्रीनारसिंहाय नमः ॥ संवत् १८७६ भाद्रपद कृष्णद्वितीया रविवासरे ।
विक्रतीनाम संवत्सरे ॥ शुभं भवतु ॥ ६ ॥

विवरणम् । प्रयोगपारिजातो नाम श्रौतस्मार्तहोमादिप्रयोगविषयको निबन्धः श्रीनर-
सिंहविरचितः प्रसिद्धोऽयं भारतीयपण्डितेषु ।

No. 89. प्रयोगपारिजातः । Prayoga Párijātaḥ. Substance, country-made paper, $13 \times 3\frac{1}{2}$ inches. Folia, 14. Lines, 7-8 in a page. Character, Nágara. Date, ? Appearance, very old, worn out, worm-eaten throughout, torn, and written by different hands. Prose. Generally correct. Incomplete.

Another incomplete copy of the same work.

विवरणन्तपूर्वम् ।

No. 90. प्रयोगपारिजातः । Prayoga Párijātaḥ. Substance, country-made white paper, 11×3 inches. Folia, 47. Lines, 4-9 in a page. Extent, 991 ślokas. Character, Nágara. Date, ? Appearance, fresh. Prose and verse. Generally correct. Complete (as regards the latter part only).

The latter part of the same work.

Beginning. ॥ श्रीगणेशाय नमः श्रीसरस्वत्यै नमः अथ प्रयोगपारिजाते उत्तरगर्गः (? कृष्णचतुर्दशी शान्तिप्रारंभः कृष्णपक्षे चतुर्दश्यां प्रसूते षड्विधं फलं चतुर्दशी च षड्भागं कुर्यादादौ शुभं स्मृतम् ।

End. देव देव उमाकांत सर्वपापप्रणाशन । अयमर्थो मया दत्तो गृह्णाण सुरसत्तम ॥ इत्यर्घ्यमंत्रं यम्बकमिति मंत्रेणाष्टोत्तरशतमाज्यहोमः अनादेशत्वात् पूर्णाहुत्यादिशेषं अन्यवत् । आचार्याय गोदानादिपूर्वतिश्रित (निमन्त्रित ?) चतुर्दशब्राह्मणेभ्यः उपवितायुतचतुर्दशतिलपात्रदानं ब्राह्मणभोजनादिसर्वं समापनम् ॥

Colophon. इति व्रतउपाख्यानविधिः समाप्तः ॥ संपूर्णं ॥ ग्रंथसंख्या ९९१ ।

विवरणम् । प्रयोगपारिजातस्योत्तरभागः ।

No. 91. प्रयोगदर्पणः । Prayogadarpaṇaḥ. Substance, country-made paper, 10×3 inches. Folia, 60. Lines, 11-13 in a page. Character, Nágara. Date, ? Appearance, old, and slightly worm-eaten in parts. Prose. Generally correct. Complete.

A guide to the performance of certain domestic rites under the name of Prayogadarpaṇa or the mirror of observances, according to the rules of Āpastamba by Nárāyaṇa Dīkshita.

Beginning.

श्री ० प्रथमर्त्तौ शुभाशुभनिरीक्षणम् ॥ नारदीये ॥ अमा रिक्ताष्टमी
षष्ठी द्वादशी प्रतिपत्स्वपि परिघस्य तु पूर्वार्द्धे अतिपाते च वैष्टतौ ।
संध्यास्त्रपञ्चवे विष्टां अशुभं प्रथमावर्त्तवे । तत्रैव रग्ना पतिव्रता दुःखी
पुत्रिणी भोगभागिनि (नी?) । पतिप्रिया क्लेशभागी(?) सूर्यवारादिषु
क्रमात् । नक्षत्राणि रत्नमालायां । करादिपंचोत्तरमूलपुषा विष्णुत्रया-
श्वीज्यविधींदुभेषु । आद्यं रजः सौख्यसुतायुरर्थं सौभाग्यवृद्धिं कुरुते-
गनानां । दुष्टनक्षत्राणि तत्रैव । पूर्वत्रये यास्य भुजंगधिष्णेन वैधव्य-
मस्या विदधीत नूनम् । मघेशयोः शोकमथादितिर्भेः सावंध्यकेंद्रे-
ऽप्यनले दरिद्रा । मासा उक्ता वराहसंहितायां । वैशाखे श्रावणे माघे
मार्गशीर्षेऽथ फाल्गुने । आश्विने च शुभा प्रोक्ता अन्ये मासास्त्वशोभनाः ॥
मंगलाचारे कश्यप आह । निंदिते तिथिवारर्त्ते नाचरेत् तत्र मंगलं ।
तस्मात् सम्यग्विचार्यैव ततो मंगलमाचरेत् ॥ परिहितवस्त्रफलं तत्रैव ।
सुभगा श्वेतवस्त्रा स्यां (स्यात्?) नववस्त्रा पतिव्रता । दुर्भगा जीर्ण-
वस्त्रा स्यात् सुभगा क्षौमवस्त्रिणी ॥ आलोक्षिते भवेदंध्या चित्रवर्णे च
पुत्रिणी । कृष्णे च विधवा नारी रजस्येतत्तु लक्षणम् ।

End.

अस्मिन्नर्थे बौधायनः ॥ ६ ॥ अथ यदि गृहस्थस्य द्वे भार्य्ये विंदेत कथं
तत्र कुर्याद् यस्मिन् काले विन्देतोभावग्रीपरिचरेदपराग्निमुपसमाधाय
संपरिस्तीर्याज्यं विलाप्योत्पूयसुकुसुवं निष्ठाप्य संसृज्य सुचा चतुर्गृ-
हीत्वा । नमस्तर्पे गद एक ब्रह्मं तवेदस्तु स्वाहेत्यथ समारोप्यायं ते
योनिर्ऋत्विय इति समिधि समारोपयेत् । पूर्वार्ग्निमुपसमाधाय आ-
जहान उद्बुध्यस्वाग्र इति समिधमाधाय संपरिस्तीर्याज्यं विलाप्योत्पूय
शुचि चतुर्गृहीत्वा द्वयोर्भार्य्ययोरन्वारब्धयोः योब्रह्मा ब्रह्मण इत्यनेन
सूक्तेनैकैकं चतुर्गृहीतं जुहोति प्रसिद्धमाग्निमुखान् कृत्वा पक्वा जुहोति
समित् ५ संकल्पेथामिति पुरोनुवाकस्य स्विष्टकृत् प्रभृति सिद्ध्यर्थमाधेनु-
वरदानादथाग्नेनाग्निं दर्भस्तवे ऊतशेषं निदधाति ब्रह्मयज्ञानां पिता
विराजामिति द्वाभ्यां प्रसिद्धमौपासने पार्वणानि कुर्यात् संतिष्ठति
उपासनं द्वयम् ॥ श्री ॥ ६ ॥

Colophon.

इति श्रीनारायणदीक्षितकृतप्रयोगदर्पणे बौधायनोक्तद्विभार्य्याग्निद्वयसं-
सर्गविधिः समाप्तः ॥

विवरणम् । प्रयोगदर्पणो नाम नारायणदीक्षितविरचित आपस्तंबस्मृत्यानुगतप्रयोग-
निबन्धविशेषः ।

No. 92. प्रयोगवृत्तिः । Prayogavṛttiḥ. Substance, country-made paper, 10×3 inches. Folia, 41. Lines, 8-9 in a page. Character, Nágara. Date, ? Appearance, very old, and slightly worm-eaten throughout. Prose. Generally correct. Complete.

A commentary on a guide to the performance of some Vedic rites as Dvádaśáha, &c., according to the rules of Apastamba. It is a Vedic work, and has been wrongly placed among Smṛiti MSS.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीद्वादशाहस्य कर्मोच्यते । स तु द्विप्रकारः ॥ सचभूतो ह्येनभूतश्च ॥ तत्र सचभूतोद्विप्रकारः ॥ व्युदसमूहतया ॥ अह्येनभूतोऽपि तथैव द्विप्रकारः ॥ एवं भूतस्य द्वादशाहस्य चित्योऽग्नि-
नियतः ।

End. उत्पृष्टानां पुनराहरणे च उत्सर्गे यत्पश्चादिप्राप्तं तच्चेद कर्त्तव्यं आयु-
ष्यार्थमेतत् सत्रं पुत्रार्थं पश्वर्थं स्वर्गार्थं वा नरकपातनिवृत्त्यर्थं वा एवं
गुणविकृतस्य फलं ॥ अष्टमः पटलः ॥ एषा त्रैविध्यप्रयोगस्य दीपिका ।

Colophon. इत्यापस्तम्बसूत्रे प्रयोगवृत्त्यामुत्सर्गिणामयनं समाप्तम् ॥ ॥ एकादशानां
कर्मोच्यते ॥

विवरणम् । आपस्तम्बसूत्रानुगतद्वादशाहयज्ञप्रयोगग्रन्थस्य दीपिकाख्याटीका । ग्रन्थो-
ऽयं वैदिकनिबन्धेष्वन्तर्भवितुमुचितः ।

No. 93. प्रयोगरत्नम् । Prayogaratanam. Substance, country-made paper, 9×3¼ inches. Folia, 113. Lines, 5-14 in a page. Character, Nágara. Date, ? Appearance, very old, worm-eaten throughout, and written by different hands. Prose. Correct. Incomplete.

A guide to the performance of domestic rites entitled Prayoga-
ratna, according to the rules of Āśvaláyana by Bhaṭṭa Náráyana,
son of Rámesvara Bhaṭṭa Sūri.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीरामं सपरिवारं गणेशं च सरस्वतीम् । आश्वला-
यनतच्छिष्यान् प्रणम्य पितरं गुरुम् ॥ भट्टरामेश्वरसुतो भट्टनारायणः
सुधीः । प्रयोगरत्नं कुरुते काश्यां शिष्टेष्टतुष्टये । ग्रंथेऽस्मिन् गुणगणवत्त्व-
मुच्यते चेत् स्वयं ग्रंथं गुणगणवंतमाह को न । तत् संतः शिरसि कृता-
ञ्जलिस्तु याचे शोधं तत् सदसदिहोच्यते मया यत् ॥ अथ संस्काराः ॥

चाष्टाचत्वारिंशत् ॥ तथाच गौतमः ॥ गर्भाधानं पुंसवनं सीसंतोन्नयनं
जातकर्म नामकरणान्नप्राशनचौलोपनयनं चत्वारि वेदव्रतानि स्नानं
सहधर्मचारिणीसंयोगः पंचानां यज्ञानामनुष्ठानमष्टका पार्वणश्राद्धं श्राव-
ण्याग्रहायणी चैत्री आश्वयुजीति सप्तपाकसंस्थाः अग्राधेयाग्निहोत्रं दर्श-
पूर्णमासौ चातुर्मास्यान्याग्रयणेष्टिर्निरुद्धपशुबंधः सौत्रामणीति सप्तहवि-
र्यज्ञसंस्थाः अग्निष्टोमोत्यग्निष्टोम उक्थ. षोडशीवाजपेयोतिरात्राप्तोर्याम
इति सप्तसोमसंस्थाः इत्येते चत्वारिंशत् संस्काराः । अष्टावात्मगुणाः ।
दया सर्वभूतेषु क्षांतिरनस्तया शौचमनायासो मांगल्यमकार्षणमस्पृहेति ॥
यस्यै ते चत्वारिंशत् संस्कारा अष्टावात्मगुणाश्च ब्रह्मणा सायुज्यमाप्नोतीति ॥

End.

॥ अयं विधिः स्वग्रामविवाहेऽपि भवति ॥ अत्रायमनुष्ठानक्रमः ॥ वरो
बधूंमंत्रेण यथाहं यानमारोप्य विवाहाग्निं शकटारोपितमजस्रमग्र-
तोन्नयन् । सुमंगलास्त्रुक्तं पठद्भिर्विप्रैः बंधुभिः सुवासिनीभिरष्टमगज-
संज्ञकदर्पणपूर्णकलशकन्यापुष्पाक्षतदीपमालाध्वजलाजैर्मंगलतुर्यनादैश्च
सह सितच्छत्रयुतस्वगृहद्वारे सुवासिनीभिर्नीराजितविग्रहो बधूं पाणी
गृहीत्वा शुभे सुहृत्ते इह प्रियं प्रजयान इति स्वगृहं प्रवेश्य तंडुल-
चतुष्के कुलदेवतां लक्ष्मीं च संपूज्य विप्रैः पुण्याहं वाचयेत् ॥ ततः गृह-
प्रवेशनीयहोमः कार्यः । अस्माभिस्वाचारानुसारे पूर्वकर्तव्यतयोक्तः ॥
ततः शुभे दिने स्वस्त्यादिवाचयित्वा खलंकृतः खलंकृतां बधूं रात्रा-
वुपगच्छेदिति ॥ नागबलिसंभवलिप्रयोगस्तु सर्वदेशेष्वनुष्ठानाभावा-
न्नोक्ताः ॥ ॥

Colophon. इति श्रीमद्विद्वन्मुकुटमानिक्यहीराङ्कुरश्रीमद्रामेश्वरभट्टसूरिस्त्रुभट्टनारा-
यणकृते प्रयोगरत्ने बधुसहितस्य गृहप्रवेशविधिः समाप्तः ॥ ॥

विवरणम् ॥ प्रयोगरत्नं नाम संस्कारादिस्मार्तकर्मप्रयोगनिबन्धोऽयं भट्टनारायणकृतः ।

No. 94. प्रयोगरत्नम् । Prayogaratnam. Substance, country-made paper, 13×3 inches. Folia, 133. Lines, 8-9 in a page. Character, Nágara. Date, 1691 Samvat. Appearance, old, and slightly worm-eaten throughout. Prose. Correct. Incomplete.

Another incomplete copy of the same work, but having different readings at the beginning and at the end. Some verses in praise of giving a girl in marriage (कन्यादान), which have no connection with the original work, and are consequently not found in the former copy, are added.

Beginning.

॥ श्रीमन्महागणपतये नमः ॥ ॥ श्रीमत् परशुहस्ताय भोगिभोगागदाय
च । अर्चसिंदूरवर्णाय गणानां पतये नमः ॥ १ ॥ यस्मिन् प्रसन्ने किल
निर्गुणोऽपि वचो विकाशं लभते चिरेण । तं ज्ञानरूपं गिरिजार्द्धदेहं
शिवं शिवायै च नमामि नित्यं ॥ २ ॥ नीलोत्पलकरां श्रीमन् नीलेंदी-
वरसुंदरां । लीलया विभ्रतीं विश्वं वंदे नीलसरस्वतीम् ॥ ३ ॥

End

अथ कन्यादानमाहात्म्यं ॥ कन्या येन सहांशुका सकनका दत्ता गुणजे
धरे दत्ता तेन सपर्वता वसुमती द्वीपार्णवैः संयुता । इष्टं तेन
सदक्षिणं क्रतुशतं तीर्थावगाहः कृतस्तेनैकोत्तरतारितं कुलशतं संसार-
घोरार्णवात् ॥ १ ॥ षष्ठिवर्षसहस्राणि षष्ठिवर्षशतानि च । क्रीडते
त्रिदशैः साहं कन्यादाता च यो नरः ॥ २ ॥ जाता शुद्धकुले पुनाति
पितरं जातोतिपुण्यं पुमान् संगं प्राप्य पितामहस्य जनकं प्राप्तुं या
कन्यका ॥ एषा स्त्रीवनिता बलाद्धि सकलं विश्वं यया जीवते ह्यता
सा भुवनत्रयेऽपि सततं का नाम सा नायिका ॥ ३ ॥ अश्वमेधसहस्राणि
वाजपेयशतानि च । इष्टानि तेन राजेंद्र येन कन्या द्विजेऽर्पिता ॥ ४ ॥
पिता पितामहस्यैव माता च प्रपितामहाः । पितामह्यादिसकलं कुलं
तेन हि तारितम् ॥ ५ ॥ सविद्याय कुलीनाय कन्या येन समर्पिता ॥
प्रत्युत्थानमुपागत इति । गतागत कुतूहलमित्यादि ॥ सर्वेषु धर्मकार्येषु
पत्नी दक्षिणतः शुभा ॥

Colophon.

॥ इति प्रयोगरत्नै कन्यादानमाहात्म्यं ॥ ॥ ६ ॥ ॥ संवत् १६९१ वरषे
सुभा नाम संवत्सरे ज्यैष्ठशुद्धद्वितीया रवी (?) वासरे काश्यां श्रीविश्वे-
श्वरचरणसन्निधौ (?) नागनाथात्मजगोविंदेन षोडशकर्मपद्धतिग्रंथ संपू-
र्णम् (?) शुभमस्तु ॥ ॥ श्रीरस्तु ॥ ॥ ६ ॥ ॥ ६ ६ ६ ६ ६ ६ ॥

विवरणन्तुपूर्वम् ।

No. 95. प्रयोगरत्नम् । Prayogaratnam. Substance, country-made paper, 15×6 inches. Folia, 102. Lines, 5-13 in a page. Character, Nágara. Date, Samvat 1812. Appearance, very old, slightly worm-eaten throughout, and written by different hands. Prose. Correct. Complete.

Another copy of the same work.

End.

कृत्तिकादिषु काम्यश्राद्धं वृत्तिकारमतेनाष्टमीश्राद्धवत् सर्व्वं कार्य्यं यदा
शौनकोक्तमित्यादिश्राद्धवत् ।

Colophon. इति श्रीरामेश्वरभट्टस्वरिस्त्रुनारायणभट्टकृते प्रयोगरत्नेष्टकाविकृति-
श्राद्धप्रयोगः ॥ शुभमस्तुः (?) ॥ संवत् १८१२ शकाब्दे जुडियोपनामक
दामोदरस्येदं पुस्तकं लिखितं तेन श्रीकाशीनाथः प्रीयताम् ॥ ६ ॥

विवरणन्तपूर्वम्।

No. 96. प्रयोगरत्नम् । Prayogaratnam. Substance, country-made paper, 7×3 inches. Folia, 31. Lines, 9-11. Character, Nāgara. Date, ? Appearance, very old and worn out. Prose. Correct. Incomplete.

Although the work under notice goes under the same name, it appears evidently to be different from Prayogaratna noticed before; for it treats of twenty-five sacramental rites (*Saṅskāra*) instead of forty-eight as in the latter. The author's style and language are also different. Only four ślokas at the beginning are identical in both. By Ananta Dīkshita, son of Viśvanātha.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ श्रीरामं सपरिवारं गणेशं च
सरस्वतीम् । आश्वलायनं तच्छिष्यान् प्रणम्य पितरं गुरुम् ॥ १ ॥ भट्ट-
रामेश्वरसुतो भट्टनारायणः सुधीः । प्रयोगरत्नं कुरुते काश्यां शिष्टेष्ट-
तुष्टये ॥ २ ॥ ग्रंथेऽस्मिन् गुणगणवत्त्वमुच्यते चेत् स्वग्रंथं गुणगणवंतमाह-
कोनः ॥ तत् संतः शिरसीकृताञ्जलिस्तु याचे शोधं तत् सदसदिहो-
च्यते मया यं ॥ ३ ॥ नमामि पार्व्वतीसुतं भक्तानां सिद्धिदायकम् ।
क्रियतेत्युपकाराय स्मार्त्तानुष्ठानपद्धतिः ॥ ४ ॥ दीक्षितानन्तविज्ञेन विश्व-
नाथस्य स्त्रुनना । प्रयोगोरच्यते सम्यक् मंत्रविस्तारपूर्व्वकम् ॥ ५ ॥
आश्वलायनशास्त्रेऽस्मिन् संति पद्धतयः शतम् । विना पुस्तकमार्गेण
कर्म कर्त्तुं न शक्यते ॥ ६ ॥ तदर्थं क्रियते यत्नः पाठबोधहिताय च ।
सुलभोपायसिद्ध्यर्थं वैदिकानां तदुच्यते ॥ ७ ॥ पञ्चविंशतिसंस्कारैः
संस्कृता ये द्विजातयः । ते पवित्राश्च योग्याश्च (?) श्राद्धादिषु सुयंत्रितः
(ताः?) ॥ ८ ॥ गर्भाधानं पुंसवनं सीमंतो बलिरेव च ॥ बलिर्विष्णु-
बलिः ॥ जातकृत्यं नामकर्म निष्क्रमोद्गादनं परम् । चौलकर्म्मोप-
नयनं व्रतानां च चतुष्टयम् ॥ स्नानोद्वाहौ चाग्रयणमष्टका च यथा
तथम् । आवण्यामाश्वयुज्यां च मार्गशीर्ष्यां च पार्व्वणम् ॥ उत्तर्गश्वास्य
या कर्म महायज्ञाश्च नित्यशः । संस्कारा निरता ह्येते ब्राह्मणस्य

विशेषतः ॥ अथ स्वस्तिवाचनम् ॥ तद्यत्र कर्त्तव्यं तदुच्यते ॥ व्यासः ॥
संपूज्य गंधमालाद्यैर्ब्राह्मणान् स्वस्तिवाचयेत् । धर्मकर्मणि मांगल्ये संक्रमे-
द्भुतदर्शने ॥

End. (नास्ति)

Colophon. (नास्ति)

विवरणम् । प्रबन्धोऽयं प्रयोगरत्नेतिनामधेयोऽपि पूर्वालोचिताद्भिन्न एव । रचयिता-
यस्यान्य एव । विषया अपि पूर्वस्माद्भिद्यन्ते, केवलं प्रारम्भस्थितश्लोकचतुष्टयस्य साम्यमस्ति ।

No. 97. प्रयोगरत्नमाला । Prayoga-ratnamálá. Substance, country-
made paper, 13×4 inches. Folia, 7 (of which the 4th is wanting).
Lines, 7-14 in a page. Character, Nágara. Date, ? Appearance,
very old, torn, and worn out. Prose. Generally correct. Incomplete
(only a portion of the work).

A guide to the performance of domestic rites under the
name of Prayogaratnamálá by Chaundopáchárya. The codex
under notice contains only a portion of the work, treating of the
Madhuparka rite.

Beginning. श्रीसरस्वत्यै नमः ॥ वैवाच्यमृत्विजं चैव ओत्रियं गृहमागतम् । अर्चयेत्
मधुपर्केण स्नातकं प्रियमेव च ॥ अन्वयव्यतिरेकाभ्यां मधुपर्कस्य कर्त्तव्यता-
माह विश्वामित्रः । संपूज्य मधुपर्केण ऋत्विजः कर्म कारयेत् । अपूज्य-
कारयन् कर्म किल्बिषेणैव युज्यते ॥ मधुपर्कार्चभेदेन कालव्यवस्थामाह
बौधायनः । अथैते स्युर्ऋत्विजः अश्वरूपित्व्यमातुला आचार्यो राजा
स्नातकक्रियापरोऽतिथिरिति संवत्सर पर्यागतेभ्यो यत्र तेभ्य एवं
कुर्याद्विवाहे वराद्याथ ऋत्विग्भ्यः कर्मणि कर्मणि ददाति । कर्मणि
कर्मणीति वत्सरमध्ये व्याहृतः व्याहृतपूर्वं इत्यर्थः । हृतपूर्वोऽपि सोमे
मधुपर्कमाह कात्यायनः । यद्यप्यसकृत्संवत्सरस्य सोमेन यजते कृतार्था
एवैनं याजयेयुः । नाकृतार्था इति श्रुतेरिति ।

End. इदमन्नमयं रस इमा गावः सह त्रिया भर्गोदेवस्य घीमहि प्राणो वै वाचो
भूयात् वज्र मे भूगर्भूयात् स्वाहा । एवं रूपमधुपर्कदेवस्य स्वप्रकाशस्य
भर्गो अविद्यानिवारकं तेज इति ध्यायेमहि प्राणश्च एतदाहुतिदेवता
वागादिप्रेरकत्वेन वाचो भूयात् । अतः प्रथमाहुतिफलं भूयो नानात्मकं

मे भूयात् । इदमन्नमयं रस इमा गावः सहश्रिया धियो यो नः प्रचो-
दयात् मनो वाचः सर्व्वं मे भूयात् स्वाहा । येतर्यामिनो धियः अंतः-
करणवृत्तीः प्रेरयति सोयमेवं रूपो मधुपर्को मनश्चेतदाज्जतिदेगतासर्व्वं
सर्व्वीक्षनः पुरुषस्य मनोमयत्वादयः सर्व्वं मे भूयात् । मुंच गां चरणस्य
पाशाद्विषंतमभिधेदितं जह्यमुष्य चोभयोरुत्सृज्य गामवटणानि पिवे-
त्तूदकम् । द्वे परिचारकाः गां वरुणपाशादालंभनार्थबंधनान्मुंच ।
तेन पाशेन मेऽर्थस्य द्विषंतमभिधेदि बधान तमेव जहि मारय इत्यादि
ॐमुत्सृजत व्याख्यातौ । यः अमुष्य यजमानस्य द्विषंतं उभयोरर्थ-
दात्रोर्द्विषंतं च बध्वा जहि । गां तूत्सृजन्नालभस्व । सा च गौर्यथा-
कामं वटणानि भक्षयतु । उदकं पिवतु । माता रुद्राणामित्यादि
ॐमुत्सृजत । निगदव्याख्यातौ ॥

Colophon. ॥ इति चैण्डपाचार्य्यविरचितायां प्रयोगरत्नमालायां परिभाषा-
भा(व्यः?) परिच्छेदः समाप्तः ॥ आश्वलायनापस्तंबकंदोगानां मधुपर्कत्रयं
च समाप्तम् ॥ ॥ ॥

विवरणम् । चैण्डपाचार्य्यविरचितस्य प्रयोगरत्नमालाभिधस्य धर्मशास्त्रीयकर्मानुष्ठान-
प्रयोगनिबन्धविशेषस्य मधुपर्कप्रकरणमात्रम् ।

No. 98. मधुपर्कविधिः । Madhuparkavidhiḥ. Substance, Káśmír
paper, 7 × 4 inches. Folia, 13. Lines, 11-13 in a page. Character,
Nágara. Date, ? Appearance, very old and worn out. Prose.
Correct. Complete.

Another copy of the same work.

विवरणन्तुपूर्व्वम् ।

No. 99. प्रयोगतत्त्वम् । Prayogatattwam. Substance, country-made
paper, 12 × 2 inches. Folia, 6. Lines, 5-6 in a page. Character, Bengali.
Date, ? Appearance, old and worn out. Prose. Generally correct.
Incomplete.

Only a portion of the work entitled Prayogatattwa treating
of the worship of God S'iva. Anonymous.

Beginning.

अथ मृत्युञ्जयप्रयोगः ॥ शान्त्यर्थं सर्वलोकानां जयाय जयकाङ्क्षिणाम् ।
यन्त्रं मृत्युञ्जयं नाम प्रवक्ष्यामि समासतः ॥ हंसमध्ये गतं नाम मृत्युञ्जय-
पुटीकृतम् । रत्न रत्न समायुक्तं वाद्य रेखात्रयं कृतम् ॥ चवर्गस्य तृती-
यन्तु षष्ठस्वरमविन्दुकम् । हन्त्रोऽपि (?) सविसर्गश्च मन्त्रोऽयं प्रणवादिकम् ॥
पद्ममष्टदलं वाद्ये यन्त्राद्या दिग्दले लिखेत् । विदिक्षु प्रणवस्तस्य वहिः
षोडशपत्रकम् ॥ शराः षोडश दातव्याः प्रत्येकं सर्वतोदिशम् । द्वात्रिं-
शत्पत्रकं पद्मं तद्वाद्ये विनिवेशयेत् ॥ कादियुक्तो हंसवर्णो स्थापयेत्
क्रमशस्ततः । चतुःषष्टिदलं वाद्ये भैरवाद्यास्ततोलिखेत् ॥ भैरवो
भैरवी सिद्धिर्गङ्गा नागा दिशोऽधिपाः । पीवोपसंयुक्ताः चैत्रसालाः
षट्का षट्काः (?) । आनीय निर्वणं भूर्जं ग्रन्थिहीनं सुशोभनम् ॥
वर्णभेदेन संपाद्य ब्राह्मणादिक्रमेण च । ककारत्रयद्रव्येण हगोकार-
त्रयेण च ॥ षड्द्रव्यैर्यन्त्रमालिख्य साध्यनामसमन्वितः । सुवर्णमय-
लेखन्या उत्तराभिमुखस्थितः ॥ चन्द्रवारे लिखेदेतत् चन्द्रं मृत्युञ्जया-
भिधम् । अनेन सदनस्थेन कृत्वा लिङ्गं सुशोभनम् ॥ पञ्चामृतेन द्रव्येण
स्थापयेत् सप्तरात्रकम् ॥

End.

ततोयथाशक्तिजपं कुर्यात् ॥ ॐ तत्पुरुषाय विद्महे महादेवाय
धौमहि तन्नो रुद्रं प्रचोदयादिति गायत्रीं जपेत् तदन्ते मूलमन्त्रं सङ्क-
ल्पितं संजय्य समर्पयेत् ॥ तदन्ते सितशर्कराबलिं दद्यात् ॥ एवं
क्रमेण सप्ताहं तदन्ते सुधा बल्यां घृत मधु शर्करायुतां यथाशक्ति होम-
येत् ॥ दूर्वासमित्करणैर्वा जुहुयात् । आवरणदेवताभ्य एवैकाङ्गती-
र्जुहुयात् ॥ होमान्ते तस्मिन् देवोद्यानेन खनयेत् ॥ श्रोतोजले वा
विसर्जयेत् ॥ ० ॥ ० ॥

Colophon.

इति मृत्युञ्जयप्रयोगतत्त्वं समाप्तम् ॥ ० ॥

विवरणम् । प्रयोगतत्त्वान्तर्गतमृत्युञ्जयपूजादिप्रयोगनिबन्धोऽयम् ॥

No. 100. पुरुषार्थचिन्तामणिः । Purushārtha-chintāmaṇiḥ. Substance,
country-made white and yellow paper, 16 × 6½ inches. Folia, 460 (of
which foll. 1-40, 80-95, are wanting, while foll. 97, 98, 107, 108,
146, &c., have duplicates, and foll. 190, 305, 307, &c., have been replaced
by fresh ones). Lines, 3-9 in a page. Character, Nāgara. Date,
Samvat 1861, Śaka 1726. Appearance, not old, but torn and spoiled
in parts, with writings by different hands. Prose. Generally correct.
Incomplete.

A portion of a work entitled Purushārthachintāmaṇi, treating of lunar days, observances to be performed on such days, and several other religious rites as well as domestic ceremonies, under the name of Kālakhaṇḍa by Viṣṇu Bhaṭṭa, son of Rāmakṛishṇa Sūri, surnamed Āṭhbele. It has also a complete index at the beginning.

Beginning. (खण्डितम्) ।

End. ब्राह्मणानां प्रवासित्वं सुखाग्निधमनक्रिया । बलात्कारादिदुष्टस्त्रीसंग्रहो विधिचोदितः ॥ यतेस्तु सर्ववर्णेषु भिक्षाचर्याविधानतः । भृग्वग्निपतनैश्चैव दृढस्य मरणं तथा ॥ गोदग्निशिष्टे पयसि शिष्टैराचमनक्रिया । पितापुत्रविरोधे तु साक्षिणां दण्डकल्पनम् ॥ न चोदके दशाहं च दक्षिणा विधिचोदिता । ब्राह्मणादिषु शूद्रस्य पठनादिक्रियापि च ॥ यतेः सायं गृहत्वं च मुनिभिस्तत्त्वदर्शिभिः । एनि (एतानि ?) लोकगुप्तरथं कलेरादौ महात्मभिः ॥ निवर्तितानि विद्वद्भिर्व्यवस्थापूर्वकं बुधैरिति । माधवीये । विश्वेश्वर्यां संन्यासपद्धतौ चत्वार्यब्दसहस्राणि चत्वार्यब्दशतानि च । कलेर्यदा गमिष्यति तदा चेतापरिग्रहः ॥ संन्यासश्च न कर्तव्यो ब्राह्मणेन विजानतेति । व्यासवचनेन चतुश्चत्वारिंशद्वर्षशतानंतरं अग्निहोत्रादिनिषेध उक्तः । तत्र यद्यपि अर्द्धाधानं स्मृतं श्रौतस्मार्त्ताग्नौस्तु पृथक् कृतिः । सर्वाधानं तयोरैक्यकृतिः पूर्वयुगाश्रितेति लौगाक्षिवचनं व्यासवचनैकवाक्यतयोपपद्यते । तथापि यावद्वर्णविभागोस्ति यावदेदः प्रवर्तते । संन्यासं चाग्निहोत्रं च तावत् कुर्यात् कलौ युगे ॥ इति देवलवचनाद्वर्णविभागव्यवस्थापर्यन्तमप्यग्निहोत्रादिकं कार्यं इति ॥ इति कलियुगवर्ज्यानि ॥ विदुषा विष्णुभट्टेन पुरुषार्थप्रकाशके । चिन्तामणौ कर्मकालसम्यक्ज्ञानप्रसिद्धये ॥ सर्वेषामृषिवाक्यानां हेमाद्रेर्माधवस्य च । विसंवादपरीक्षारपरिष्कारपुरःसरम् ॥ रचितः कालखंडोयस्तेन तुष्यतु शङ्करः । हेमाद्रिणा माधवस्य विरोधः कालनिर्णये ॥ इति ज्ञात्वा कृतास्तेऽतः परस्परविरोधिनः । नवीनविदुषां ग्रंथाः सुप्रसिद्धमिदं स्वतः ॥ गुणगृह्यैर्विपश्चिद्भिरनुग्राह्यो ह्ययं सदा । धर्मसंस्थापनायेहावतीर्णैरौश्वरांशतः । अवश्यं तु प्रवर्त्योऽयं सदाधर्मविवृद्धये ॥ ॥

Colophon.

इति आठ्वेले उपनामकश्रीमद्रामकृष्णसूरिस्त्वनुविष्णुभट्टकृते पुरुषार्थचिन्तामणौ कालखंडः समाप्तिमगमत् ॥ ॥ श्रीशंकरार्पणमस्तु ॥ इदं पुस्तकं

सुरतराममातमजस्य ग्रहे (गृहे ?) सुतहरसेवगब्राह्मणेन लिपीकृतम् ॥
संवत् १८६१ शक १७२६ रक्ताक्लनामसंवत्सरे आश्विनशुक्लपक्षे ७ गुरु-
वासरे तद्दिने समाप्तम् ॥ श्रीः ॥ श्री ॥ श्री ॥ श्री ॥ श्री ॥

विवरणम् । आठ्वेले उपनामकश्रीरामकृष्णसूरिसुतश्रीविष्णुभट्टविरचितपुरुषार्थचिन्ता-
मणिनामकनिबन्धस्य कालखण्डनामांशविशेषः । अत्र तिथितत्कर्तव्यकर्मणामशेषतो विवेको-
वर्त्तते ।

No. 101. मदनपारिजातः । Madanapārijātaḥ. Substance, country-
made white paper, 17 × 6 inches. Folia, 204. Lines, 12-13 in a page.
Character, Bengali. Date, ? Appearance, old, torn in the latter
parts, especially the last folio which has become useless, and written
by different hands. Prose. Generally correct. Complete.

A work treating of religious observances, rites, &c., compiled
at the request of king Madana Pāla of the Jāta family, renowned
as Kāshṭha residing at Kashṭa, a town on the banks of the Jamunā
in the north of Delhi, by Paṇḍita Āmodakṛishṇa Brāhmaṇa. This
work is complete in nine chapters or stavakas, and gives a complete
list of contents at the beginning, as we have noticed below. It
has been published under the auspices of the Asiatic Society of
Bengal by Paṇḍita Dinanāth Vidyāratna.

Beginning. श्रीश्रीगणेशाय नमः ॥ प्रवालाद्रिप्रस्थस्युतिनिचयपर्यायवपुषे नमो
विघ्नश्रेणीविघटनपटिष्ठाय महसे । जगत् प्रादुर्भावस्थितिलयनिरा-
यासरचनाविनोदासक्ताय प्रणतफलसिद्धिप्रतिभवे ॥ प्रकृष्टचलकुण्डल-
स्तवकष्टगण्डस्थलं महार्द्धमणिमेखलं मकरताङ्कुर श्यामलम् । करोति
करुणां सदा कलितपाञ्चशब्दक्रमं महः किमपि मोहनं कपटशैशवं
केशवम् ॥ काले कृतागसि रूपापुरुषं ब्रुवाणा कुण्डीकृतात्मवनार्जनियन्त्र-
णेन । मौलेन मानमधिगच्छति या ददातु सा पार्वती हरविभक्ततनुः
शिवं वः ॥ अस्ति प्रशस्तविभवोपगतप्रशस्तिविस्तारिणी भुवि सकाषिप
(शकाधिप) राजधानी । डिल्लीति विश्वविदिता नगरी मतल्वी
पल्वीव भाति पुरतस्त्रिदिवोऽपि यस्याः ॥ तामुत्तरेण यमुनातटदेश-
निष्ठा कष्टेत्यभूदनुपमा नगरी गरिष्ठा । यस्यामनल्पविभवाः पविता बभूवुः
काष्ठान्वया महितकीर्त्तिघनप्रकाशः ॥ तस्मिन्नभूद्विमलजाटकुलाम्बुराशि-

दयत्प्रभूतशुभकीर्तितनप्रकाशः । लोकैः सदा हृदि धृतो गुणसन्नि-
 विष्टः श्रीरत्नपालनृपतिर्भुवनैकरत्नम् ॥ तस्मात्तु यो भवदुपाल इति
 प्रसिद्धः सिद्धात्मना जनजना जशसिद्धिकीर्तिः (?) । दानेन यः सुकृतिनां
 क्षिपति स्म दैन्यं सैन्यञ्च वैश्यसदृशं प्रतिभूपतीनाम् ॥ सुतोऽस्य जातः
 सुकृतोन्नतस्य (न तस्य ?) कश्चित् सदृशो बभूव । यमस्खलत्सत्यमवेक्ष्य
 तातो नान्ना हरिश्चन्द्र इति व्यधत् ॥ सत्यान्वितो हरिरतो गिरिजेश-
 योगो लक्ष्मीयुतो जगति वर्णचतुष्टयेन । वर्णोऽन्वय (: ?) स तु हला-
 विधया प्रतीतस्तत्रावतेव रमकी पुरुषाः पवित्राः ॥ तस्यात्मजोऽभूदनलः
 प्रतापः साधारणो भूमिपतिर्वदान्यः । अभूतपूर्वमवनीश्वराणामजी-
 जययोगगतिश्च कीर्तिम् ॥ यस्मिन्नसाधारणधैर्य-शौर्य-गाम्भीर्य-सौन्दर्य-
 गुणैकधैर्ये । करीन्द्रभीमानुगसिन्धुराजस्मराश्च साधारणतां भजन्ते ॥ लक्ष्मीं
 लक्ष्मवतीं विहाय विबुधाहारस्य हारस्य च ज्योतिर्गर्वमपास्य पार्वण-
 शरच्चन्द्रस्य चन्द्रस्य च । उन्मीललवसौरसैन्धवलसङ्डीण्डीरपिण्डोदना
 यस्थेता ननृतद्यनु (ननृतद्यनु ?) दिनं षण्मूर्त्तयः कीर्त्तयः ॥ वल्कच्छिदां
 द्विरदकीर्त्तिभिदान्वितार्थां कृत्वा परत्र च तथैव विधातुमिच्छुः । कौनाश-
 पाशचयबन्धविलोचनाथं तीर्थत्रयीकरविमुक्तिमचीकरद् यः ॥ पुरोहित-
 श्रीरामदेवकृतमिदं श्लोकद्वादशकं महीपतेस्तस्य महानुभावो तावभूतां
 (सुतावभूतां ?) महानुभावस्य । आद्यो महीजाः सहजेन्द्रनामभेदाश्रयः
 श्रीमदनोद्धितीयः ॥ अपारदो सिद्धरसो जनानामनभ्रष्टिर्विभवौष-
 धानाम् । अलको मृत्युवहो (अरोगमृत्युप्रवहो ?) रिपूनामासौदसौ
 श्रीसहजाधिनाथः ॥ १४ ॥ अस्यानुजः श्रीमदनो नान्ना धाम्ना च रूपेण
 च सङ्गतार्थः । रोषारुणे चक्षुषि यद्विपक्षो नितान्तकान्तारसमाश्रितो-
 ऽभूत् ॥ विश्राणनेषु व्यसनं यदीयं विद्याप्रसङ्गेषु विनोदसौख्यम् । यस्या-
 वदातञ्च यशोवितानं दिङ्मण्डलीमण्डलमेकमास्ते ॥ परिशीलयता
 कलाकलापं विदधाने च भूरिशः प्रसङ्गात् (?) । मदनेन महीभृताऽथ
 येन प्रथिता नूतनभोजराजकीर्तिः ॥ यः कूपानारामान् धर्मायत-
 नानि सन्निधिवद्वाञ्छ । कृत्वा स्वकीर्त्तिमेकामदीदशन्मूर्त्तिभेदेन ॥ श्रीमा-
 नयं मदनपूर्वकपारिजातनामाङ्कितं स्मृतिपथानुगतं निबन्धम् । वर्णा-
 श्रमप्रमुखधर्मविवेचनाय विद्वन्मुखेन सुकृतीमितमातनोति ॥ मतिर्येषां
 शास्त्रे प्रकृतिरमणीया व्यवहृतिः परं शीलं स्थाय्यं जगति ऋजवस्ते
 कतिपये । चिरं चित्ते तेषां सुकुरतलभूते स्थितिमियादियं व्यासोरण्य-
 प्रवरमुनिशिष्यस्य भणितिः ॥ माता पुण्यपवित्रकीर्त्तिविभवा यस्याम्बिका
 नामतः सा कन्या परमूर्त्तिरार्यरचितं (चरित ?) श्रीचेदिभद्रार्पिता । सोऽयं

कौशिकवंशभूषणमणिः श्रीभद्रविश्वेश्वरो वेदस्यार्थमतेन ये च सपदे वाक्ये
 कृतीवर्द्धते ॥ हेमाद्रिकल्पद्रुमसापरार्कस्मृत्यर्थसारान् स्मृतिचन्द्रिकाञ्च ।
 मिताक्षरादीनवलोक्य यत्नान्निबध्यते संग्रहतो निबन्धः ॥ १९ ॥ स्तवकः
 प्रथमो ह्यत्र ब्रह्मचर्याभिधोऽपरः । गृहस्थाख्यस्तृतीयः स्या(तृतीयः स्या?)-
 दाक्षिकं तदनन्तरम् ॥ गर्भाधानादिसंस्कारास्तुरीयस्तवकोमतः । अशौच-
 स्तवकः पश्चाद्द्रव्यशुद्ध्यादयो मतः ॥ सप्तमः श्राद्धसंज्ञो हि विभागाख्योऽष्टम-
 स्ततः । तवमस्तवकश्चात्र प्रायश्चित्ताभिधानतः ॥ स्तवका नव निर्दिष्टा
 निबन्धेऽस्तिन्ननुक्रमात् । स्मृतिप्रदर्शनं कर्मप्रशंसा तदनन्तरम् । धर्माः
 साधारणाः कालादयो मौञ्जीविधिर्विधिः ॥ नमस्कारस्य गुर्वदिलक्ष-
 णानि ततः परम् । भिक्षाचर्याप्रकारादिनियमाचारिणः ॥ उच्चारस्य
 विधिः शौचविधिश्चाचमनस्य च । प्रातः स्नानस्य सन्ध्यायाः प्राणा-
 यामस्य चैव हि ॥ मार्जनादिविधिः सन्ध्या मध्याह्नस्य तथा परा ।
 जपसंख्या विधानाद्या उपाकर्म्म ततः परम् ॥ उत्सर्जनं तथा देवव्रता-
 न्यध्ययने विधिः । ततः परमनध्यायाः कुले वासो गुरोस्ततः ॥ नैष्ठिकस्य
 तथा धर्माः समावर्तनमेव च । स्नातकस्य तादीनी(व्रतादीनी)त्येवं
 प्रकरणानि तु ॥ स्तवके ब्रह्मचर्याख्ये प्रथमे सप्तविंशति । सापिण्ड्यवर्णनं
 पश्चात् लक्षणानि वरस्य च ॥ दारानुकल्पो दातुश्च निरूपणमतः परम् ।
 विवाहभेदास्त्वादानमावसख्यालनस्य च ॥ आवसख्यस्य कालाभ्यां गौण-
 कालनिरूपणम् । द्विरागमनकालश्च ततः स्यादधिवेदनम् ॥ स्त्रीधर्मश्च
 द्वितीयेस्मिंस्तवके गृहमेधिनः । एवं प्रकरणान्येका दशाख्यातानि
 संग्रहात् ॥ ब्राह्मे सुहृत्ते कर्त्तव्यं ततः स्यादन्तधावनं । केशप्रसाधनाद्याश्च
 पोष्यवर्गस्य चिन्तनम् ॥ वृत्तिः क्षत्रस्य वैश्यस्य शूद्रवृत्तिस्ततः परम् ।
 आयवृत्तिश्च मध्याह्ने स्नानं नैमित्तिकं तथा ॥ काम्यस्नानं ततः प्रोक्त-
 माद्यज्ञानविधिस्ततः । मलापर्कषणस्नानं क्रियास्नानमतः परम् ॥ गौण-
 स्नानानि वासांसि तिलकस्य विधिस्तथा । ब्रह्मयज्ञविधानञ्च तर्पणं
 यमतर्पणम् ॥ अर्चनं देवतानाञ्च पुण्याध्यायस्तथैव च । नित्यश्राद्ध-
 महायज्ञस्वरूपाणि ततः परम् ॥ नित्यश्राद्धं ततो वैश्वदेवं तत्पाक-
 निर्णयः । तत्कालनिर्णयः पूजा चातिथेर्भोजने विधिः ॥ भोज्याभोज्यं
 तथा भोज्याभोज्यान्नाशयने विधिः । एवं प्रकरणान्यत्र द्वाविंशच्चाङ्गिका-
 ऋये ॥ तृतीयस्तवके सम्यक् वर्णितानि यथाक्रमात् । षट्कालस्तथा
 गर्भाधानं पुंसवनं ततः ॥ सीमन्तोन्नयनं जातकर्म स्यान्नामकर्म च ।
 ततो निष्क्रमणाख्यस्य संस्कारस्य विधिः स्मृतः ॥ कर्णवेधस्तथैवान्नप्राशनं
 चौडकर्म च । स्त्रीसंस्कारास्ततो विद्यारम्भो वैखानशाश्रमः ॥ गुर्वा-

Pa

Hr̥ṣīkeśa Śāstrī

A descriptive catalogue of Sanskrit manuscripts in the library of the
Calcutta Sanskrit College Prep. under the orders of the Government of
Bengal, by Hr̥shíkēsa Sastri and [ab No. 2:] Siva Chandra Gui [Siva Candra
Gui]

Bd.: 2

1896 -

Cat. 732 v-2

urn:nbn:de:bvb:12-bsb11803993-9